

USAID
АМЕРИКАНЫН ЭЛИНЕН

“КЫРГЫЗ ЭКСПОРТ”
БОРБОРУ

Кыргызстан

Экспорттоо боюнча өлкөлүк жол көрсөткүч

Түштүк

Корея

Республикасы

2023

"Кыргыз Экспорт" экспортту өнүктүрүү жана илгерилетүү борбору жөнүндө

Кыргыз Республикасынын Экономика жана коммерция министрлигине караштуу "Кыргыз Экспорт" экспортту өнүктүрүү жана илгерилетүү борбору 2023-жылдын сентябрь айында түзүлүп, 2024-жылдын февраль айында өз ишин баштаган. Борбор Кыргыз Республикасынын экспорттук потенциалын стимулдаштыруу боюнча чараларды иштеп чыгууга жана ишке ашырууга катышуу, экспорттоону илгерилетүү бөлүгүндө Кыргыз Республикасынын эл аралык жана региондор аралык тышкы экономикалык байланыштарын өнүктүрүү, экспортту илгерилетүү жолу менен Кыргыз Республикасынын экономикасын диверсификациялоого көмөктөшүү жана экспортту өнүктүрүү жана илгерилетүү менен байланышкан маселелер боюнча мамлекеттик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан баштап эл аралык уюмдардын, бизнес-коомчулуктардын координацияланышын жана өз ара аракеттенүүсүн камсыз кылуу милдеттерин өзүнө алды.

USAID Борбордук Азиядагы соода боюнча программасы жөнүндө

USAID Борбордук Азиядагы соода боюнча программасы бажылык жана жеке контроль жол-жоболорун шайкеш келтирүү, соода жана инвестициялар маселелеринде мамлекеттик жана жеке секторлордун ортосундагы өнөктөштүктү бекемдөө, коммерциялык ишканалардын ортосунда трансчек аралык өз ара аракеттенүүнү бекемдөө, ошондой эле соода чөйрөсүндөгү гендердик маселелерди чечүү жолу менен Борбордук Азияда экономикалык өсүүгө жана экономикалык мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүүгө көмөк көрсөтүү үчүн региондогу соода чөйрөсүндө өз ара аракеттенүүнү жакшыртууга багытталган. USAID Борбордук Азиядагы соода боюнча программасынын алкагында соода чөйрөсүндө аялдардын мүмкүнчүлүктөрүнө жолто болгон учурдагы саясаттарды жана практикаларды кайра карап чыгуу жана ошондой аялдарга кыйынчылыктарды жеңүүдө көмөк көрсөтүү боюнча чараларды иштеп чыгуу жолу менен соода жана коммерция чөйрөсүндөгү ишкер-аялдарга колдоо көрсөтүлөт.

Дисклеймер

Ушул басылма № 720-115-21-С-0002 контракттын шарттарына ылайык АКШнын Эл аралык өнүгүү боюнча агенттигинин Борбордук Азиядагы офисинин, Азия боюнча бюросунун жардамы менен мүмкүн болду. Ушул жерде айтылган пикирлер автордун(-лордун) пикирлерин билдирип, сөзсүз эле АКШнын Эл аралык өнүгүү боюнча агенттигинин позициясын чагылдырбайт.

МАЗМУНУ

КЫСКАЧА МАЗМУНУ	8
КИРИШ СӨЗ	9
1-БӨЛҮМ: ӨЛКӨ ЖӨНҮНДӨ ЖАЛПЫ МААЛЫМАТ	10
ӨЛКӨ ЖӨНҮНДӨ ФАКТТАР	10
САЯСИЙ ЖАГДАЙДЫН СЕРЕБИ	11
СОЦИАЛДЫК-ДЕМОГРАФИЯЛЫК ЖАГДАЙДЫН СЕРЕБИ	12
ТЕХНОЛОГИЯЛЫК ТЕНДЕНЦИЯЛАР	14
ЛОГИСТИКАНЫН СЕРЕБИ	17
ЭКОНОМИКАЛЫК ЖАГДАЙДЫН СЕРЕБИ	18
2-БӨЛҮМ: ИМПОРТТУ ТЫШКЫ СООДАЛЫК ЖӨНГӨ САЛУУ	25
ТҮШТҮК КОРЕЯ СООДА РЕЖИМИНИН СЫПАТТАМАСЫ	25
ИМПОРТТУ БАЖЫЛЫК ЖӨНГӨ САЛУУ ЖАНА САЛЫК САЛУУ	27
ЖӨНГӨ САЛУУНУН ТАРИФТИК ЭМЕС ЧАРАЛАРЫ	30
3-БӨЛҮМ: НЕГИЗГИ ЭКСПОРТТУК СЕКТОРЛОРДУ ТАЛДОО	39
КЫРГЫЗСТАНДАН ТҮШТҮК КОРЕЯГА ЭКПОРТТООНУН ПОТЕНЦИАЛДУУ МҮМКҮНЧҮЛҮКТӨРҮ	39
ЭТ РЫНОГУН ТАЛДОО	41
БАЛЫК ПРОДУКЦИЯСЫНЫН РЫНОГУН ТАЛДОО	43
СҮТ РЫНОГУН ТАЛДОО	46
БАЛ РЫНОГУН ТАЛДОО	50
ЖАШЫЛЧА-ЖЕМИШ РЫНОГУН ТАЛДОО	52
ДАЯР ТАМАК-АШ ПРОДУКЦИЯСЫНЫН РЫНОГУН ТАЛДОО	60
КИЙИМ РЫНОГУН ТАЛДОО	67
4-БӨЛҮМ: ИШКЕРЛИК КЫЗМАТТАШТЫК ЛАНДШАФТЫНЫН СЕРЕБИ	71
КЫЗМАТТАШУУНУН ӨКМӨТ АРАЛЫК ПЛАТФОРМАЛАРЫ	73
НЕГИЗГИ СООДА КӨРГӨЗМӨЛӨРҮНҮН ЖАНА В2В АЯНТЧАЛАРЫНЫН ТИЗМЕСИ ...	73
МАМЛЕКЕТТИК УЮМДАРДЫН ЖАНА БИЗНЕС-АССОЦИАЦИЯЛАРДЫН ТИЗМЕСИ ...	74

Таблицалардын тизмеси

1-таблица. Түштүк Кореяга келген туристтер (аймактар боюнча)	14
2-таблица. КР менен Түштүк Кореянын ортосундагы үзгүлтүксүз авиакаттамдардын тизмеси	17
3-таблица. Түштүк Кореянын ТОП 10 импорттук тармагы, млрд АКШ долл.....	23
4-таблица. Түштүк Кореянын ТОП 10 экспорттук тармагы, млрд АКШ долл	24
5-таблица. Түштүк Кореянын соода макулдашуулары	26
6-таблица. 2016 жана 2021-жылдардын тарифтердин түзүмү	28
7-сүрөт. Таңгактоо үчүн кайра иштетүү талаптары	37
8-таблица. КРнын тышкы соода жүгүртүүсү, миң АКШ долл.....	39
9-таблица. Түштүк Кореяга экспорттоо үчүн потенциалдуу товардык позициялардын талдоосу	40
10-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана товардык позициялар боюнча Түштүк Кореянын эт импорту .	42
11-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана товардык позициялар боюнча Түштүк Кореянын балык импорту	45
12-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана субпозициялар боюнча Түштүк Кореянын эжигей импорту	47
13-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Түштүк Кореянын ак май импорту	50
14-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Түштүк Кореянын бал импорту	52
15-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана субпозициялар боюнча Түштүк Кореянын буурчак импорту ...	54
16-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Түштүк Кореянын жашылча импорту	56
17-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Түштүк Кореянын мөмө-жемиш импорту	57
18-таблица. 2022-жылы Түштүк Кореядан жаңгак жана кургатылган жемиштердин импорту өлкөлөр боюнча	59
19-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Түштүк Кореянын наабайкана продукциянын импорту	62
23-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Түштүк Кореянын шире импорту	65
24-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Түштүк Кореянын бөтөлкөгө куюштурулган суу импорту	66
22-таблица. Аялдар кийими рыногундагы лидерлер	68
23-таблица. Эркектер кийиминин рыногундагы лидерлер.....	69
24-таблица. 2022-жылдагы Түштүк Кореянын кийим импорту (61 жана 62-товардык топтор).....	69
25-таблица. Түштүк Кореядагы көргөзмөлөрдүн тизмеси	73
26-таблица. Түштүк Кореядагы мамлекеттик жана башка уюмдар үчүн байланыш маалыматы	74

Сүрөттөрдүн тизмеси

1-сүрөт. Түштүк Корея калкынын динамикасы жана 2050-жылга чейинки болжолу, млн адам	12
2-сүрөт. Түштүк Кореянын калкын жынысы жана курагы боюнча бөлүштүрүү (2023-ж.)	13
3-сүрөт. Түштүк Кореянын жумушчу күчүнүн статистикасы (15 жаштан жогору), миң адам	13
4-сүрөт. Түштүк Кореянын калкынын улуттук курамы (2022-жыл), млн адам.....	14
5-сүрөт. "Технологияга жеткиликтүүлүк" индикатору үчүн тармактын даярдыгынын индекси	15
6-сүрөт. Түштүк Кореядагы E-commerce кызматтарынын ортосунда трафиктин бөлүштүрүлүшү (2023-жылдын июнь - августу)	16
7-сүрөт. 2023-жылы Логистиканын натыйжалуулугу индексиндеги Түштүк Кореянын көрсөткүчтөрү .	17
8-сүрөт. Учурдагы баалар боюнча Түштүк Кореянын ИДПсы, млрд. АКШ долл.	18
9-сүрөт. 2022-жылдагы экономиканын тармактары боюнча ИДП (учурдагы баалар боюнча).....	19
10-сүрөт. 2012-2021-жж. аралыгындагы Түштүк Кореянын инфляциясы жана анын 2028-жылга чейинки болжолу	20
11-сүрөт. Түштүк Корея вонунун АКШ долларына карата курсунун 5 жыл ичиндеги динамикасы	21
12-сүрөт. Корея банкынын динамикасы базалык чен (10 жылдан ашык)	22
13-сүрөт. 2013-2022-жж. Түштүк Кореянын тышкы соода жүргүртүүсүнүн көрсөткүчтөрү	22
14-сүрөт. 2022-жылдагы Түштүк Кореянын соода өнөктөштүрүнүн Топ-10	23
15-сүрөт. Түштүк Кореяда эт сатуунун динамикасы жана болжолу, миң тонна	41
16-сүрөт. Түштүк Кореяда «Иштетилген этти» сатуу каналдары, миң тонна	42
17-сүрөт. Түштүк Кореяда балык жана деңиз азыктарын сатуу динамикасы жана болжолу	43
18-сүрөт. Түштүк Кореяда “Иштелген деңиз азыктары” сатуу каналдары, миң тонна.....	44
19-сүрөт. Түштүк Кореянын эжигей сатуунун динамикасы жана болжолу	46
20-сүрөт. Түштүк Кореяда «Эжигей» сатуу каналдары, миң тонна	47
21-сүрөт. Динамика и прогноз продаж сливочного масла в Южной Корее	48
22-сүрөт. Түштүк Кореянын “Ак май” сатуу каналдары, миң тонна	49
23-сүрөт. Түштүк Кореяда таттуу спреддерди сатуу динамикасы жана болжолу	50
24-сүрөт. Түштүк Кореядагы бал сатуу каналдары, миң тонна.....	51
25-сүрөт. Түштүк Кореяда буурчак өсүмдүктөрүн сатуу динамикасы жана болжолу	53
26-сүрөт. Түштүк Кореяда буурчак өндүрүү көлөмү	53
27-сүрөт. Түштүк Кореяда мөмө-жемиш сатуунун динамикасы жана болжолу.....	55
28-сүрөт. Түштүк Кореяда мөмө-жемиш сатуунун динамикасы жана болжолу, миң тонна.....	55

29-сүрөт. Түштүк Кореяда жашылча сатуунун динамикасы жана болжолу, млрд вон.....	55
30-сүрөт. Түштүк Кореяда жашылча сатуунун динамикасы жана болжолу, миң тонна	56
31-сүрөт. Түштүк Кореяда жаңгак сатуунун динамикасы жана болжолу, миң тонна.....	58
32-сүрөт. Түштүк Кореяда жаңгак сатуунун динамикасы жана болжолу, млрд вон	58
33-сүрөт. Түштүк Кореяда кургатылган жемиштердин сатуу динамикасы жана болжолу, миң тонна..	59
34-сүрөт. Түштүк Кореяда жемиш батончиктерди сатуу каналдары, тонна.....	59
35-сүрөт. Түштүк Кореяда наабайкана продукциянын сатуунун динамикасы жана болжолу	61
36-сүрөт. Түштүк Кореяда наабайкана продукциянын сатуу каналдары, миң тонна	62
37-сүрөт. Түштүк Кореядагы алкогольсуз суусундуктарды чекене сатуунун динамикасы жана болжолу, млн литр	63
38-сүрөт. Түштүк Кореяда алкогольсуз суусундуктарды сатуу каналдары, млн литр	63
39-сүрөт. Түштүк Кореядагы шире сатуунун динамикасы жана болжолу, млн литр.....	64
40-сүрөт. Түштүк Кореядагы шире сатуу каналдары, млн литр	64
41-сүрөт. Түштүк Кореядагы бөтөлкөдөгү суунун динамикасы жана болжолу	65
42-сүрөт. Түштүк Кореяда бөтөлкөдөгү сууну сатуу каналдары	66
43-сүрөт. Динамика и прогноз продаж женской, мужской и детской одежды	67
44-сүрөт. Түштүк Кореяда аялдар кийимин сатуунун түзүмү	68
45-сүрөт. Түштүк Кореяда эркектер кийимдерин сатуу түзүмү	69
46-сүрөт. 2021-жылы ири чекене компаниялардын жүгүртүүсү	72

Аббревиатура

АКШ	Америка Кошмо Штаттары
АКШ долл	АКШ доллары
АСК	Аймактык соода келишим
БУУ	Бириккен улуттар уюму
ДСУ	Дүйнөлүк соода уюму
ГАТТ	Тарифтер жана соода боюнча Башкы макулдашуу
ЕАЭБ	Евразия экономикалык биримдиги
Евробиримдик	Европа Биримдиги
ЖПС	Жалпы преференциялардын системасы
ИДП	Ички дүң продукт
КНС	Кошумча нарк салыгы
КР	Кыргыз Республикасы
миң	миң
млн	миллион
млрд	миллиард
СЖП	Сатып алуу Жөндөмдүүлүгү Паритети
РКЭӨ	Региондук комплекстуу экономикалык өнөктөштүк
СФС	Санитардык жана Фитосанитардык чаралар
ТБТ	(ТБТ – англ. Technical Barriers in Trade) соодада техникалык тоскоолдуктар
ТИМ	Тышкы иштер министрлиги
трлн	триллион
ТЧИ	Тике чет өлкөлүк инвестициялар
ТЭИ ТН	Тышкы Экономикалык Иштин Товардык Номенклатурасы
Улутстатком	КРнын Улуттук статистикалык комитети
ФАО	БУУнун Тамак-аш азыктары жана айыл чарба уюму
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
Хорека	HoReCa – англ. Hotels, Restaurants, Catering – мейманканалардын, ресторандардын жана коомдук тамактануу рыногунун сегменти
ЭВФ	Эл аралык валюта фонду
ЭСК	Эркин соода келишим
ASEAN	(англ. Association of Southeast Asian Nations) – Түштүк-Чыгыш Азия мамлекеттеринин ассоциациясы
B2B	англ. business-to-business - бизнес үчүн бизнес
C2C	англ. consumer-to-consumer - керектөөчүдөн керектөөчүгө
COVID-19	Коронавирус инфекциясы (COVID-19)
EFTA	Европанын эркин соода ассоциациясы
IMD	англ. Institute on Management Development - Менеджментти өнүктүрүү боюнча эл аралык институт
КС	Korean Certification
КС	The Korean Standard
USAID	Эл аралык өнүктүрүү боюнча АКШ агенттиги

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

USAID Борбордук Азиядагы соода боюнча программасы (2021–2026) Борбордук Азияда экономикалык өсүүгө жана экономикалык мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүүгө көмөк көрсөтүү үчүн аймакта соода чөйрөсүндөгү өз ара аракеттенүүнү жакшыртууга багытталган.

Ушул басылма USAID Борбордук Азиядагы соода боюнча программасынын жана Кыргыз Республикасынын Экономика жана коммерция министрлигине караштуу «Кыргыз Экспорт» экспортту өнүктүрүү жана илгерилетүү борборунун ортосуда БАЭ, Катар, Сауд Аравиясы, Жапония, Түштүк Корея, Германия сыяктуу артыкчылыктуу рыноктор боюнча өлкөлүк жол көрсөткүчтөрдү түзүүдө көмөк көрсөтүү боюнча кызматташтыкты билдирет.

Түштүк Корея боюнча өлкөлүк жол көрсөткүч жөнүндө

Түштүк Кореяга экспорттоо боюнча биздин жол көрсөткүчүбүзгө кош келиңиз. Биз сизге Түштүк Кореянын экспорттук рыногунда ийгиликтүү багыттоого жардам берүү үчүн компакттуу жана маалыматтык ресурс менен камсыз кылабыз.

Түштүк Корея өзүнүн көрүнүктүү экономикалык өсүшү менен белгилүү болуп, дүйнөдөгү эң ири экономикалардын бири болуп калды. Анын экономикасы маалымат технологиялары, автомобиль өндүрүшү, электроника жана кеме куруу сыяктуу жогорку технологиялуу тармактарда топтолгон. *Samsung, Hyundai, LG* жана *Kia* сыяктуу ири компаниялардын аттары дүйнөгө белгилүү. Түштүк Кореяда ири банктар жана жигердүү баалуу кагаздар рыногу бар өнүккөн каржы системасы бар. Бул колдонмодо биз Түштүк Кореяга экспорттун негизги аспектилерин карап чыгабыз, анын ичинде рыноктун тенденциялары, мыйзамдык жана жөнгө салуучу жагдайлар жана ар кандай тармактардын келечеги. Биз ошондой эле бул өлкөгө экспорттун атаандаштык артыкчылыктарын жана күчтүү жактарын баса белгилейбиз.

Мүмкүнчүлүктөр көп болсо да, мүмкүн болуучу тобокелдиктерди жана кыйынчылыктарды билүү маанилүү. Биз буларды сиздин көңүлүңүзгө бурабыз жана ченемдик-укуктук тоскоолдуктарды жана маданий сезимталдыктарды кантип башкаруу боюнча көрсөтмөлөрдү беребиз.

Бул колдонмо Түштүк Кореянын рыногунда ийгиликтүү экспорттоо жана компанияңыздын потенциалын ачуу үчүн керектүү билимдерди жана куралдарды камсыз кылуу менен сиздин ишенимдүү шериги болот.

Биздин жол көрсөткүчтө сиз Түштүк Корея жөнүндө жалпы маалыматты, тышкы сооданы эске алуу менен анын экономикасынын анализин, потенциалдуу рыноктордун болжолдоолорун жана тышкы жана ички экономикалык фронттордогу өзгөрүүлөргө байланыштуу тобокелдиктерди баалоону таба аласыз. Ошондой эле Кыргызстандын продукциясын экспорттоо мүмкүнчүлүктөрү, Түштүк Кореядагы мамлекеттик импорттук эрежелер, өлкөнүн макроэкономикалык саясаты, логистика, виза талаптары жана потенциалдуу көргөзмө мүмкүнчүлүктөрү тууралуу кеңири маалымат беребиз.

КИРИШ СӨЗ

Ушул жол көрсөткүч Түштүк Кореянын рыногунда өзүнүн экспорттук мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүүгө кызыкдар Кыргызстандын ишкерлерине жана экспорттоочуларына арналган.

Түштүк Корея өзүнүн күчтүү экономикалык өсүшү жана акыркы он жылдыктардагы олуттуу өзгөрүүлөрү менен өзгөчөлөнүп, анын дүйнөдөгү эң ири экономикалардын бири катары статусуна алып келди. Бул жол көрсөткүчтө Түштүк Кореянын рыногунун негизги аспектилерин карап чыгууну камсыз кылат.

1-бөлүм өлкөнүн жалпы абалын, анын ичинде саясий ландшафтты, социалдык-демографиялык өнүгүүлөрдү, технологиялык тенденцияларды жана логистикалык аспектилерди камтыйт. Бул бөлүмдө ошондой эле Түштүк Кореянын учурдагы экономикалык чөйрөсү, анын ичинде өсүш, инфляция, валюта курсу жана тышкы соода көрсөткүчтөрү тууралуу толук маалымат берилет.

2-бөлүм Түштүк Кореядагы импорттун улуттук эрежелерине сереп салат, анын ичинде соода режимин, ошондой эле тарифтик жана тарифтик эмес жөнгө салууларды, өзгөчө тамак-аш секторун дагы деталдуу изилдөө. Негизги жөнгө салуучу механизмдердин кыскача сыпаттамасы бул жерде, ошондой эле импортту башкарган мамлекеттик органдардын расмий веб-ресурстарына шилтемелер берилген.

3-бөлүм бардык өндүрүүчүлөр жана экспорттоочулар үчүн Түштүк Кореянын рыногунун маанилүү секторлорунун талдоосун камтыйт. Бул жерде рыноктордун көлөмү, алардын өзгөчөлүктөрү, учурдагы тренддерин жана Кыргызстандан экспорттун потенциалы тууралуу маалыматтар берилген. Бул бөлүм Түштүк Кореянын экономикасынын маанилүү секторлоруна тиешелүү акыркы статистикалык маалыматтарга жана рыноктук изилдөөлөргө, ошондой эле жергиликтүү керектөөчүлөрдүн каалоолоруна негизделген терең аналитиканы камсыз кылат.

4-бөлүм түштүк корейлик өнөктөштөр менен кызматташууну орнотуу үчүн каналдар боюнча пайдалуу маалыматтарды камтыйт. Ал ошондой эле экспортту пландаштырууда жана аткарууда маанилүү болгон негизги мамлекеттик жана мамлекеттик эмес уюмдар жөнүндө маалымат берет. Экспорттоочулар үчүн маанилүү аспект болуп соода көргөзмөлөрүнүн иш-чаралары, алардын Кыргызстандын артыкчылыктан экспорттук секторлору үчүн мааниси жөнүндө маалымат саналат жана мындай маалыматтар ушул бөлүмдө да бар.

Жол көрсөткүч окурмандардын ыңгайлуулугу үчүн түзүмдөштүрүлгөн жана иштелип чыккан. Мындан тышкары, анда чоң көлөмдүү статистикалык маалымдарды жалпылаган жана изилденип жаткан рыноктогу тренддерди көрүүгө мүмкүндүк берген көптөгөн инфографика берилген. Ошондой эле Жол көрсөткүчтүн баардык жүрүшүндө биз Сиздер үчүн экспорттук ишти пландаштырууда маанилүү болгон киргизүүлөрдү даярдадык, жана Сиздер аларды изилдеп, эсиңиздерге тутуп алышыңыздар керек.

Биздин максат – Сиздерге экспорттук ишиңиздерде негизделген чечимдерди кабыл алууга жардам бере турган баалуу маалыматты жана аналитиканы тартуулоо. Биз ушул Жол көрсөткүч Сиздер үчүн пайдалуу инструмент боло алып, Сиздерге Түштүк Кореяда экспортту ийгиликтүү баштоого жана көбөйтүүгө жардам берет деп ишенебиз.

1-БӨЛҮМ: ӨЛКӨ ЖӨНҮНДӨ ЖАЛПЫ МААЛЫМАТ

Ушул бөлүмдө экспорттоочулар үчүн бизнес-чечимдерди кабыл алуу үчүн максаттуу рыноктогу чөйрөнүн шарттарын түшүнүүгө жардам берген жана максаттуу рынокто экспорттук ишти пландаштыруу үчүн маанилүү саясий, социалдык-демографиялык, технологиялык жана экономикалык факторлорду көрсөткөн маалымат берилген.

ӨЛКӨ ЖӨНҮНДӨ ФАКТТАР

Түштүк Корея президенттик башкаруу формасы менен конституциялык демократиялуу өлкө. Аткаруу жана мыйзам чыгаруу бутактары улуттук деңгээлде иштейт, бирок жергиликтүү функциялар да аткаруу министрликтери аркылуу жүзөгө ашырылат. Сот бийлиги улуттук жана жергиликтүү деңгээлде иштейт. Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары аткаруу жана мыйзам чыгаруу функцияларын камтыган жарым автономиялуу ыйгарым укуктарга ээ.

Административдик бөлүнүш. Түштүк Кореядагы негизги административдик бөлүнүштөр: 8 провинция, бир өзгөчө өзүн-өзү башкаруучу провинция, 6 мегаполис (эч бир провинциянын курамына кирбеген өзүн-өзү башкарган шаарлар), бир өзгөчө шаар жана бир өзгөчө өзүн-өзү башкаруучу шаар.

Борбору – Сеул шаары.

Түштүк Корея Азия материгинен болжол менен 1100 кмге созулган Корей жарым аралынын түштүк бөлүгүн ээлейт. Бул тоолуу жарым арал батыштан Сары деңиз жана чыгыштан Жапония деңизи менен чектешет. Анын түштүк учун Корея кысыгы жана Чыгыш Кытай деңизи жууп жатат. Өлкө анын бардык аралдарын кошкондо 33° жана 39° түндүк кеңдик менен 124° жана 130° чыгыш узундуктун ортосунда жайгашкан. Анын жалпы аянты 100 миң чарчы км түзөт. Поэтикалык аты – таңкы сергектиктин өлкөсү.

Калкы: 51,831 млн адам¹ (2023-жылдын 1-январына карата), анын 95%ке жакыны жергиликтүү тургундар.

Негизги диндери: динге ишенбеген калк (60%), христианчылык (23%), буддизм (16%) жана башка диндер (1%).

Расмий тили – корей тили.

1991-жылы декабрь айында Корея Республикасы Кыргызстандын мамлекеттик көз карандысыздыгын биринчилерден болуп тааныган. 1992-жылдын январь айында КР менен Корея Республикасынын ортосунда дипломатиялык мамилелер түзүлгөн.

2007-жылдын сентябрь айында Бишкекте Корея Республикасынын элчилиги иштей баштаган, 2008-жылдын октябрында Корея Республикасынын Бишкек шаарында резиденциясы менен биринчи Атайын жана Ыйгарым укуктуу Элчиси аккредиттелген.

2008-жылдын июнь айында Кыргыз Республикасынын Корея Республикасындагы Элчилиги ачылса, 2008-жылдын октябрында Кыргыз Республикасынын Корея Республикасындагы биринчи Атайын жана Ыйгарым укуктуу Элчинин Ишеним грамотасын тапшыруу аземи болуп өттү².

2021-жылдын 24-июнунда Корея Республикасынын Кыргыз Республикасындагы Атайын жана Ыйгарым укуктуу Элчиси Ли Вонджэ Бишкекте аккредитациядан өттү.

Өлкөнүн телефон коду +82.

¹ Дүйнө калкынын келечеги 2022-жыл. Бириккен Улуттар Уюму, Экономикалык жана социалдык иштер департаменти, Калкты жайгаштыруу бөлүмү, 2022-жыл.

² КР Тышкы иштер министрлиги.

Улуттук валютасы – Түштүк Корея вону (аббр. KRW – англ. *the Korean Won*).

САЯСИЙ ЖАГДАЙДЫН СЕРЕБИ

Корея Республикасында башкаруу формасы - конституциялык демократия болуп саналат. Президент мамлекет башчысы, өкмөт башчысы жана куралдуу күчтөрдүн башкы командачысы. Ал жалпы элдик добуш берүү менен бир беш жылдык мөөнөткө шайланат. Президент аткаруу бийлигине ээ жана Парламенттин макулдугу менен Премьер-министрди жана Мамлекеттик Кеңешти (Кабинет) дайындайт. Премьер-министр парламенттин депутаты болушу шарт эмес, анын негизги милдети – президентке жардам берүү.

Түштүк Кореяда мыйзам чыгаруу бийлиги бир палаталуу. Улуттук ассамблея деп аталган парламентте 300 орун бар жана партиялар арасында добуштардын үлүшүнө жараша бөлүштүрүлөт. Ар бир мүчө төрт жылдык мөөнөткө шайланат. Бийликтин аткаруу бутагы Улуттук Ассамблеянын колдоосуна түздөн-түз же кыйыр түрдө көз каранды, көбүнчө ишеним добушу аркылуу көрсөтүлөт.

Корей жарым аралында узак мөөнөттүү жана туруксуз чыр-чатактар уланууда. Мурдагы президент Мун Чжэ Ин Түндүк Кореяга карата денуклеаризация жана "тынчтык экономикасы" стратегиясын сунуштаган. Анын өкмөтү 2045-жылга чейин тынчтыкка жана акыры биригүүгө жетишүү максатын көздөп, эки Кореянын ортосундагы экономикалык жакындашууну бекемдөөгө аракет кылды. АКШ менен Кытайдын ортосундагы атаандаштыкты эске алуу менен экономикалык жана стратегиялык байланыштарды диверсификациялоо үчүн Индия жана АСЕАН менен мамилелерди өнүктүрүү боюнча да кадамдар жасалды ³.

Президент Юн Сук Ёлдун жетекчилиги астында Түштүк Корея өзүнүн эл аралык авторитеттин чыңдоого жана негизги союздаштары менен мамилелерин жакшыртууга умтулууда. Бул стратегиялык өзгөрүү өлкөдө жана дүйнөлүк аренада тереңирээк институттук колдоону талап кылат. Түштүк Корея глобалдык маселелерди чечүү үчүн эл аралык институттарга жана тармактарга көбүрөөк катышуу керек.

Президент Юн Сок Ёл тар колдоолордон, бийлик талаштарынан жана экономикалык кыйынчылыктардан улам ички саясий кыйынчылыктарды жеңүүгө туура келет. Ал ошондой эле Корей жарым аралындагы чыңалууну эске алып, АКШ жана Кытай менен болгон мамилени тең салмактуу болушу керек.

Негизги саясий партияларга төмөнкүлөр кирет:

- Демократиялык партия (Миндзё): прогрессивдүү.
- Элдик бийлик партиясы (мурдагы Корея Эркиндик партиясы): оңчул.
- Адилеттик партиясы: левоцентристтик.

2023-жылы Түштүк Корея Экономикалык эркиндиктин индексинде 15-орунга ээ болгон ⁴, бул өлкөнү "орточо эркин" өлкөлөрдүн тобуна жана Азия-Тынч океан аймагында бешинчи орунду ээлейт, ошондой эле өлкөнү "негизинен эркин" тобуна киргизет. Мүлк укуктарынын күчтүү корголушу Түштүк Кореяга бул компонент боюнча эң жогорку упайлардын бирине ээ болду, ошондой эле сот бийлигинин көз карандысыздыгы жана айкындыгы менен "сот системасынын эффективдүүлүгү" көрсөткүчү да жакшырды.

³ Santander Trade платформасы <https://santandertrade.com>

⁴ Экономикалык эркиндик индекси *Heritage Foundation* тарабынан иштелип чыккан жана төрт категорияга бөлүнгөн 12 фактордун негизинде экономикалык эркиндикти өлчөйт: мыйзамдын үстөмдүгү, өкмөттүн көлөмү, жөнгө салуу эффективдүүлүгү жана ачык рыноктор.

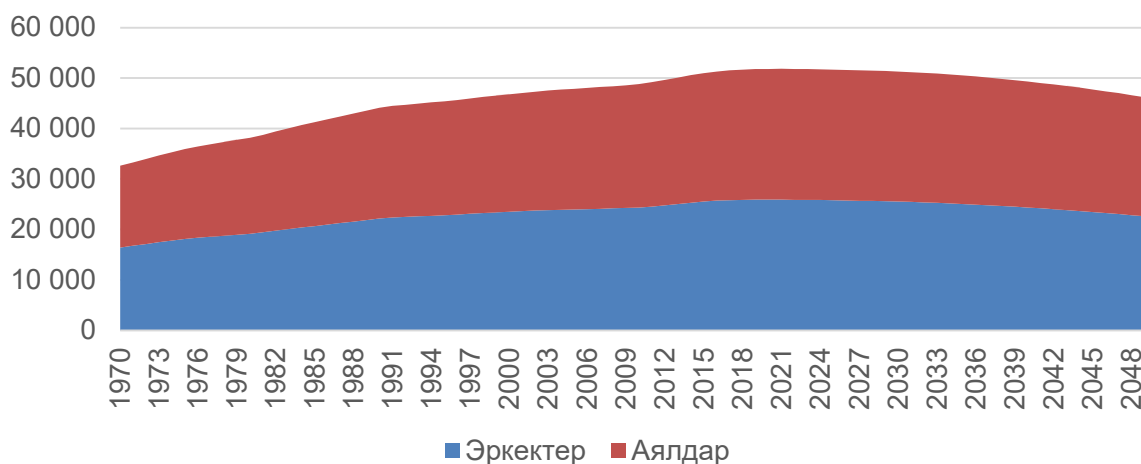
2022-жылы Түштүк Корея коррупцияны кабыл алуу индексинде 32-орунга ээ болгон ⁵, бул коррупциянын төмөн деңгээлин көрсөтүп турат. Бирок акыркы окуялар анын бар экенин көрсөтүп турат. Жаңы президенттин партиясы коррупция менен күрөшүүнү чечкени менен, министрлер кабинетинин айрым мүчөлөрүнүн арасында тууганчылык боюнча айыптоолорго туш болду. Акыркы жылдары мамлекеттик жана жеке секторлордогу коррупциялык чыр-чатактар, анын ичинде чиновниктердин ортосундагы паракорлук жана кызыкчылыктардын кагылышуусу байкалды. Коррупция үзгүлтүксүз иштөөгө тоскоол болуп, бизнестин чыгымдарын көбөйтөт.

СОЦИАЛДЫК-ДЕМОГРАФИЯЛЫК ЖАГДАЙДЫН СЕРЕБИ

2023-жылдын 1-февралына карата Түштүк Кореянын калкы 51,831 млн адамды түздү. Акыркы 10 жылда ал 5,4% өстү. Бирок, БУУнун болжолдоолору боюнча, калктын саны узак мөөнөттүү келечекте 0,1% -0,2% га кыскарып, 2050-жылга карата 45,8 млн жетет. Бул калктын тез карылыгына байланыштуу. 2050-жылга карата калктын саны 12% га, 52 млндон 46 млнго чейин кыскарышы күтүлүүдө. Кореянын Статистика маалымат кызматынын маалыматы боюнча, 65 жаштан жогорку адамдардын үлүшү бүгүнкү күндө 23%дан 2060-жылга чейин 64%га чейин көтөрүлүп, мамлекеттик ресурстарга көбүрөөк басым жасайт.

Түштүк Кореяда калктын жыштыгы учурда 1 чарчы км 524 адамды түзөт жана 2050-жылга чейин 463 кишиге чейин азаят деп болжолдонууда. Бир чарчы км дүйнө жүзү боюнча орточо 60 кишиге салыштырмалуу Түштүк Кореянын калкынын жыштыгы кыйла жогору.

1-сүрөт. Түштүк Корея калкынын динамикасы жана 2050-жылга чейинки болжолу, млн адам

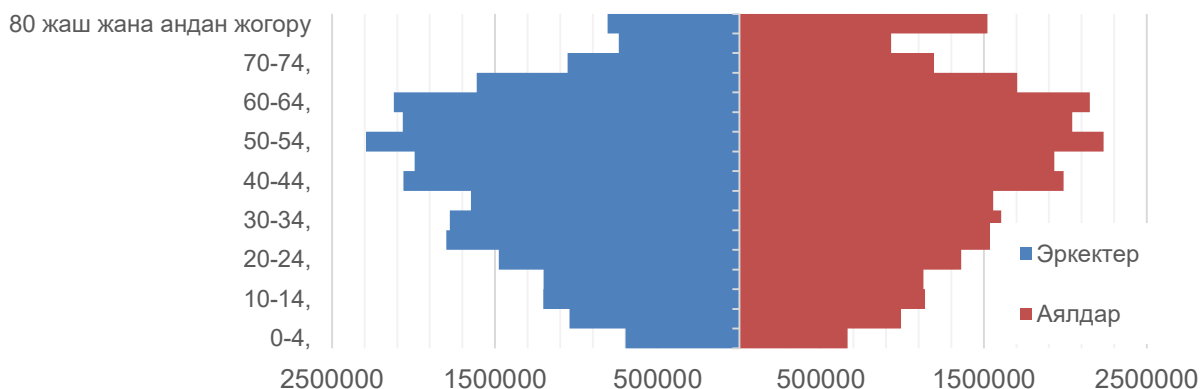
Булак: БУУнун калк боюнча бөлүмү

Түштүк Кореянын калкы “карылык” боюнча 22-орунда турат, калктын үчтөн экисинен ашыгы (70%) 15–54 жаштагылар жана 2023-жылы тургундардын орточо жашы 43 жашты түзгөн. Демографиялык жактан аялдар бир аз басымдуулук кылат (2-сүрөт).

Экспорттук стратегияларды жана продукцияларды түзүүдө экспорттоочулар Түштүк Кореянын рыногунда кайсы продукцияга көбүрөөк суроо-талапка ээ болорун аныктоо үчүн калктын демографиялык түзүмүн жана калктын узак мөөнөттүү карылык процессин талдоонун маанилүүлүгүн эске алышы керек.

⁵ 1995-жылы *Transparency International* уюму тарабынан түзүлгөн Коррупцияны кабылдоо индекси ар кайсы өлкөлөрдө мамлекеттик сектордогу коррупцияны кабыл алууну өлчөйт. Индекстин методологиясы акыркы жыйырма жылдын ичинде такталган, анын ичинде 2012-жылдагы маанилүү өзгөрүүлөр убакыттын өтүшү менен салыштырууга мүмкүндүк берет..

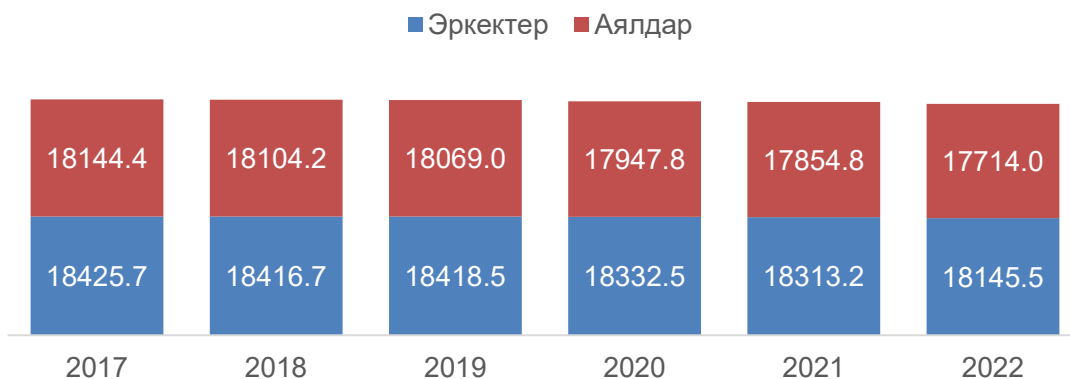
2-сүрөт. Түштүк Кореянын калкын жынысы жана курагы боюнча бөлүштүрүү (2023-ж.)

Булак: Түштүк Кореянын статистикалык маалымат кызматы

Түштүк Кореянын калкынын демографиялык түзүмүн изилдөөдөн тышкары, эмгек рыногун жана туризм секторун талдоо маанилүү аспект болуп саналат, анткени алар товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү керектөө көлөмүнө да таасирин тийгизет. Экспорттоочулар үчүн акыркы 6 жылдын ичинде иштеген эркектер менен аялдардын саны 706 миңге азайгандыгын билүү маанилүү.

3-сүрөт. Түштүк Кореянын жумушчу күчүнүн статистикасы (15 жаштан жогору), миң адам

Булак: Эмгек боюнча эл аралык уюм

Продукцияны экспортко чыгарууну илгелиретүү үчүн өтө маанилүү сектор болуп туризм саналат. Ошондуктан, экспорттоочулар үчүн, өзгөчө Хорека сегментине багытталган экспорттоочулар үчүн туристтик сектор боюнча статистикага көз салуу маанилүү⁶.

2022 жана 2023-жылдары Түштүк Кореяга туристтердин саны үч орундуу санга жеткен. Кытайдан келген топ туризми виза саясатынан улам чектелген, бул Түштүк Кореянын туристтердин жалпы санына жана кирешесине таасирин тийгизет, анткени Кытай туристтердин маанилүү булагы. 2023-жылы ички туризм мурунку жылга салыштырмалуу басаңдады, анткени жергиликтүү тургундар чет өлкөгө активдүү саякаттоону тандашат.

⁶ Хорека (англ. HoReCa Hotels, Restaurants, Catering) – мейманканалар, ресторандар жана кейтеринг рыногунун сегменти.

Инфляциянын өсүшү менен көптөгөн түштүк корейлыктар саякаттоо үчүн үнөмдүү жолдорду тандап жатышат.

2022-жылы, кирүү чектөөлөрү алынып салынгандан кийин, келген туристтердин саны кыйла жогорулады. Бул тенденция 2023-жылга чейин уланат деп күтүлүүдө, бирок сандар пандемияга чейинки деңгээлден төмөн бойдон калышы мүмкүн. Бирок, келген туристтердин чыгымдары, эл аралык коноктордун суроо-талаптын төмөндөшүнүн аркасында, пандемияга чейинки деңгээлден ашып, бир топ жогорулады. Инчхон эл аралык аэропорту көптөгөн туристтерди тартуу үчүн Түштүк Кореяга бекер авиа билеттерди сунуштайт.

1-таблица. Түштүк Кореяга келген туристтер (аймактар боюнча)

Аймактар	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Баардыгы	12 176	14 202	13 232	17 242	13 336	15 347	17 503	2 519
Африка	34	35	36	48	40	43	50	12
Америка	916	974	974	1 116	1 117	1 243	1 346	272
Чыгыш Азия жана Тынч океан	9 826	11 682	10 754	14 389	10 552	12 362	14 335	1 895
Европа	864	961	936	1 093	1 107	1 196	1 299	251
Жакынкы Чыгыш	40	46	42	45	46	49	56	8
Түштүк Азия	188	211	219	274	203	202	226	54
Башкалар	310	293	271	277	270	252	193	27

Булак: БУУнун Бүткүл дүйнөлүк туристтик уюму

Чет элдиктердин 5%дан ашпаганы Түштүк Кореяда жашашат, ал эми эң чоң топтору Чыгыш Азия өлкөлөрүнүн жарандары түзөт (4-сүрөт).

4-сүрөт. Түштүк Кореянын калкынын улуттук курамы (2022-жыл), млн адам

Булак: Түштүк Кореянын статистикалык маалымат кызматы

Мамлекеттин моноэтникалык мүнөзүн жана керектөөчүлөрдүн арасында салттуу да, заманбап да преференциялардын үстөмдүгүн эске алуу менен экспорттоочулар керектөөчүлөрдүн жүрүм-турумуна таасир этүүчү маданий жана социалдык аспектилерди терең изилдеп чыгышы керек. Экспортту пландаштырууда товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү керектөө менен байланышкан технологиялык факторлорду да эске алуу керек, алар кийинки бөлүмдө каралат.

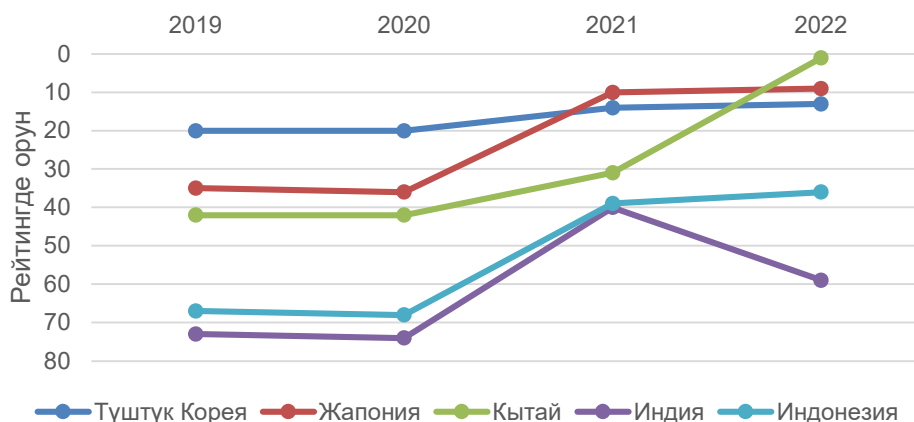
ТЕХНОЛОГИЯЛЫК ТЕНДЕНЦИЯЛАР

Дээрлик бардык түштүк корейлыктар 2026-жылга чейин интернетти колдонушат, колдонуучулардын үлүшү 2021-жылдагы 97,1%дан 2026-жылы 98,6%га чейин өсөт. Бул өлкөдө экономикалык прогреске түрткү берүүчү маалыматтык-коммуникациялык технологиялардын кеңири жайылгандыгын күбөлөндүрөт. Ошентип, компаниялар, анын

ичинде *Samsung*, өндүрүмдүүлүктү жогорулатуу жана керектөөчүлөрдүн муктаждыктарын канааттандыруу үчүн жасалма интеллект жана нерселердин интернетти сыяктуу алдыңкы технологияларды колдонууну уланта алышат.

2026-жылга чейин Түштүк Кореяда мобилдик абоненттердин саны 80,3 млн жетип, өлкөнүн жалпы калкынан ашат. Бул мобилдик технологиялардын жумуш максаттарында кеңири колдонулушу жана 5G кызматтары бар смартфондорго суроо-талаптын өсүшү менен шартталган. 2026-жылы өлкө толугу менен 4G/5G тармактары менен камтылат, бул да мобилдик абоненттердин санынын өсүшүнө өбөлгө түзөт.

5-сүрөт. "Технологияга жеткиликтүүлүк" индикатору үчүн тармактын даярдыгынын индекси

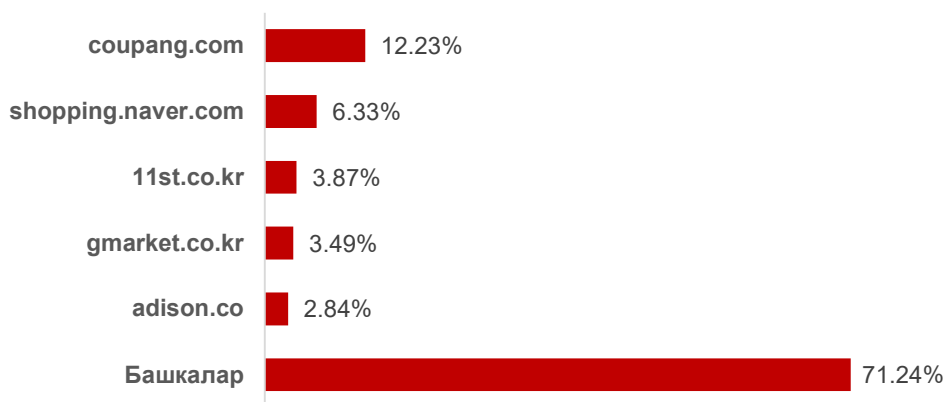
Булак: [Networkreadinessindex.org](https://www.networkreadinessindex.org)

Түштүк Корея илимий изилдөөлөргө жана иштеп чыгууларга жогорку инвестициянын *Samsung* жана *LG* сыяктуу компаниялардын активдүүлүгүнүн аркасында олуттуу инновациялык потенциалга ээ. Түштүк Корея 2021-жылы Network Readiness Index (NRI) боюнча, инновациялык мүмкүнчүлүктөрүн баса белгилеп, дүйнөдө 12-орунда турат.

Түштүк Кореянын өкмөтү 5G+ технологияларын жигердүү колдойт жана ар кандай тармактарда 5G байланышын өнүктүрүүгө инвестиция салат. 5G+ стратегиясынын максаты - 5Gге негизделген өнөр жай чечимдери үчүн дүйнөлүк рынокто үстөмдүк кылуу. Бул өлкөдөгү инновациялык жана технологиялык прогреске түрткү берет⁷.

⁷ Euromonitor International отчету "PEST анализи: Түштүк Корея". 2022-жыл, июль.

6-сүрөт. Түштүк Кореядагы E-commerce кызматтарынын ортосунда трафликтин бөлүштүрүлүшү (2023-жылдын июнь - августу)

Булак: Similarweb.com

Пандемия учурунда Түштүк Корея минималдуу физикалык контакт менен кызматтарды көрсөтүү үчүн санариптик технологияларды, анын ичинде жасалма интеллектти активдүү колдонууда. Бул аракеттер “кол тийбеген” коомду түздү, бирок керектөөчүлөрдүн 40%, анын ичинде бэби-бумерлердин 33% гана онлайн виртуалдык тажрыйбаны баалайт.

Санариптештирүү жашоонун ар кандай аспектилерин, анын ичинде соода, каржы жана көңүл ачууну камтыйт. Мисалы, жарымынан көбү кабарлашуу колдонмолорун жана онлайн-банкинг кызматтарын жума сайын колдонушат. Жарымы онлайн-сооданы жума сайын кылат⁸.

Түштүк Кореяда маалымат алмашуу жана байланыш ылдамдыгы жогору болгондуктан, электрондук коммерция жакшы өнүккөн. Бул жерде респонденттердин 48% жума сайын үйдөн онлайн-соодаларды жасашат, ал эми дүйнө жүзү боюнча 32%. Тургундардын 50%ы товарларды же кызматтарды жума сайын онлайн сатып алышат, ал эми дүйнө жүзү боюнча 36%. Негизги мотив - каалаган убакта жана каалаган жерде буйрутма берүүнүн ыңгайлуулугу (дүйнөлүк орточо көрсөткүчтүн 31% каршы 44%).

Түштүк Кореяда акыркы алты жыл ичинде электрондук коммерциянын өсүшү, айрыкча пандемиядан кийин чекене сатууну көбөйттү. 2021-22-жылдары электрондук коммерция 8,8% га өсүп, 157,0 млрд АКШ долл түздү. *Coupang* жана *Naver* сыяктуу түштүк корейлик компаниялар тез жеткирүү жана агымдык кызматтарды көрсөтүү менен рынокто үстөмдүк кылышат. Электрондук коммерциянын 2027-жылга карата жылдык орточо көрсөткүчү 4,2%га өсөт, оффлайн сатуудан алдыда.

2017-жылдан 2022-жылга чейин чекене электрондук коммерция жылына 16,3% га өскөн, ал эми оффлайн соодасы 0,6% га төмөндөгөн. Бардык чекене сатуу, онлайн жана оффлайн, бул мезгилде жылына 4,9% өстү. Пандемия бул тенденцияларды тездетип, 2019-20-жылдары электрондук коммерция 25,3% өскөн жана оффлайн сатуу 8,5% кыскарган. 2021-22-жылдары оффлайн сатуу 4,1% жана электрондук коммерция 8,8% өскөн. Электрондук коммерциянын өсүшү басандашы күтүлүүдө, бирок дагы эле оффлайн сатуудан ашып кетет, өсүш болжолу 2022-жылдан 2027-жылга чейин жылына орточо 4,2% түзөт. Ал эми оффлайн сатуулар ошол эле мезгилде 2,5% өсөт деп күтүлүүдө.

Керектөөчүлөрдүн көпчүлүгү (52%) бааларды салыштыруу (42%) жана сын-пикирлерди окуу (43%) аркылуу өнүмдөрдү жана кызматтарды тыкыр текшерешет. Бирок корейликтер

⁸ Euromonitor International баяндамасы "Түштүк Кореядагы Megatrends". 2023-жыл, июль.

социалдык тармактарда анча активдүү эмес, болгону 28% гана бренддерди ээрчишет же жактырышат жана 16%ы социалдык медиа аркылуу сын-пикирлерди калтырышат.

Интернет-дүкөндөрдөн тышкары корейлыктар кадимки дүкөндөргө да бат-баттан барышат (64%). Бирок соода борборлору (25%) жана сапатка негизделген саякат (9%) анча популярдуу эмес. 9% гана дүкөндө инновациялык соода тажрыйбасын издешет.

КР экспорттоочулары да өсүп келе жаткан санариптештирүү процессин эске алышы керек жана кайсы жаңы катышуучулар рыноктун көбүрөөк үлүшүн алып жатканын көзөмөлдөшү керек.

ЛОГИСТИКАНЫН СЕРЕБИ

Дүйнөлүк банк тарабынан иштелип чыккан *Logistics Performance Index* (LPI) ар кайсы өлкөлөрдө логистикалык системалардын ыңгайлуулук деңгээлине баа берет. Акыркы 5 жылда Түштүк Корея бул рейтингде позициясын жакшыртып, 2018-жылдагы 25-орундан 8 тепкичке көтөрүлүп, 17-орунга көтөрүлдү.

7-сүрөт. 2023-жылы Логистиканын натыйжалуулугу индексиндеги Түштүк Кореянын көрсөткүчтөрү

Булак: Бүткүл дүйнөлүк банк

Бүгүнкү күнү логистикалык компаниялардын маалыматына караганда, Кыргызстандын экспорттоочулары өз продукцияларын Түштүк Кореяга авиаташуулар менен жөнөтө алышат.

Авиаташуулар

Жүк үзгүлтүксүз авиалиниялары менен же авиаунааны пайдалануу менен жүк ташуучу чартер менен жеткирилиши мүмкүн. Кыргызстандан Түштүк Кореяга 2022-жылдан бери түштүк корейлык *T-Way* компаниясы тарабынан үзгүлтүксүз аба каттамдары жүргүзүлүп келет, ошондой эле *Turkish Airlines*, *Pegasus* жана башка компаниялардан кыйыр каттамдар бар⁹.

2-таблица. КР менен Түштүк Кореянын ортосундагы үзгүлтүксүз авиакаттамдардын тизмеси

Авиакомпания	Рейстердин багыты	Рейстердин жыштыгы
T-Way Air	Бишкек – Инчхон (Түштүк Корея) жана артка	Туруктуу каттамдар (авиакомпания менен текшерүү)

⁹ «Манас» эл аралык аэропортунун сайты <http://www.airport.kg/>

Turkish Airlines	Бишкек – Стамбул (Туркия) – Сеул жана артка	Күн сайын
-------------------------	---	-----------

Түштүк Кореяга логистикалык жүктөрдү аба аркылуу ташуунун баасы товардын түрүнө жараша өзгөрүп турат. Авиаташуулар үчүн баалар 3 АКШ долл/кг тартып башталат. Орточо жеткирүү убактысы 2-4 күн, анын ичинде түшүрүү жана бажылык тариздөө процесстери.

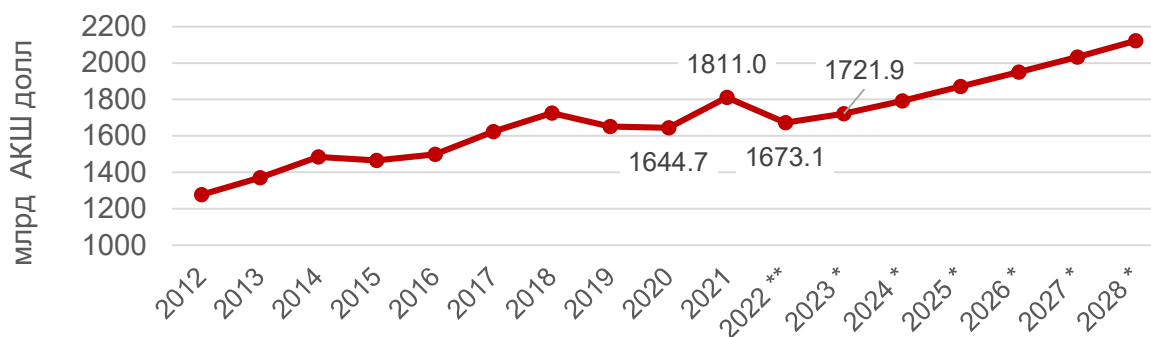
ЭКОНОМИКАЛЫК ЖАГДАЙДЫН СЕРЕБИ

Улуттук экономиканын өсүшүнүн көрсөткүчтөрү

Түштүк Кореянын ИДПсы 2021-жылы пандемиядан калыбына келтирилгенден кийин 4,3% га өстү. Бирок, ал 2022-жылы 2,6%га басаңдады, бул негизинен экономиканын чоң бөлүгүн түзгөн экспорттун төмөндөшүнөн улам (ИДПнын 41,3%). Дүйнөлүк суроо-талаптын алсыздыгы, өзгөчө Кытайдан, рецессия тобокелдиктери жана карыздык чыгымдардын өсүшү экспортко таасирин тийгизди. Буга карабастан, олуттуу жеке жана мамлекеттик чыгашалар тобокелдиктерди азайтууга жардам берди. Кошумча 14 трлн вон (10,6 млрд АКШ долл) бюджетти жеке керектөөнүн өсүшүнө алып келип, COVID-19 чектөөлөрүнөн жапа чеккен өз алдынча иштеген адамдарды жана чакан бизнести колдоого багытталган.

Түштүк Кореянын ИДПсынын өсүшү 2023-жылы 1,4%га¹⁰ чейин төмөндөшү күтүлүүдө, бул дагы басаңдоону көрсөтөт. Бул АКШ менен Евробиримдиктин жай өсүшүнөн улам начар экспорт, ошондой эле дүйнөлүк электроника өндүрүшүнүн циклинин басаңдашы менен шартталган.

8-сүрөт. Учурдагы баалар боюнча Түштүк Кореянын ИДПсы, млрд. АКШ долл.

* - болжолдоо маанилери

** - улуттук статистикалык маалыматтар

Булак: Эл аралык Валюталык Фонд

Өлкөнүн экономикалык абалын чагылдырган көрсөткүчтөрдүн бири – жан башына ИДП. Бул көрсөткүч калктын сатып алуу жөндөмдүүлүгүн кыйыр түрдө чагылдырат жана экспорт менен алектенген компаниялар үчүн колдонмо болуп саналат. 2021-жылы Түштүк Кореяда көрсөткүч 34 998 миң АКШ долл түзүп, дүйнөлүк орточо көрсөткүчтөн 4 эсе көп. Ал эми калктын жан башына ИДПга карата сатып алуу жөндөмдүүлүгү паритетинде (СЖП)¹¹ ушул эле мезгилде 44 279 миң долл түздү. Орточо мөөнөттүү келечекте 2028-жылга чейин бул көрсөткүчтүн жакшырышы күтүлүүдө, тиешелүүлүгүнө жараша 41 380 миң АКШ долл жана 52 068 миң АКШ долл СЖП күтүлгөн маанилер менен.

¹⁰ ЭВФ Дүйнөлүк экономикалык изилдөө 2023-жыл, июль.

¹¹ Калктын жан башына ИДП СЖП – сатып алуу жөндөмдүүлүгүнүн паритетинде жан башына ички дүң продуктунун көрсөткүчү.

9-сүрөт. 2022-жылдагы экономиканын тармактары боюнча ИДП (учурдагы баалар боюнча)

Булак: Түштүк Кореянын статистикалык маалымат кызматы

Түштүк Кореянын экспорту 2021-жылы 25,7% өскөн, бирок дүйнөлүк экономиканын төмөндөшүнөн улам өсүү 2022-жылы 6,1%га басаңдаган. Бирок 2022-жылдын январь айында Регионалдык комплекстүү экономикалык өнөктөштүктүн (РКЭӨ) ишке кириши менен экспорттун калыбына келиши күтүлүүдө. 2021-жылы Түз чет элдик инвестициялардын (ТЧИ) көлөмү 15,7 млрд АКШ долл түзүп, кызмат көрсөтүү секторуна эң көп көңүл бурулган. 2022-жылдын февраль айында *Invest Seoul* программасын ишке киргизүү чет элдик каржы компанияларын көбүрөөк тартууга тийиш. Анткен менен Россиянын Украинага басып кириши жана башка факторлор ТЧИ агымына таасир этиши мүмкүн. 2022-жылы мамлекеттик чыгашалар 8,0%га көбөйүп, ИДПнын 1,8% бюджеттин тартыштыгына алып келди. Социалдык камсыздоого чыгашалар жалпы чыгашалардын 24,4%ын түздү. Мамлекеттик карыз 2022-жылы 6,6%га өсүп, ИДПнын 55,2% түздү. Бирок, каржылык ден соолук 2023-жылы болжолдонгон бюджеттин профицити менен жакшырат деп күтүлүүдө¹².

Акча-насыя саясатынын көрсөткүчтөрү

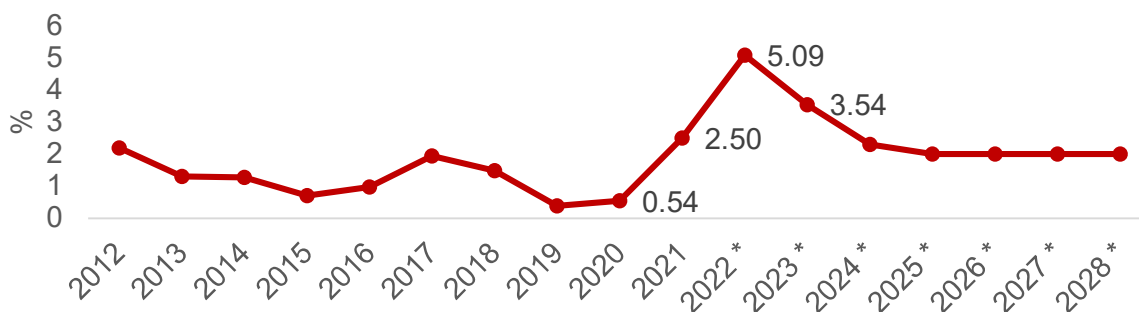
ИНФЛЯЦИЯНЫН ДЕҢГЭЭЛИ

Түштүк Кореянын жылдык инфляциясы август айында 3,4% га жетип, 2017-жылдан бери ай сайын эң ылдам өсүү темпи менен өкмөт үчүн бааны турукташтыруунун маанилүүлүгүн баса белгиледи. Корей банкы инфляциялык тобокелдиктердин жогорулашынан улам пайыздык чендерди туруктуу кармап турат. Ай сайын керектөө бааларынын индекси экономисттердин күтүүсүнөн ашып, 1,0% өстү. Керектөө бааларынын негизги индекси азык-түлүктү жана энергетиканы кошпогондо, 3,3% деңгээлинде калды. Корея Республикасынын Финансы министрлиги аба ырайынын ыңгайсыздыгынан жана энергияга болгон баанын өсүшүнөн улам инфляция убактылуу көрүнүш болгонун жана жалпы тенденция орточо деңгээлде сакталып жатканын белгиледи¹³.

¹² Түштүк Кореяда инфляция болжолдонгондон жогору ылдамдап, саясатчыларды сергек кылууда. Reuters, 2023-жыл, сентябрь.

¹³ Экономика, финансы жана соода: Түштүк Корея. Euromonitor International. 2023-жыл, апрель.

10-сүрөт. 2012-2021-жж. аралыгындагы Түштүк Кореянын инфляциясы жана анын 2028-жылга чейинки болжолу

Булак: Эл аралык Валюталык Фонд

"Өзгөрүүсүз калган негизги керектөө бааларынын индекси август айында инфляция негизги тенденциянын өзгөрүүсүнүн ордуна убактылуу факторлор менен шартталганын көрсөтүп турат", - деди Кореянын Статистика кызматынын өкүлү Ким Бо Гён ¹⁴.

УЛУТТУК ВАЛЮТАНЫН КУРСУ

Корея банкы 1950-жылдын 12-июнунда негизделип, Корея согушу маалында өзүнүн биринчи банкнотторун чыгарган. 1953-жылы валюта реформасынын натыйжасында хван эски валюта вонго номинацияланган жаңы акча менен алмаштырылган. Тыйындар (монеталар) 1959-жылы жүгүртүүгө киргизилген. 1962-жылы дагы бир акча реформасы вон валютасын киргизген, ал азыр да колдонулуп жатат. 5 000 миң вон жана 10 000 миң вон сыяктуу жогорку номиналдагы банкноттор 1970-жылдары жүгүртүүгө киргизилген. 1980-жылдары 500 вондук купюралар монеталар менен алмаштырылган жана 1983-жылы монетанын жаңы дизайны киргизилген. Убакыттын өтүшү менен коопсуздук функциялары жакшыртылды. 2006-жылдан тартып контрафактыга каршы алдыңкы чаралар, анын ичинде оптикалык өзгөрмөлүү түзүлүштөр жана түстүү дизайн киргизилген. Банкноттор үчүн ар кандай темалар жана татаал фон үлгүлөрү колдонулган. Ар кандай номиналдагы банкноттордун ар кандай портреттери жана дизайны болгон: 50 000 миң вондук банкноттун алдыңкы бетинде Шин Сайдангдын уникалдуу портрети жана арткы бетинде вертикалдуу дизайн болгон¹⁵.

¹⁴ Макала Pulse "Кореядагы инфляция 4 ай ичинде ысыктан август айында эң тез өстү", 2023-жыл, сентябрь. © Pulse by Maeil Business News Korea & mk.co.kr

¹⁵ Корея банкы.

11-сүрөт. Түштүк Корея вонунун АКШ долларына карата курсунун 5 жыл ичиндеги динамикасы

Булак: tradingview.com

ПАЙЫЗДЫК КОЮМДАРДЫН ДЕНГЭЭЛИ

Корея Банкынын базалык чени – бул базалык саясий чени, Корея Банкы менен финансы институттарынын ортосундагы операцияларда колдонулат, ликвиддүүлүктү жөнгө салуу үчүн РЕПО¹⁶ макулдашуулары жана Банктык депозиттер жана кредиттер сыяктуу. Бул кыскача базалык чен деп аталат.

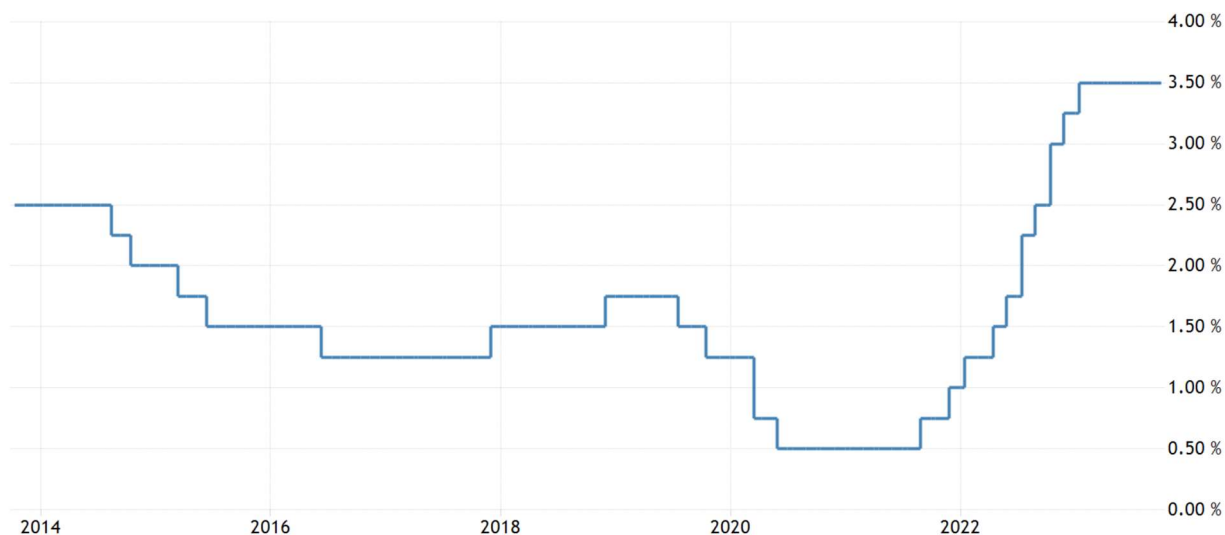
Корея Банкы базалык ченди 7 күндүк РЕПО сатуулар үчүн белгиленген чен катары жана 7 күндүк РЕПО сатып алуулар үчүн минималдуу сунуштун ставка катары колдонот. Ликвиддүүлүктү жөнгө салуучу депозиттер жана кредиттер боюнча пайыздык чендер, 100 б.п.¹⁷ базалык ченден төмөн жана жогору.

Корея Банкынын Акча-кредит саясаты боюнча кеңеши жылына сегиз жолу чогулуп, баалардын кыймылын, ички жана тышкы экономикалык жана финансылык рыноктун шарттарын жана башкаларды эске алуу менен базалык ченди белгилейт. Базалык чен чалуу ченине, башкача айтканда, банктар аралык кредиттөө ченине тез таасирин тийгизет жана бул кыска мөөнөттүү жана узак мөөнөттүү рыноктук чендердин, ошондой эле депозиттик жана кредиттик чендердин өзгөрүшүнө алып келет, бул акырында реалдуу экономикадагы иш-аракеттерге таасирин тийгизет.

¹⁶ РЕПО келишими, же РЕПО макулдашуу (англ. repurchase agreement, repo) - бул келишимде алдын ала белгиленген баада белгилүү бир мөөнөт өткөндөн кийин кайра сатуу (сатып алуу) милдеттенмеси менен баалуу кагазды сатып алуу (сатуу) боюнча бүтүм.

¹⁷ Базис пункту (б.п. деп кыскартылган) - каржыдагы пайыздык чендердин жана башка пайыздардын жалпы кабыл алынган өлчөө бирдиги. Бир базистик пункт 1% же 0,01%дын 1/100үнө барабар.

12-сүрөт. Корея банкынын динамикасы базалык чен (10 жылдан ашык)

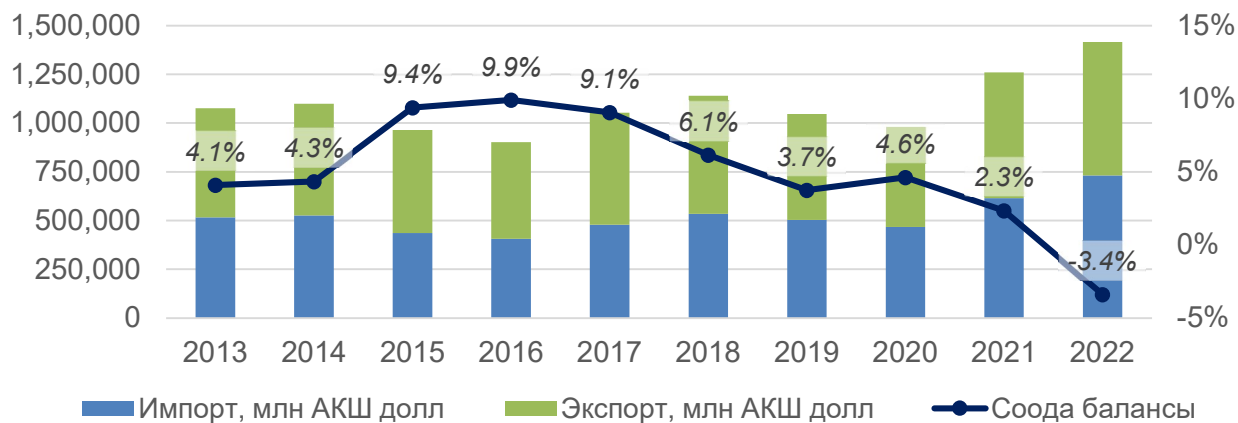

Булак: tradingeconomics.com

Тышкы сооданын көрсөткүчтөрү

2022-жылы соода жүгүртүү 12,3%га өстү, бул негизинен импорттун 18,9%га жана экспорттун 6,1%га өсүшүнүн эсебинен.

13-сүрөт. 2013-2022-жж. Түштүк Кореянын тышкы соода жүгүртүүсүнүн көрсөткүчтөрү

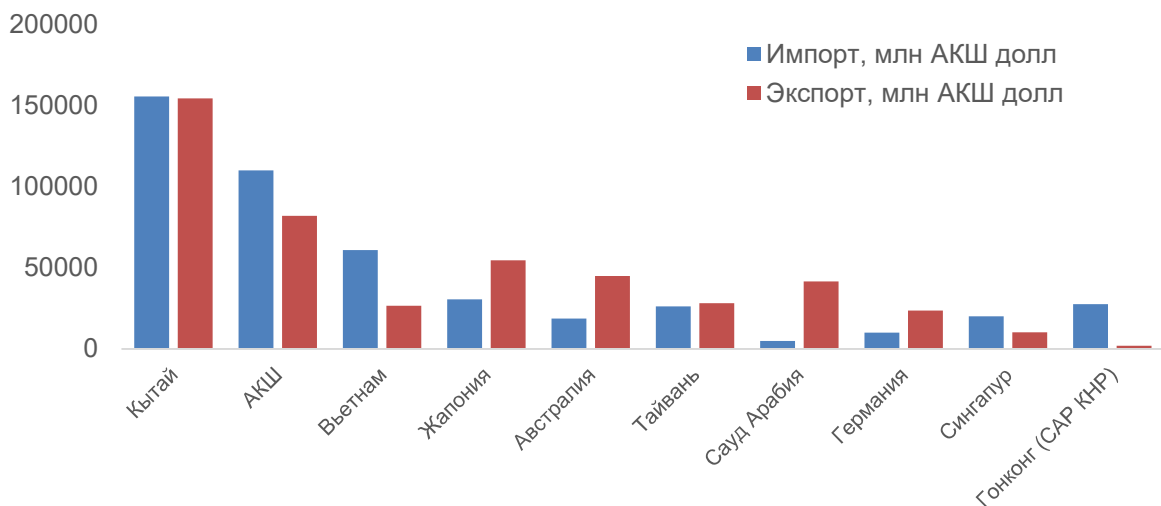
Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Акыркы 5 жылда Түштүк Кореянын тышкы соода жүгүртүүсү төрттөн бирине көбөйүп, 2021-2022-жылдардагы Украинадагы окуялардан кийин импорттун наркы өстү, бул 2022-жылы терс соода балансына алып келди.

НЕГИЗГИ СООДА ӨНӨКТӨШТӨРҮ

Түштүк Корея үчүн эң мыкты 10 соода өнөктөш Кытай, Вьетнам, Жапония, Австралия, Тайвань, Сингапур жана Гонконг сыяктуу Азия-Тынч океан аймагынын өлкөлөрү, ошондой эле АКШ, Сауд Арабиясы жана Германия. Түштүк Кореянын жалпы тышкы соода жүгүртүүсүнүн 66% жогоруда аталган өлкөлөргө туура келет.

14-сүрөт. 2022-жылдагы Түштүк Кореянын соода өнөктөштүрүнүн Топ-10

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Түштүк Кореянын географиялык импортунун жана экспортунун талдоосу концентрациянын жогору даражасын көрсөтөт.

Түштүк Корея импорттун көлөмү боюнча 9-орунда турат. 2022-жылы Түштүк Кореянын импортунун 66,8% 10 экспорттоочу өлкөдөн келген. Түштүк Кореяга импорттолгон негизги көрсөткүчтөр жана продукциялар (3-таблицада) келтирилген. Кытай 2021-жылга салыштырмалуу 11,5%га көбөйүп, 154,6 млрд АКШ долл өлчөмүндө алдыңкы жеткирүүчү болуп саналат. Кытайдан кийин 82,1 млрд АКШ долл менен АКШ турат жана өткөн жылы 11,6% өстү. Жапонияны кошпогондо, акыркы 5 жыл ичинде эң мыкты 10 импорттук өлкөдөн импорттун басымдуу бөлүгү оң болду (өсүү 0,1%). Акыркы жылдагы эң чоң өсүштү чийки зат берүүчү Сауд Арабиясы (72% өсүш), Индонезия (47%), Катар (43%) жана Австралия (36%) көрсөттү.

Түштүк Корея экспорттун көлөмү боюнча 7-орунда турат. 2022-жылы Түштүк Кореянын экспортунун 70,5% импорттоочу 10 өлкөгө туура келген. (4-таблицада) Жапониядан экспорттолгон негизги көрсөткүчтөр жана продукциялар келтирилген. Кытай 2021-жылга салыштырмалуу 4,4%га төмөндөп, 155,8 млрд АКШ долл өлчөмүндөгү алдыңкы жеткирүүчү болуп саналат. Кытайдан кийинки орунда 110,2 млрд АКШ долл менен АКШ турат жана өткөн жылы 14,4% өскөн. Гонконг (-26,2%) жана Кытайды (-4,4%) кошпогондо, акыркы 5 жылда алдыңкы 10 экспорттук өлкөгө экспорттун көбү оң болду. Экспорттун эң чоң өсүшү Австралияга (92%), Сингапурга (43%), Индияга (21%), АКШга (14%) жана Мексикага (12%) туура келген.

ТЫШКЫ СООДАНЫН ТОВАРДЫК ТҮЗҮМҮ

2022-жылы 10 товардык категория Түштүк Кореянын импорт көлөмүнүн 75,7% түзгөн. Эң чоң үлүштү мунай жана газ өнөр жайынын продукциясы (30%), электроника жана компьютердик техника (27%) түздү. 2018-жылдан 2022-жылга чейин импорттун жалпы көлөмүнүн өсүшү негизинен дүйнөлүк инфляция менен байланышкан негизги товардык топтордун импортунун өсүшү менен шартталган.

3-таблица. Түштүк Кореянын ТОП 10 импорттук тармагы, млрд АКШ долл

Товардын аталышы	2018	2019	2020	2021	2022
Минералдык отун, мунай жана мунай өнүмдөрү; битуминоздук заттар; минералдык мом	146,9	127,3	86,6	137,6	218,7

Электр машиналары жана жабдуулары, алардын тетиктери; үн жаздыруучу жана үн чыгаруучу жабдуулар	84,8	89,7	94,1	114,8	131,8
Ядролук реакторлор, казандар, жабдуулар жана механикалык түзүлүштөр; алардын бөлүктөрү	60,2	51,6	57,4	69,1	68,4
Оптикалык, фотографиялык, кинематографиялык, өлчөөчү, башкаруучу приборлор жана аппараттар...	22,4	18,5	19,4	22,5	22,7
Рудалар, шлактар жана күл	15,0	15,1	15,9	24,6	21,9
Темир жол же трамвайдын кыймылдуу курамынан башка жердеги транспорт каражаттары	16,8	16,7	18,2	20,0	21,7
Органикалык эмес химиялык продуктылар; органикалык эмес же органикалык баалуу металлдардын бирикмелери	9,3	8,0	7,4	11,0	20,0
Кара металлдар	16,5	15,7	11,1	18,5	18,9
Органикалык химиялык кошулмалар	14,2	12,7	12,1	16,0	16,1
Пластмассалар жана алардан жасалган буюмдар	11,8	11,5	11,5	14,2	13,8

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

2022-жылы 10 товардык позиция Түштүк Кореянын экспорт көлөмүнүн 83,2% түзгөн. Эң чоң үлүштү жабдуулар жана приборлор (31%), автомобиль транспорту жана автомобиль тетиктери (11%), электроника (11%) ээлеген. Тармактардын ичинен 2018-жылдан 2022-жылга чейин төмөнкү позициялар оң динамикасын көрсөттү: органикалык эмес химиялык продуктылар (28%), жер үстүндөгү транспорт каражаттары (6%), мунай продуктулары (6%), пластмасса (6%).

4-таблица. Түштүк Кореянын ТОП 10 экспорттук тармагы, млрд АКШ долл

Товардын аталышы	2018	2019	2020	2021	2022
Электр машиналары жана жабдуулары, алардын тетиктери; үн жаздыруучу жана үн чыгаруучу жабдуулар...	184,6	153,6	159,7	200,8	210,4
Темир жол же трамвайдын кыймылдуу курамынан башка жердеги транспорт каражаттары	61,2	62,9	54,2	67,0	75,6
Ядролук реакторлор, казандар, жабдуулар жана механикалык түзүлүштөр; алардын бөлүктөрү	77,7	70,9	67,9	76,0	73,0
Минералдык отун, мунай жана мунай өнүмдөрү; битуминоздук заттар; минералдык мом	48,2	42,1	25,4	40,0	64,8
Пластмассалар жана алардан жасалган буюмдар	34,9	32,6	31,6	43,2	41,2
Кара металлдар	24,8	23,1	19,7	27,9	28,1
Органикалык химиялык кошулмалар	25,4	21,0	15,4	23,5	24,7
Оптикалык, фотографиялык, кинематографиялык, өлчөөчү, башкаруучу приборлор жана аппараттар	27,8	21,0	20,1	22,3	18,2
Кемелер, кайыктар жана сүзүүчү конструкциялар	20,3	18,9	18,7	22,0	17,1
Органикалык эмес химиялык продуктылар; органикалык эмес же органикалык баалуу металлдардын бирикмелери	5,5	5,1	5,3	7,8	15,6

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

2-БӨЛҮМ: ИМПОРТТУ ТЫШКЫ СООДАЛЫК ЖӨНГӨ САЛУУ

ТҮШТҮК КОРЕЯ СООДА РЕЖИМИНИН СЫПАТТАМАСЫ

Корея Республикасы 1995-жылдын 1-январынан тартып ДСУга жана 1967-жылдын 14-апрелинен тарта ГАТТга¹⁸ мүчө, жана КР эң ыңгайлуу болгон соода режимин колдонот.

Соода, өнөр жай жана энергетика министрлиги (MOTIE) соода жана өнөр жай саясатын иштеп чыгуу жана ишке ашыруу үчүн жооптуу. Бул саясаттарды иштеп чыгуу жана чечимдерди кабыл алуу процессинде MOTIE ар кандай кызыкдар тараптар менен кызматташат, анын ичинде:

- Башка мамлекеттик министрликтердин өкүлдөрү (мисалы, Экономика жана Финансы, Айыл чарба, Азык-түлүк жана Айыл иштери, Юстиция, Жер, Инфраструктура жана Транспорт министрликтери).
- Жеке сектордун кызыкдар тараптары, анын ичинде Кореянын соода жана өнөр жай палатасы (KCCI) жана Кореянын Эл аралык соода ассоциациясы (KITA).
- Мамлекеттик илимий-изилдөө институттары, анын ичинде Кореянын Эл аралык экономикалык саясат институту, Кореянын өнөр жай экономикасы жана соода институту, Кореянын өнүктүрүү институту, Кореянын Экономикалык изилдөө институту жана Кореянын Айылдык экономика институту сыяктуу мамлекет тарабынан каржыланган аналитикалык борборлор.

Кореянын соода саясатынын жалпы максаты эркин жана ачык экономиканы куруу бойдон калууда. Анын саясатынын приоритеттери болуп төмөнкүлөр саналат: (i) инклюзивдүүлүк жана туруктуулук баалуулуктарын бекемдөө менен эркин жана ачык соодага көмөк көрсөтүү; (ii) эрежелерге негизделген көп тараптуу соода системасын колдоо; жана (iii) Кореяны бизнес үчүн ыңгайлуу кылуу үчүн ачык-айкындуулукту жана алдын ала айтууну жогорулатуу.

Түштүк Корея чакан жана орто ишканаларга жана инновацияларга өзгөчө басым жасалганына карабастан, салыштырмалуу өзгөрүүсүз калган соода саясатынын жалпы багытын сактап келет. Бир тараптуу либералдаштыруу ишке ашпаса да, айрым тармактарда ченемдик укуктук же институционалдык өзгөрүүлөр болду, анын ичинде сооданы жеңилдетүү, демпингге каршы, стратегиялык экспорттук көзөмөл, ишканаларды репатриациялоо/көчүрүү, стандарттар, санитардык жана фитосанитардык (СФС) талаптар, мамлекеттик сатып алуулар, атаандаштык саясаты сыяктуу жана интеллектуалдык менчик укуктары. COVID-19 жагдайлары айрым аймактарда убактылуу соодага байланыштуу чараларды киргизүүгө алып келди. Ата мекендик өндүрүүчүлөрдү, өзгөчө дыйкандарды чет элдик атаандаштыктан коргоо боюнча айрым чаралар уланууда.

Тышкы соода мыйзамы жана Бажы мыйзамы эл аралык соода тармагындагы негизги мыйзам актылары болуп саналат. Аларды колдонуу эрежелерине акыркы өзгөртүүлөр киргизилди¹⁹:

- 2022-жылдын 1-январындагы өзгөртүүлөр жана толуктоолор менен Бажы мыйзамын ишке ашыруу жөнүндө Жарлык (Президенттин Жарлыгы № 32274);
- 2021-жылдын 16-мартындагы өзгөртүүлөр жана толуктоолор менен Бажы мыйзамдарын колдонуу эрежелери (Министрликтин № 842 токтому);
- 2022-жылдын 11-декабрындагы өзгөртүүлөр жана толуктоолор менен Тышкы соода жөнүндөгү мыйзамды ишке ашыруу жөнүндө Жарлык (Президенттин Жарлыгы № 33042);

¹⁸ Тарифтер жана соода боюнча Башкы макулдашуу (англ. GATT – General Agreement on Tariffs and Trade) – Экинчи Дүйнөлүк Согуштан кийин экономиканы калыбына келтирүү максатында 1947-жылы түзүлгөн эл аралык келишим, дээрлик 50 жыл иш жүзүндө эл аралык уюм катары кызмат кылган. ГАТТнын негизги максаты - эл аралык соодадагы тоскоолдуктарды азайтуу.

¹⁹ Түштүк Кореянын укук маалымат борбору <https://www.law.go.kr/LSW/eng/engMain.do> .

- 2021-жылдын 4-майындагы өзгөртүүлөр жана толуктоолор менен начарырак өнүккөн өлкөлөргө преференциялык тарифтик режимди берүү жөнүндө жобо (Президенттин Жарлыгы № 31662).

Корея ДСУга активдүү катышууну улантууда. 2019-жылы ал ДСУнун учурдагы жана келечектеги сүйлөшүүлөрүндө өнүгүп келе жаткан өлкөлөр үчүн өзгөчө жана дифференциалдуу мамилени издебөөгө милдеттенди. Корея Регионалдык Соода Келишимдери (РСК) аркылуу рынокторду ачуу мүмкүнчүлүктөрүн издөөнү улантууда²⁰.

Мисалы, МОТІЕ 25-августта Сеулда жети өлкө, атап айтканда, Кения, Танзания, Марокко, Таиланд, Пакистан, Сербия жана Доминикан Республикасы менен экономикалык өнөктөштүк келишимдери боюнча коомдук угуу өткөрдү. МОТІЕ глобалдык соода тилектештигин чыңдоо үчүн 10 өлкө менен келишимдерди сүйлөшүү процессинде, Монголия жана Грузия 2023-жылдын апрелинде сүйлөшүү пландары аяктаган эки өлкө²¹.

5-таблица. Түштүк Кореянын соода макулдашуулары

Аталышы	Күчүнө кирген жыл	Катышуучу-өлкөлөр
Азия-Тынч океан соода макулдашуулары (АРТА)	1976	Бангладеш; Индия; Корея Республикасы; Лаос; Шри-Ланка
Өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдүн ортосундагы соода преференцияларынын глобалдык системасы жөнүндө макулдашуу (GSTP)	1989	Алжир; Аргентина; Бангладеш; Бенин; Боливия; Бразилия; Камерун; Чили; Колумбия; Куба; Эквадор; Египет; Гана; Гвинея; Гайана; Индия; Индонезия; Иран; Ирак; КУДР; Корея Республикасы; Ливия; Малайзия; Мексика; Марокко; Мозамбик; Мьянма; Никарагуа; Нигерия; Пакистан; Перу; Филиппиндер; Сингапур; Шри-Ланка; Судан; Танзания; Таиланд; Тринидад жана Тобаго; Тунис; Венесуэла; Вьетнам; Зимбабве
Чили менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2004	Корея Республикасы жана Чили
Европалык Эркин Соода Ассоциациясы (ЕФТА) менен Корея Республикасынын ортосундагы Эркин соода келишими жана экономикалык интеграция жөнүндө макулдашуу	2006	Корея Республикасы жана ЕФТА өлкөлөрү: Исландия, Лихтенштейн, Норвегия, Швейцария.
Сингапур менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2006	Корея Республикасы жана Сингапур
АСЕАН менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2009	Бруней-Даруссалам; Мьянма; Камбоджа; Индонезия; Лаос; Малайзия; Филиппиндер; Сингапур; Вьетнам; Таиланд; Корея Республикасы
Индия менен Корея Республикасынын ортосундагы ар тараптуу экономикалык шериктештик жөнүндө келишим	2010	Корея Республикасы жана Индия
Европа Биримдиги менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2011	Корея Республикасы жана Евробиримдикке мүчө мамлекеттер
Перу менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2011	Корея Республикасы жана Перу
АКШ менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2012	Корея Республикасы жана АКШ
Австралия менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2014	Корея Республикасы жана Австралия
Канада менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2015	Корея Республикасы жана Канада

²⁰ Соода саясатына сереп салуу: Корея Республикасы. ДСУ, 2021-жыл, декабрь.

²¹ МОТІЕ веб-сайты "Корея 7 өлкөнүн ЕРАга кошулуусу үчүн коомдук угууларды өткөрөт", 2023-жыл, август.

Кытай Эл Республикасы менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2015	Корея Республикасы жана Кытай
Вьетнам менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2015	Корея Республикасы жана Вьетнам
Жаңы Зеландия менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2015	Корея Республикасы жана Жаңы Зеландия
Түркия менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2015	Корея Республикасы жана Туркия
Колумбия менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2016	Республика Корея и Колумбия
Корея Республикасы менен Борбордук Американын ортосундагы эркин соода келишими	2019	Корея Республикасы жана Борбордук Америка өлкөлөрү: Коста-Рика; Сальвадор; Гондурас; Никарагуа; Панама
Улуу Британия менен Кореянын эркин соода келишими	2021	Корея Республикасы жана Улуу Британия
Израил менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2021	Корея Республикасы жана Израил
Камбоджа менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2022	Корея Республикасы жана Камбоджа
Региондук комплекстүү экономикалык шериктештик	2022	Австралия; Бруней-Даруссалам; Камбоджа; Кытай; Жапония; Лаос; Жаңы Зеландия; Индонезия; Малайзия; Филиппиндер; Сингапур; Вьетнам; Таиланд; Корея Республикасы
Индонезия менен Корея Республикасынын ортосундагы эркин соода келишими	2023	Корея Республикасы жана Индонезия

Булак: Корея Республикасынын Бажы порталы

Түштүк Корея айрым өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдөн, анын ичинде Өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдүн ортосундагы соода преференцияларынын глобалдык системасы жөнүндө Макулдашууга (GSTP) жана Өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдүн ортосундагы соода сүйлөшүүлөрү боюнча ГАТТ протоколуна кирген товарлардын чектелген санына жеңилдетилген тарифтик режимди камсыз кылат. Бирок, 2019-жылы бул схемалар боюнча эффективдүү преференцияланган ставкалар менен жылдык импорт болгону 11,5 млн АКШ долл түзгөн²².

ЭСИҢИЗДЕРДЕ БОЛСУН:

Ушул басылма экспортко чейинки даярдануу этабында экспорттоону пландаштырууда жардам берүү үчүн кызмат кылат, бирок ал тышкы соода операцияларын ишке ашыруу үчүн колдонмо катары кызмат кылбайт.

Зарыл документацияны жана продукцияны жүктөп жөнөтүүнү унаалык, брокердик жана бажылык уюмдар менен жүргүзүлгөн консультациялардын негизинде даярдоо сунушталат.

Экспорттоочулар өздөрүнүн чет өлкөлүк кардарлары менен импорттук талаптардын толук топтомун текшерип чыгышы зарыл, алар мындай маселелерди жергиликтүү органдар менен товарларды жөнөтүүгө чейин тактай алышат.

ИМПОРТТУ БАЖЫЛЫК ЖӨНГӨ САЛУУ ЖАНА САЛЫК САЛУУ

Кореянын Бажы кызматы бажы төлөмдөрүн, салыктарды жана эл аралык сооданы жөнгө салуу, бажы зоналарын көзөмөлдөө, бажы брокерлерин жана адистерин көзөмөлдөө,

²² Соода саясатына сереп салуу: Корея Республикасы. ДСУ, 2021-жыл, декабрь.

автоматташтырылган система аркылуу жүктөрдү кайра иштетүү, соода статистикасын жүргүзүү жана башкалар үчүн жооптуу ыйгарым укуктуу орган болуп саналат.

Бажы тарифтери

КОЛДОНУУЧУ РНБ ТАРИФИ

РНБ тарифтеринин жөнөкөй орточо (салмаксыз) мааниси 2021-жылы 13,9%га чейин (2016-жылдагы 14,1%га салыштырмалуу) бир аз төмөндөгөн, негизинен ДСУнун Маалыматтык технологиялар боюнча макулдашуусун кеңейтүүгө байланыштуу милдеттенмелерди аткаруунун натыйжасында. Кыргызстандын экспорттоочулары тарифтик коргоону карап чыгышы керек, ал секторлор арасында жана секторлор ичинде олуттуу айырмаланышы мүмкүн: 2021-жылы айыл чарба продукциясы үчүн орточо 60,4% (2016-жылы 60,0%га салыштырмалуу) жана өнөр жай товарлары үчүн 6,3% (2016-жылы 6,6%)²³.

Мында жашылча азыктарына орточо тарифтер (ГС ²⁴ 2-бөлүмү) кыйла жогору болуп, 107,9%ды түздү. Бут кийимдерди жана баш кийимдерди өндүрүүгө тарифтер (ГС 12-бөлүк) 10,1%га, текстильге жана буюмдарга (ГС 11-бөлүк) - 9,7%га жогору. Белгилүү тармактарга, өзгөчө айыл чарбасына ар түрдүү жана олуттуу деңгээлдеги коргоону камсыз кылуу менен, тарифтер белгилүү бир ишмердүүлүккө артыкчылык берүү менен атаандаштыкты бурмалайт.

Чогултулган тарифтердин 99%дан ашыгы адвалордук алымдар болуп саналат, ошондуктан ачык-айкын болот. Тарифтик ставкалар 0дөн 887,4%га чейин өзгөрүүсүн улантууда. Тарифтердин дээрлик 85%ы 10% же андан төмөн, ал эми 30%дан жогору тарифтер 3,4% тарифтик макаларга тиешелүү.

6-таблица. 2016 жана 2021-жылдардын тарифтердин түзүмү²⁵

	Колдонулуучу РНБ тарифтери		Тиешелүү тарифтик ставкалар ²⁶
	2016	2021	
Байланышкан тарифтик линиялар (тарифтик линиялардагы % үлүшү)	90,1	90,7	90,7
Жөнөкөй орточо тарифтер	14,1	13,9	18,1
ГС 01-24 бөлүмдөрүнө ылайык	51,3	50,7	66,9
ГС 25-97 бөлүмдөрүнө ылайык	6,4	6,0	9,2
Айыл чарба продукциялары (ДСУ боюнча)	60,0	60,4	69,0
Айыл чарба эмес продукциялар (ДСУ боюнча)	6,6	6,3	8,8
Алымсыз тарифтик линиялар (тарифтик линияларда % үлүшү)	15,9	19,6	17,4
Акы төлөнүүчү линиялардын жөнөкөй орточо тарифи	16,8	17,3	22,4
Тарифтик квоталар (тарифтик линиялардагы % үлүшү)	1,9	1,9	1,9
Адвалордук эмес тарифтер (тарифтик линиялардагы % үлүшү)	0,8	0,7	0,9
Ички тарифтердин чокулары (тарифтик линиялардагы % үлүшү)	2,7	2,8	2,0
Эл аралык тарифтердин чокулары (тарифтик линиялардагы % үлүшү)	10,7	11,0	18,5
Тарифтик линиялардын жалпы саны	12 243	12 242	12 242
Алымсыз тарифтик линиялар	1 952	2 403	2 132
Адвалордук тарифтик линиялар	10 197	9 751	8 856

²³ ДСУ классификациясына ылайык.

²⁴ Гармонизацияланган система - Дүйнөлүк Бажы Уюму тарабынан иштелип чыккан жана алты орундуу коддордон турган эл аралык номенклатура, ал бардык катышуучу-өлкөлөргө жалпы негизде соодаланган товарларды классификациялоого мүмкүндүк берет. Алты орундуу деңгээлден тышкары, өлкөлөр тарифтерде жана башка көптөгөн максаттарда улуттук айырмачылыктарды киргизе алышат.

²⁵ Эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, пайыз.

²⁶ Тарифтик милдеттүүлүк – тарифтик ставканы макулдашылган деңгээлден жогору көтөрбөө милдеттенмеси. Алым ставкасы белгиленгенден кийин, жабыр тарткан тараптарга компенсация төлөнбөсө, аны көбөйтүү мүмкүн эмес.

Альтернативдик тарифтер	93	88	116
Конкреттүү тарифтер	1	0	0
Байланышсыз тарифтер	-	-	1 138

Булак: ДСУ

"ИЙКЕМДҮҮ" ТАРИФТЕР

Корея убактылуу РНБ тарифтерин («ийкемдүү» тарифтер деп аталат), анын ичинде жөнгө салуу жана сезондук тарифтерди, ошондой эле автономдуу тарифтик квоталарды жана импортту жөнгө салуу жана баалардын туруктуулугун сактоо үчүн атайын алымдарды колдонууну улантууда. Ийкемдүү тарифтерге кирген товарлардын саны 2016-жылы 145 болсо, 2021-жылы 184кө өстү. Ийкемдүү тарифтер өнөр жай саясатынын маанилүү инструменти бойдон калууда. Мындан тышкары, айрым учурларда ата мекендик өндүрүүчүлөрдү коргоо жана айрым товарлардын импортун жөнгө салуу үчүн жөнгө салуу алымдары жана сезондук алымдар колдонулат. 2021-жылы балык жана деңиз азыктарын кошкондо, товарлардын 19 түрүнө жөнгө салуу алымдары колдонулду, ал эми кээ бир айыл чарба продукцияларына сезондук алымдар активдүү бойдон калууда.

Сезондук преференцияланган милдеттер ар кандай өлкөлөр, анын ичинде Европа Биримдиги, Перу, АКШ жана башкалар менен эркин соода келишимдеринин алкагында сезондук факторлорго жана товарлардын түрлөрүнө жараша колдонулат.

БАЙЛАНЫШТУУ ТАРИФТЕР

Корея Уругвай раундунун бардык тарифтик линияларынын 90,7%, анын ичинде айыл чарба линияларынын 99,7% жана өнөр жай линияларынын 89,2% байланыштырды. Байланыштуу продукциянын көрсөткүчтөрү айыл чарбасы үчүн орточо 69,0% жана өнөр жай продукциясы үчүн 8,8%. Колдонулган жана чектелген чендердин ортосундагы ажырым 4,2 пайыздык пунктту түзөт. Корея бул мүмкүнчүлүктөн пайдаланып ата мекендик өндүрүшчүлөрдү убактылуу коргоодо.

Тарифтик преференциялар

Каралып жаткан мезгил ичинде Кореянын эки тараптуу жана аймактык эркин соода келишимдерин кеңейтүү аракети анын АСК²⁷/ЭСК²⁸ импортко жөнөкөй орточо тарифтик ставкасын (мисалы, АКШдан импорттоо үчүн 2,5%, Колумбиядан 6,1%, Евробиримдиктен 2,9%, АСЕАНдан 5,4% жана Вьетнамдан 5%), АРТА (13,3%) жана азыраак өнүккөн өлкөлөрдүн соода өнөктөштөрү (7,8%) РНБ 13,9% орточо тарифтик ставкасынан кыйла төмөн бойдон калууда. Бирок, ал Өнүгүп келе жаткан өлкөлөр үчүн соода преференцияларынын глобалдык тутумунун (ГСТП) жана Өнүгүп келе жаткан өлкөлөр ортосундагы соода сүйлөшүүлөрүнө байланыштуу ГАТТ протоколунун (TNDC) алкагында преференцияларды алган өлкөлөрдөн импорттоо үчүн өзгөрүүсүз бойдон калууда. Корея азыраак өнүккөн өлкөлөр үчүн бир тараптуу (өз ара эмес) алымсыз жана квотасыз тарифтик преференциялар менен камтылган товарлардын санын дээрлик өзгөрүүсүз сактап келет. Бажы бардык жеңилдетилген импорттук тарифтердин тизмеси жазылган веб-баракчаны жүргүзөт (<https://www.customs.go.kr/ftaportalkor/ad/ftaCnvn/txrtInfo.do?mi=3526>). АСК, Евробиримдик (2011-жылдын январь айынан баштап күчүнө кирген) жана АКШ (2019-жылдын январынан күчүнө кирген кайра каралып чыккан келишим) менен кол коюлган олуттуу тарифтерди жоюуга алып келди; бирок өкмөт, негизинен демпингди болтурбоо жана ата мекендик өндүрүүчүлөрдү коргоо максатында, конкреттүү товарлардын импортун көзөмөлдөө үчүн ар бир жылдын башында жарыяланган графикке ылайык «түзөтүү тарифтерин» колдонууну улантууда.

²⁷ АСК – Аймактык соода келишим.

²⁸ ЭСК – Эркин соода келишим.

Тарифтик квоталар (айыл чарба продукциялары үчүн)

Корея 2021-жылы 229 тарифтик линияга (10-орундуу) тарифтик квоталарды, анын ичинде күрүчтү 2015-жылдан бери колдонгон. Квота ичиндеги ставкалар 0%дан 50%ке чейин өзгөрөт, бирок квотадан тышкаркы ставкалар жогору бойдон калууда, мисалы, буурчак, карагай жаңгактары, көк чай, жун, дан эгиндери, крахмал жана женьшень маниок үчүн максимум 887,4%га жетет. 2020-жылы тарифтик квотаны толтуруу көрсөткүчү 58% га төмөндөдү, бул жарым-жартылай ички суроо-талаптын төмөндөшүнө, башка өлкөлөрдөн импорттун көбөйүшүнө жана COVID-19 менен күрөшүү чараларына байланыштуу.

Квоталарды 24 түрдүү уюм, анын ичинде министрликтер, мамлекеттик соода уюмдары жана өндүрүштүк ассоциациялар башкарат. Квоталарды бөлүштүрүүнүн механизмдери ар түрдүү жана аукциондорду, дайындалган агенттиктерди, иш жүзүндөгү суроо-талаптын негизинде бөлүштүрүүнү жана башка ыкмаларды камтыйт. Мамлекеттик соода ишканалары да ар түрдүү товарлардын квоталык тарифине кошумча акы алышат.

Түштүк Кореянын бажы тарифи боюнча кененирээк шилтеме аркылуу таанышсаңыз болот:

<https://www.customs.go.kr/engportal/main.do>

КНС товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн айрым беримдерине нөлдүк ставкадагы КНСти кошпогондо, товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү берүүдө 10% өлчөмүндө алынат (мисалы, экспорт үчүн товарлар, чет өлкөлүк валютаны алган резидент эместерге көрсөтүлгөн айрым квалификациялык кызматтар, эл аралык транспорттук кызмат көрсөтүүлөр кемелер жана аба кемелери) жана айрым товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө салыктан бошотуу (мисалы, кайра иштетилбеген тамак-аш жана айыл чарба азыктары; медициналык жана саламаттыкты сактоо кызматтары; финансылык жана камсыздандыруу кызматтары; алымдан бошотулган товарлар).

Нөлдүк бааланган КНС резидент эмеске же Кореяда туруктуу мекемеси жок чет өлкөлүк корпорацияга өз ара негизде көрсөтүлүүчү айрым кызматтарды берүүгө гана колдонулат. Аларга кесипкөй кызматтар (мисалы, юридикалык, бухгалтердик эсеп, салык, кеңеш берүү, рынокту изилдөө, башкаруу боюнча консалтинг), бизнести колдоо кызматтары (мисалы, адам ресурстарын аутсорсинг, офистик колдоо, иш менен камсыз кылуу агенттиги) жана инвестициялык кеңеш берүү кызматтары кирет²⁹.

КНС боюнча кошумча маалыматты төмөнкү шилтемеден тапса болот:

<https://www.nts.go.kr/english/main.do>

ЖӨНГӨ САЛУУНУН ТАРИФТИК ЭМЕС ЧАРАЛАРЫ

Техникалык жөнгө салуу жана стандартташтыруу жаатындагы мыйзамдар

MOTIE алдындагы **Кореянын Технологиялар жана стандарттар боюнча агенттиги** (KATS³⁰) Кореядагы көпчүлүк өнөр жай продукциялары үчүн стандарттарды иштеп чыгат. KATS улуттук стандарттар мыйзамдарынын негизинде корейлик өнөр жай стандарттарын иштеп чыгуу жана ишке ашыруу үчүн тогуз министрлик, анын ичинде Илим жана Маалыматтык технологиялар, Айлана-чөйрөнү коргоо, Океандар жана Балык чарба министрликтери менен кызматташат. KATS соодадагы техникалык тоскоолдуктар боюнча ДСУ Макулдашуусуна ылайык өнөр жай продукциялары үчүн расмий маалымдама борбору катары кызмат кылат. Корей Стандарттар Ассоциациясы, KATСтин филиалы, стандартташтыруу, сертификациялоо жана окутуу боюнча кеңири кызматтарды сунуштайт.

²⁹ Samil PricewaterhouseCoopers (PricewaterhouseCoopers Корея бөлүмү).

³⁰ The Korean Agency for Technology and Standards.

Тамак-аш жана дары-дармек коопсуздугу министрлиги (MFDS ³¹) изилдөө, жаңы продуктыларды баалоо, сыноо ыкмаларын иштеп чыгуу, Кореяда таралган тамак-аш азыктарына, медициналык буюмдарга, фармацевтикага жана радиациялык технологияларга мониторинг жүргүзүү үчүн стандарттарды белгилейт.

Телекоммуникациялык технологиялар ассоциациясы (ТТА ³²) телекоммуникациялар, маалымат технологиялары, радиобайланыш жана радиоуктуруу менен алектенет. Ассоциация тармактык стандарттарды белгилейт жана азыркы Кореянын маалымат жана байланыш стандарттарын түзүүдө маанилүү роль ойногон. ТТА ошондой эле эл аралык жана улуттук стандарттар боюнча уюмдар, мисалы, ITU жана башка уюмдар менен кызматташат.

Кореяда стандарттарды иштеп чыгуу **Эл аралык стандартташтыруу уюмунун** (ISO³³), **Эл аралык электротехникалык комиссиянын** (IEC ³⁴) жоболоруна жана Соодадагы техникалык тоскоолдуктар боюнча ДСУ макулдашуусуна ылайык жүргүзүлөт.

KATS өзүнүн техникалык комитеттери аркылуу мамлекеттик жана жеке секторлордун сунуштарын чогултуп, Корея стандарттарын (KS³⁵) иштеп чыгууну көзөмөлдөйт. Бүгүнкү күндө 20 000ден ашык KS бар. KS тышкары, Кореяда стандарттардын башка көптөгөн түрлөрү колдонулат, анын ичинде ISO, IEC жана башка эл аралык стандарт орнотуучулар тарабынан иштелип чыккан; аймактык стандарттар; чет элдик улуттук стандарттар; жана башкалар.

Кореянын стандартташтыруу системасы ар түрдүү министрликтердин техникалык регламенттерин (милдеттүү стандарттар), ошондой эле KS жана KCS ³⁶ ыктыярдун стандарттарын камтыйт. KATS жеке стандарттарды иштеп чыгууга көмөктөшүү менен стандарттарды иштеп чыгуудагы өз ролун **Стандарттарды өнүктүрүү боюнча кызматташтык уюмуна** өткөрүп берет.

2020-жылга карата ар кандай секторлорду камтыган 20 916 KS кабыл алынган, алардын көпчүлүгү эл аралык стандарттарга шайкештирилген (97%). Корея ошондой эле 41 өлкөдөн 76 агенттик менен стандартташтыруу боюнча глобалдык кызматташтыкты түздү.

Техникалык регламенттер 2016-жылга карата бардык KS (3072) болжол менен 15% камтыйт. KS категориялары ар кандай тармактарды камтыйт, химиялык, текстиль жана керамика өнөр жайы 21,8% түзөт.

Эл аралык стандарттарга шилтеме жасабаган CS болжол менен 3% түзөт. 2020-жылы KS 67% ISO/IEC менен шайкештирилген³⁷.

Тамак-аш жана ден соолук жөнгө салуу чаралары

Акыркы он жылдын ичинде Корея тамак-ашты жөнгө салууга илимий негизделген мамилени кабыл алды. Бирок, кээде Кореянын эрежелери эки ача болуп саналат жана тиешелүү кызыкдар тараптардын арасында башаламандыктарды жана туура эмес чечмелөөнү жаратышы мүмкүн. Мындан тышкары, Кореядагы жөнгө салуу процессине өнөр жайдын жана керектөөчүлөрдүн топторунун активдүү өкүлдөрү, ошондой эле саясатчылар таасир этет. Кээ бир учурларда, жөнгө салуучу органдар ченемдик укуктук актыларды иштеп чыгууда протекционисттик көз караштарды сыйлашат. Тарыхый жактан алганда, Корея өзүнүн жөнгө салуу ыкмасын АКШнын системасына моделдеген; бирок бейөкмөт уюмдардын (БӨУ)

³¹ The Ministry of Food and Drug Safety.

³² The Telecommunications Technology Association.

³³ The International Organization for Standardization.

³⁴ The International Organization for Standardization.

³⁵ The Korean Standard.

³⁶ The Korean Communication Standards.

³⁷ Соода саясатына сереп салуу: Корея Республикасы. ДСУ, 2021-жыл, декабрь.

таасиринен улам Кореянын учурдагы жөнгө салуучу позициясы Европанын азык-түлүк коопсуздугуна карата этияттык мамилесине көбүрөөк окшошот.

Кореянын жөнгө салуучу органдары кээде алардын илимий жетишкендиктерин эске албай, жаңы тамак-аш эрежелерин киргизүү үчүн негиз катары керектөөчүлөрдүн укуктарын келтиришет³⁸.

Тамак-аш жана дары-дармек коопсуздугу министрлиги (MFDS³⁹) тамак-аш жана мал чарба продуктыларынын коопсуздугун жөнгө салуу менен калктын саламаттыгын коргойт. Ал тамак-аш азыктарына, анын ичинде тамак-аш кошулмаларына жана таңгактарына стандарттарды жана эрежелерди иштеп чыгат. MFDS ошондой эле балдар керектеген функционалдык тамак-аштарды жана азыктарды көзөмөлдөйт.

MFDS тарабынан жөнгө салынуучу негизги мыйзамдар жана ченемдик укуктук актылар төмөнкүлөрдү камтыйт:

- Пестициддердин жана ветеринардык дары-дармектердин стандарттарын жөнгө салуучу тамак-аштын санитардык мыйзамы;
- Функционалдуу тамак-аштарды жана тамак-аш кошумчаларын көзөмөлдөгөн Функционалдык Азык-түлүк Мыйзамы;
- Балдардын тамак-аш азыктарынын коопсуздугун жөнгө салуучу атайын мыйзам балдарга айрым азыктарды сатууну жана жарнамалоону чектейт;
- Атайын импорттолуучу азык-түлүк коопсуздугун башкаруу мыйзамы тамак-аш азыктарынын импортун жөнгө салат;
- Тамак-ашты маркалоо жана жарнактоо мыйзамы, анда маркалоо эрежелери белгиленген;
- Азык-түлүк кодекси, ал тамак-ашты өндүрүү жана кайра иштетүү стандарттарын аныктайт;
- Тамак-аш кошулмаларынын стандарттарын белгилеген Тамак-аш кошулмаларынын кодекси;
- Тамак-аш азыктарын маркалоого талаптарды камтыган "Тамак-аш азыктарын этикеткалоо стандарттары";
- Биотехнологиялык продуктуларды маркалоону жөнгө салуучу "Генетикалык жактан өзгөртүлгөн тамак-аш азыктарын маркалоо стандарттары";
- Функционалдуу тамак-аштын стандарттарын аныктаган Функционалдык тамак-аш кодекси;
- "Импорттолуучу тамак-аш азыктарын текшерүү боюнча колдонмо" импорттолуучу азык-түлүктөрдү текшерүү баракчасын берет;
- Мал чарба азыктарын жөнгө салуучу мал чарба продукциясынын санитардык Мыйзамы.

Бул жоболор жана мыйзамдар Кореяда тамак-аш жана мал чарба азыктарынын коопсуздугун камсыз кылат.

Айыл чарба, тамак-аш жана айыл чарба министрствосу (MAFRA⁴⁰) бирдиктүү агрардык саясатты жана айыл чарба продукцияларына, анын ичинде мал, сүт жана токой чарба продукцияларына карантиндик көзөмөл жүргүзүүнүн эрежелерин белгилейт. **Жаныбарлардын жана өсүмдүктөрдүн карантини боюнча агенттик (APQA⁴¹), Улуттук айыл чарба продукциясынын сапатын башкаруу кызматы (NAQS⁴²)** жана Айылдык курулуш башкармалыгы сыяктуу агенттиктерди камтыйт.

APQA жаныбарлардан жана өсүмдүктөрдөн алынган продукцияга карантиндик жана санитардык көзөмөл жүргүзүүгө кам көрөт. Алар сырттан ташылып келген өсүмдүктөр жана

³⁸ «FAIRS өлкөнүн отчету Country Түштүк Корея». АКШнын Мамлекеттик Айыл чарба департаменти, 2023-жыл, май.

³⁹ The Ministry of Food & Drug Safety.

⁴⁰ The Ministry of Agriculture, Forestry and Rural Affairs.

⁴¹ The Animal and Plant Quarantine Agency.

⁴² The National Agricultural Product Quality Management Service.

өсүмдүк продуктуларынан келип чыккан зыяндуу зыянкечтердин жана илдеттердин алдын алуу боюнча иш алып барышат.

NAQS айыл чарба продукциясынын сапат стандарттарын белгилейт жана келип чыккан өлкөнүн маркалоосун жана органикалык азыктарды маркалоону ишке ашырат.

Негизги MAFRA/APQA/NAQS эрежелери тирүү жаныбарларды жана жаныбарлардан алынган азыктарды импорттоодо ден соолук талаптарын, өсүмдүктөрдүн карантини боюнча эрежелерди, импорттолгон өсүмдүктөрдү текшерүүнү жана айыл чарба азыктары менен органикалык азыктар үчүн келип чыккан өлкөнү маркалоону камтыйт.

Кореянын Соода, өнөр жай жана энергетика министрлиги (MOTIE) биологиялык коопсуздук боюнча Картахена протоколун (CPB) ишке ашыруу укугуна ээ. Корея 2007-жылы Биологиялык коопсуздук боюнча Картахена протоколун (CPB⁴³) ратификациялаган. 2008-жылы Корея CPB үчүн ишке ашыруучу мыйзамдар жана өлкөнүн биотехнологияга байланыштуу эрежелерин жана эрежелерин жөнгө салуучу комплекстүү мыйзам болгон Тирүү өзгөртүлгөн организмдер Мыйзамын (LMO⁴⁴) кабыл алды.

Шайкештикти баалоо

KATS Кореяда шайкештикти баалоо, сертификациялоо, каттоо жана ыктыярдуу стандарттарды (KS) сыноо менен алектенет. KATS тестирлөө, калибрлөө жана медициналык сыноо лабораторияларын аккредиттөөчү Кореянын лабораториялык аккредитациялоо схемасын (KOLAS) жана продукцияны сертификациялоо органдарын аккредиттөөчү Кореянын аккредитациялоо тутумун (KAS) башкарат. Бул аккредитациялар эл аралык стандарттарга ылайык келет. 2021-жылдын март айына карата 613 сыноо лабораториялары, 260 калибрлөө лабораториялары, 12 KOLAS аккредиттелген медициналык сыноо лабораториялары жана 23 KAS аккредиттелген продукцияны сертификациялоо органдары бар.

Кореянын коопсуздук стандарттарына, көбүнчө IEC стандарттарына окшош экенин тастыктоо үчүн ар кандай өнүмдөр үчүн *Korea Certification* (KC) белгисин колдонот. Бул белги 730 түрдүү продукцияны, анын ичинде автомобиль тетиктерин жана электроникасын камтыйт жана 2011-жылдын январынан бери толугу менен күчүнө кирет.

Кореянын 2016–2020-жылдарга Сапатты башкаруунун төртүнчү комплекстүү планы сапатты интеллектуалдык башкаруу, глобалдык тенденциялар, чакан жана орто өндүрүш компаниялары үчүн сапатты башкарууну күчөтүү жана сапатты башкаруунун инфраструктурасын жакшыртуу боюнча долбоорлорду камтыган.

Корея сертификация органдарын чет өлкөлүк кесиптештери менен көп тараптуу таануу келишимдерин (MRA⁴⁵) түзүүгө үндөйт. KOLAS, KAS жана KAB ар кандай эл аралык келишимдерге MRA тестирлөө, калибрлөө, продукцияны сертификациялоо ж.б. кол коюшту.

New Excellent Product (NEP) сертификация системасынын алкагында Кореяда иштелип чыккан же өркүндөтүлгөн жаңы технологияларды колдонуу менен өндүрүлгөн продукция мамлекеттик колдоо алат. NEP сертификаты бар продукциялар мамлекеттик жана коомдук уюмдар тарабынан сатып алууларда кошумча упайларды алышат, бирок эл аралык соодага таасир этпейт.

MFDS экспорттоочу өлкө жана MFDS тарабынан ыйгарым укук берилген агенттиктердин сыноо натыйжаларын таануу менен "чет өлкөлүк сыноо лабораториясынын уруксаты"

⁴³ CPB – (англ. the Cartagena Protocol on Biosafety) Биологиялык коопсуздук боюнча Картахена протоколу.

⁴⁴ LMO – (англ. Living Modified Organisms) тирүү өзгөртүлгөн организмдер.

⁴⁵ MRA – (англ. Multilateral Recognition Arrangement) көп тараптуу таануу келишимдери.

системасы аркылуу азык-түлүк импортун тартипке келтирет. Корея азык-түлүк жана тамак-аш азыктарынын шайкештигин баалоо боюнча APEC MRAG⁴⁶ кошулган эмес.

Жаңы Органикалык Мыйзамга ылайык, Милдеттүү органикалык сертификаттоо программасы бардык ата мекендик жана импорттук органикалык таза, кайра иштетилген жана мал чарба продукциялары үчүн NAQS MAFRA сертификатын талап кылат. Корея кайра иштетилген органикалык продуктулардагы ГМОлорго нөлдүк сабырдуулук саясатын жүргүзөт жана кайра иштетилген органикалык продуктулар үчүн АКШ жана Евробиримдик менен эки тараптуу эквиваленттүү келишимдерге ээ.

Маркалоого карата талаптар

MFDS продукцияны, анын ичинде мал чарба продукциясын маркалоонун стандарттарын белгилейт. Аймактык бөлүмдөр импорттолгон продукцияларга мониторинг жүргүзүп, маркалоосун текшерет. Бардык импорттук продукция корей тилинде так белгилениши керек. Талаптар тамактануу маалыматын, түс кодировкасын, кофеиндин жогорку мазмунун маркалоосун, ошондой эле келип чыккан өлкөнүн жана ГМ-азыктарын маркалоосун камтыйт.

Уй этин чекене сатуучулар импорттон чекене сатууга чейинки транзакцияларга көз салышы керек. Мындай система балдардын тамак-аш азыктарын, функционалдык тамак-аш жана сүт аралашмалары үчүн да талап кылынат. 2019-жылдан бери белгилүү кээ бир продукт категориялары үчүн көзөмөлдөө системасы киргизилген.

ГМО-продукциялары милдеттүү түрдө маркалоого тийиш. ГМО документтери бар продукциялар бул талаптан бошотулат. АКШлык өнүмдөр үчүн Корея толук документтердин ордуна нотариалдык күбөлөндүрүлгөн өз алдынча декларацияны кабыл алат.

Таңгактоо жана камтыган кодекс тамак-аш азыктарын жана материалдарды таңгактоо үчүн стандарттарды белгилейт. 2019-жылы кайра иштетүү жана таштандыларды азайтуу максатында түзөтүүлөр киргизилген.

Белгилүү категориялардагы импорттолуучу товарлар үчүн келип чыккан жерди маркалоо милдеттүү бойдон калууда. Система сизге соодагер же товардын маркалоосун текшерүүгө мүмкүндүк берет⁴⁷.

ТАМАК-АШ АЗЫКТАРЫНЫН МАРКАЛОО ЭРЕЖЕЛЕРИ

MFDS тамак-аш азыктарын маркалоо жана жарнама саясаты бөлүмү тамак-аш азыктарын маркалоо стандарттарын, анын ичинде мал чарба продукциясын иштеп чыгат, ал эми аймактык бөлүмдөр импорттолуучу тамак-аш азыктарын текшерет жана келгенде маркалоо талаптарынын сакталышын камсыздайт. Облустук бийликтер базардагы ата мекендик жана импорттук товарлардын маркалоосун да текшерүүгө укуктуу⁴⁸.

Этикеткалар төмөнкү маалыматтарды камтышы керек:

- Товардын аталышы;
- Продукциянын түрү;
- Импорттоочунун аты жана дареги;
- Өндүрүүчүнүн аты (эгерде чет элдик, мисалы англисче, корей тилине которуу талап кылынбайт);
- Өндүрүлгөн күнү (белгилүү өнүмдөр үчүн);
- Жарактуулук мөөнөтү Кореянын эрежелерине ылайык;
- Мазмун (калория) – салмагы, көлөмү же бирдиктердин саны;

⁴⁶ APEC MRA – Азия-Тынч океан Экономикалык Кызматташтык Уюмунун өлкөлөрүн таануу жөнүндө көп тараптуу макулдашуулар.

⁴⁷ Соода саясатына сереп салуу: Корея Республикасы. ДСУ, 2021-жыл, декабрь.

⁴⁸ «FAIRS өлкөнүн отчету Түштүк Корея». АКШнын Мамлекеттик Айыл чарба департаменти, 2023-жыл, май.

- Корей тилиндеги ингредиенттердин аталыштары жана мазмуну (кичинекей этикеткалар үчүн биринчи беш);
- Комплекстүү ингредиенттерди өндүрүүдө колдонулган ингредиенттин аттары;
- Кореянын эрежелерине ылайык кошумчалар;
- Аллергендер (мазмуну минималдуу деңгээлден төмөн болсо да корей тилинде көрсөтүлүшү керек);
- Пайдалуу заттар (айрым тамактар үчүн);
- Маркалоо стандарттарына ылайык башка буюмдар;
- Маркетингдик билдирүүлөр (тастыктоочу документтер менен) – HACCP, ISO 22000, Halal ж.б.;
- Глютенсиз билдирүү (эгер бар болсо);
- Зыгыр уругу Кореянын эрежелерине ылайык керектөө эскертүүсүн камтышы керек;
- Алкоголдук ичимдиктерден башка өнүмдөр үчүн "алкоголсуз", "курамында спирт жок" жана "кошумча спирт жок" сыяктуу билдирүү колдонулушу мүмкүн;
- "Чоңдор үчүн гана" деген билдирүү жогоруда айтылгандардын астында же жанаша болушу мүмкүн;
- Муздатылган же тоңдурулган мал чарба азыктарынын этикеткасында этикетканын алдыңкы бетинде "муздатылган" же "тоңдурулган" деген жазуу болушу керек;
- Тоңдурулганга кайра иштетилген муздатылган азыктар үчүн билдирүү;
- Корей эрежелерине ылайык кофеинсиздик билдирүү (чай жана кофе үчүн);
- Кореянын эрежелерине ылайык аз калориялуу газдалган суусундуктар үчүн «диеталык» билдирүү;
- Билдирүү "курамында фенилаланин бар" (курамында аспартам бар азыктар үчүн);
- "Кант кошулган жок" деген билдирүү Кореянын эрежелерине ылайык коюлушу мүмкүн;
- Корей эрежелерине ылайык, "натрий кошулбаган" билдирүү коюлушу мүмкүн;
- Кычкыл сүт микроорганизмдер кошулган продуктылар кычкыл сүт микроорганизмдеринин аталышын жана мазмунун көрсөтүшү керек, мисалы, «Lactobacillus acidophilus 100 млн КОЕ/гр».

Төмөнкү категориялар жогоруда белгиленген маркалоо талаптарынан бошотулат:

- Дан, бүтүндөй тоңдурулган балык жана таңгактан чыгарылган жемиштер сыяктуу айыл чарба азыктары;
- Союлган малдын бүтүн эти;
- Тийиштүү маркалоо жок массалык мал чарба продуктылары (мисалы, май);
- Тиешелүү документтерди талап кылган өз алдынча өндүрүлгөн тамак-аш азыктары;
- Тышкы соода мыйзамынын жоболоруна ылайык чет өлкө валютасын алуу үчүн продукция;
- Таңгакталган айыл чарба азыктары (мисалы, апельсин кутулары) таңгактоо маркалоо боюнча атайын талаптар менен;
- Ички таңгактын маркалоосу милдеттүү эмес, анда продукттун аталышы, таза мазмуну, калориялары, жарактуулук мөөнөтү жана азыктандыруучу заттар сыяктуу белгилүү маалыматтар камтылган.

Маанилүү пункттар:

Бардык импорттук азык-түлүктөр корей тилинде окула турган этикеткалары болушу керек. Чаптамаларга же тегдерге уруксат берилет, бирок алар оңой алынып салынбашы же түпнуска энбелгисин жаап салбашы керек.

Толук маалыматты шилтемеден тапса болот:

https://www.mfds.go.kr/eng/wpge/m_14/de0110051001.do

Азыктык баалуулугу маркалоо жөнүндө

Азыктык баалуулугу маркалоо төмөнкү категориялар үчүн милдеттүү:

- Атайын тамак-аш азыктары;
- Атайын медициналык максаттар үчүн тамак-аш азыктары;
- Функционалдык ден соолук үчүн тамак-аш азыктары;
- Нан, кесме, реторт азыктары, жегич майлар жана башкалар сыяктуу азыктар;
- Чай, кофе жана жемиш суусундуктары сыяктуу суусундуктар;
- Соя соустары жана пасталары;
- Тондурулган десерттер, сүт азыктары жана башкалар.

2022-жылдын 1-январынан баштап күрүч тоочтору, тофу жана уксус сыяктуу тамак-аш азыктарынын азык-түлүк маркалоосу жылдык сатуунун наркына жараша акырындык менен киргизилет. Жеке маркалоо талаптары керектөөчүгө сатылган түзүлүштө көрсөтүлүшү керек. Бул категорияларга кирбеген чакан таңгактар жана тамак-аш азыктар салыктан бошотулат. Тамактануу үчүн керектүү маалымат калорияларды, натрийди, углеводдорду, кантты, майларды, холестеринди, белокту жана ар кандай өзгөчөлөнгөн азыктарды камтыйт.

Өндүргөн мамлекеттин маркалоосу

Өндүргөн мамлекеттин маркалоо (COOL⁴⁹) көрсөтмөлөрүнө ылайык, көптөгөн айыл чарба өнүмдөрү, анын ичинде импорттолгон өнүмдөрдүн көбү келип өндүргөн мамлекеттин маркалоосун алып жүрүшү керек. Импорттолуучу товарлар үчүн Кореянын Бажы кызматы (KCS) бажы жагынан жол-жоболоштуруу учурунда COOL талаптарын аткарат. NAQS базарда COOL шайкештигин камсыздайт.

Эт азыктары үчүн COOL ички таңгакчасынын маркалоосун талап кылат. 2008-жылы KCS апельсин жана банан сыяктуу импорттук жемиштер жеке жемиштерге COOL талап кылбайт деп макулдашты⁵⁰.

Таңгактоо талаптары

«Жабдуулар жана контейнерлер/ таңгактоолор үчүн стандарттары жана спецификациялары» MFDS («Таңгактоо жана контейнерлер Кодекси» деп аталат) жабдуулар, контейнерлер жана тамак-аш таңгактары үчүн жалпы стандарттарды, ошондой эле жеке таңгактоочу материалдар үчүн спецификацияларды камтыйт.

MFDS таңгактоо жана контейнерлер Кодексин төмөнкү шилтемеден тапса болот:

https://www.mfds.go.kr/eng/brd/m_15/view.do?seq=72435&srchFr=&srchTo=&srchWord=&srchTp=&itm_seq_1=0&itm_seq_2=0&multi_itm_seq=0&company_cd=&company_nm=&page=1

Кайра иштетүү таңгагы ресурстарды кайра иштетүү мыйзамдарына ылайык "өзүнчө жана жок кылуу" деп белгилениши керек. Бул белги таңгактоочу материалдын түрүн (кагаз, металл, айнек, пластмасса ж.б.) көрсөтүп, кайра иштетүү процессин жеңилдетет. 2019-жылы Корея кайра иштетүүгө дем берүү жана калдыктарды азайтуу үчүн таңгактоочу материалдардын стандарттарына жана баалоо мыйзамдарына өзгөртүүлөрдү киргизди. Өнөр жай эми таңгактоочу материалдарды кайра иштетүү үчүн классификациялап, таңгактын этикеткасына тиешелүү маалыматты камтышы керек. Бул талап бардык таңгакталган продукцияга тиешелүү.

⁴⁹ COOL – (англ. Country of Origin Labeling) Өндүргөн мамлекеттин маркалоосу.

⁵⁰ «FAIRS өлкөнүн отчету Түштүк Корея». АКШнын Мамлекеттик Айыл чарба департаменти, 2023-жыл, май.

7-сүрөт. Таңгактоо үчүн кайра иштетүү талаптары

Талаптар	Эскертүүлөр
Кайра иштетилген материалдык класс	Кайра иштетүү жөндөмдүүлүгүнө негизделген материалдардын классификациясы бааланышы керек.
Класстын маркалоосу	Таңгакта кайра иштетилүүчү материалдын классы көрсөтүлүшү керек. Шараптар сорт маркалоодон бошотулат. Зарыл болгон учурда өнөр жай башка продукциялар үчүн кошумча бошотууларды издеши мүмкүн. Айлана-чөйрөнү коргоо министрлиги кайра иштетүү талаптарын, анын ичинде бошотууларды талкуулоо үчүн комитет түзүүдө.
Суу жана суусундуктар үчүн ПВХ жана түстүү ПЭТ бөтөлкөлөрдү колдонууга тыюу салуу	ПВХ таңгактоочу материалды колдонууга тыюу салынат. Суу жана алкогольсуз суусундуктар үчүн түстүү ПЭТ бөтөлкөлөрдү колдонууга тыюу салынат. Импорттолуучу алкогольдук ичимдиктер үчүн кайра иштетүүнүн жана маркалоонун тиешелүү даражасы бар түстүү ПЭТ бөтөлкөлөрдү колдонууга жол берилет.

Булак: АКШнын Мамлекеттик айыл чарба департаменти

Өнүмгө карата талаптар

ТАМАК-АШ КОШУЛМАЛАРЫ

MFDS Тамак-аш кошулмаларынын кодекси кошумчаларды тамак-ашка кантип колдонсо болорун аныктайт. 2023-жылдын март айына карата Кореяда 625 бекитилген тамак-аш кошулмалардын оң тизмеси бар. Жеке кошумчалардан тышкары, MFDS аралаш кошумчалардын тогуз түрүн колдонууга мүмкүндүк берет. Кодекс ошондой эле тамак-аш жабдууларында колдонууга уруксат берилген 13 санитаризерин аныктайт.

Кошумчалардын жана/же консерванттардын көбү бекитилген жана толеранттуулук деңгээли ар бир продукт үчүн белгиленет. Бул кээде кыйынчылыктарды жаратат, анткени толеранттуулук ар бир өнүмгө жараша өзгөрүшү мүмкүн. Белгилүү бир тамак-аш кошулмалары үчүн белгиленген CODEX стандарты болушу мүмкүн болсо да, эгерде ал тамак-аш кошулмасы Кореянын Тамак-аш кошулмаларынын кодексинде катталбаса, же ал катталган болсо да, бирок анын белгилүү бир тамак-аш продуктусында колдонулушу көрсөтүлбөгөн болсо, анда аны колдонуу тамак-аш продуктуларына тыюу салынат.

Жаңы кошумчаны бекитүү бир жылга чейин созулушу мүмкүн.

Кошумчалар жөнүндө көбүрөөк маалымат вебсайтында бар:

https://www.mfds.go.kr/eng/brd/m_15/list.do

ПЕСТИЦИДДЕРДИН КАЛДЫКТАРЫН ЖАНА БАШКА БУЛГООЧУЛАРДЫ ЖӨНГӨ САЛУУ

Үч мамлекеттик орган - MFDS, MAFRA жана Айлана-чөйрөнү коргоо министрлиги - пестициддерге байланышкан маселелер менен алектенет. MFDS тамак-аш пестициддерин жөнгө салат. MAFRA пестициддерди каттоо үчүн жооптуу, ал эми Айлана-чөйрөнү коргоо министрлиги айлана-чөйрөдөгү, анын ичинде ичүүчү суудагы жана топурактагы пестициддердин деңгээлин текшерүүгө жооптуу.

MFDS Азык-түлүк кодексинде белгиленген калдыктардын максималдуу деңгээлине (MRL) ылайык тамак-аш азыктарынын пестициддердин калдыктарын жөнгө салуу үчүн жооп берет. 2023-жылдын март айына карата MFDS айыл чарба продукцияларында 525 пестицид үчүн MRL түздү. Азык-түлүк кодексинде ошондой эле эт, балык, жумуртка жана сүт азыктарында 139 пестицид жана 193 ветеринардык дары үчүн максималдуу өлчөмдөр аныкталган.

Пестициддердин жана ветеринардык препараттардын максималдуу калдыктарынын маалымат базасы төмөнкү шилтемеде жеткиликтүү:

<https://residue.foodsafetykorea.go.kr/>

Интеллектуалдык менчик укуктарын коргоо

Кореянын Өнөр жай менчиги бюросу товардык белгини каттоо жана товардык белги боюнча петициялар үчүн жооптуу. Товардык белги мыйзамына ылайык, Кореядагы товардык белгини каттоо системасы «биринчи каттоого кайрылган» принцибине негизделген. Товардык белгини биринчи жолу каттаган компания ошол товардык белгиге артыкчылыктуу укуктарга ээ жана Кореянын мыйзамдары менен корголот. Соода белгилери боюнча талаш-тартыштарды болтурбоо үчүн, Кореяда бизнес жүргүзүүнү караган АКШ компаниялары иш баштоодон мурун соода белгилерин каттоодон өтүшү керек.

ИМПОРТ ПРОЦЕДУРАЛАРЫ

Кореяда катасыз берилген импорттук декларация кабыл алынгандан кийин товарларды дароо чыгарууга мүмкүндүк берүүчү импорттук декларациялоо системасы бар. Ден соолук жана санитарияга, улуттук коопсуздукка жана айлана-чөйрөгө тиешелүү жогорку кооптуу товарларды кошпогондо, көбүнчө кошумча документтерди жана техникалык сыноолорду талап кылышат, соода мыйзамдарын бузбаган компаниялар алып келген товарлар, Бажы кызматы тарабынан эч кандай чектөөсүз импорттук декларация кабыл алынгандан кийин берилет.

Кагазсыз импорттук жол-жоболоштуруу үчүн Бажы электрондук маалымат алмашуу импорттоочуларга бажыга барбастан компьютер аркылуу импорттук декларацияны берүүгө мүмкүндүк берет.

Импорттук декларациялар бажыга кеме портко киргенге чейин же товарлар бажы зоналарына түшүрүлгөнгө чейин берилиши мүмкүн. Эки учурда тең товарлар импорттук декларация кабыл алынса, бажы зонасында сакталбастан түз порттон чыгарылат⁵¹.

⁵¹ Өлкө жетекчилиги - Түштүк Корея. АКШнын Мамлекеттик соода департаменти, 2022-жыл, август.

3-БӨЛҮМ: НЕГИЗГИ ЭКСПОРТТУК СЕКТОРЛОРДУ ТАЛДОО

Экспортту көбөйтүү боюнча өлкөнүн артыкчылыктарына ылайык келүүнү камсыз кылуу үчүн ушул жол көрсөткүчтүн алкагында төмөнкүдөй товардык топтор үчүн потенциал талданып чыгат:

- Эт продукциясы – ТЭИ ТН 02-бөлүгү.
- Балык продукциясы – раздел ТЭИ ТН 03-бөлүгү.
- Балды кошуп, сүт продукциясы – ТЭИ ТН 04-бөлүгү.
- Жаңы жана кайра иштетилген өсүмдүк продукциясы – ТЭИ ТН 07 жана 08-бөлүктөрү.
- Алкоголсуз суусундуктар – ТЭИ ТН 02-бөлүктөрүнөн 20 жана 22-бөлүктөрүнөн өзүнчө товардык позициялар.
- Текстиль жана тигүү продукциясы – ТЭИ ТН 50 жана 67-бөлүктөрү.

2022-жылы Түштүк Корея КР менен соода жүгүртүүнүн көлөмү боюнча сегизинчи орунду ээлеп, 157,6 млн АКШ долл түзгөн. Экспорттун 80%га, импорттун 186%га олуттуу өсүшүнүн эсебинен өз ара сооданын өсүшү менен бул көрсөткүч өткөн жылга салыштырмалуу 184%га өстү.

8-таблица. КРнын тышкы соода жүгүртүүсү, миң АКШ долл

Өнөктөш-өлкөлөр	Товар жүгүртүүсү	Экспорт	Импорт	Сальдо
Кытай	4 130 269	60 800	4 069 468	-4 008 668
Россия	3 234 563	963 624	2 270 939	-1 307 315
Казакстан	1 188 042	438 179	749 863	-311 684
Туркия	628 926	140 674	488 252	-347 577
Өзбекстан	599 254	236 647	362 608	-125 961
АКШ	246 834	4 820	242 014	-237 193
Германия	180 424	15 797	164 627	-148 830
Корея Республикасы	157 598	1 059	156 538	-155 479
БАЭ	125 739	101 003	24 736	76 267
Индия	117 869	10 478	107 390	-96 912

Булак: КРнын Улутстаткомун

Жогорку өсүү темптерине карабастан, салттуу рынокторго экспортко салыштырмалуу экспорттун төмөн деңгээлин эске алуу керек.

КЫРГЫЗСТАНДАН ТҮШТҮК КОРЕЯГА ЭКСПОРТТООНУН ПОТЕНЦИАЛДУУ МҮМКҮНЧҮЛҮКТӨРҮ

Азыркы учурда Түштүк Корея КРсы үчүн салттуу рынок болуп саналбайт, жана экспорт майда партиялуу болуп саналат, же болбосо туруктуу эмес мүнөздө болот (мисалы, көргөзмөлөргө үлгүлөрдү жөнөтүү). Бул рынок КРнын экспорттоочулары тарабынан деталдуу изилденүү үчүн келечектүү рынок катары каралат. Талдоо үчүн бир нече критерийлер колдонулган:

- 5 жылдык мезгил ичинде КРнан Түштүк Кореяга экспорттун бар болушу;
- 5 жылдык мезгил ичинде КРнын экспортунун абсолюттук көлөмдөрү;
- Салыштырмалуу атаандаштык артыкчылыгынын көрсөткүчү (RCA⁵²) 0,50 көп;
- 2022-жыл үчүн Түштүк Кореянын импортунун өсүшүнүн көрсөткүчтөрү;

⁵² RCA (англ. Revealed Comparative Advantage) – салыштырмалуу атаандаштык артыкчылык.

- Акыркы жыл үчүн Түштүк Кореянын импортунун өсүшүнүн көрсөткүчтөрү (анткени пандемия үчүн 5 жыл үчүн статистика төмөндөтүлгөн болушу мүмкүн).

9-таблица. Түштүк Кореяга экспорттоо үчүн потенциалдуу товардык позициялардын талдоосу

ТЭИ ТН коду	Товардын аталышы	КРнын Түштүк Кореяга экспорт у 2018-2022-жж	КРнын экспорт у (баардыгы) 2018-2022-жж	Түштүк Кореянын импорту (баардыгы) 2022-ж	RCA (2018 - 2022)	2018-2022-жж. Түштүк Кореянын импортунун орточо жылдык өсүшү	2022-жылга карата Түштүк Кореянын жылдык импортунун өсүү темпи
0403	Йогурт; пахта, уюган сүт же кам каймак, айран жана башка ферменттелген же ачытылган, коютулган же коютулган эмес сүт же кам каймак...	1	27601	14241	12,64	-16%	-43%
0409	Накта бап	237	8050	17396	7,20	13%	415%
0710	Жашылчалар (чийки же сууга бышырылган же бууга бышырылган) тондурулган	170	1707	312238	0,52	-6%	-8%
0712	Кургатылган, бүтүн, бөлүктөргө, тилимдерге кесилген, майдаланган же порошок түрүндөгү жашылчалар, бирок ...	590	2278	96031	1,10	5%	-8%
0802	Жаңы же кургатылган, кабыгынан тазаланган же тазаланбаган, кабыгы менен же кабыгы жок башка жаңгактар...	3	47727	286568	5,30	-3%	-19%
6104	Костюмдар, комплекттер, жакеттер, блйзерлер, көйнөктөр, юбкалар, юбка шымдар, шымдар, боору бар комбинезондор...	2	35939	454818	1,96	56%	10%
6214	Шальдар, шарфтар, кашне, мантильялар, вуальдар жана ушул сыяктуу буюмдар	1	3935	138204	2,28	-14%	-21%
6307	Башка даяр буюмдар, анын ичинде кийим үлгүлөрү	34	5432	432035	0,38	5%	71%
6309	Колдонулган кийим жана башка буюмдар	3	1579	26685	0,71	-59%	223%
6404	Таманы резинадан, пластмассадан, табигый же композиттик булгаарыдан жасалган бут кийимдер жана үстү текстильден жасалган ...	12	6078	1225537	0,29	-6%	-20%
6405	Башка бут кийим	5	3403	57447	2,10	-6%	14%
9999	Эч жерде көрсөтүлгөн эмес товарлар	2	381825	0	1,02	0%	0%

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

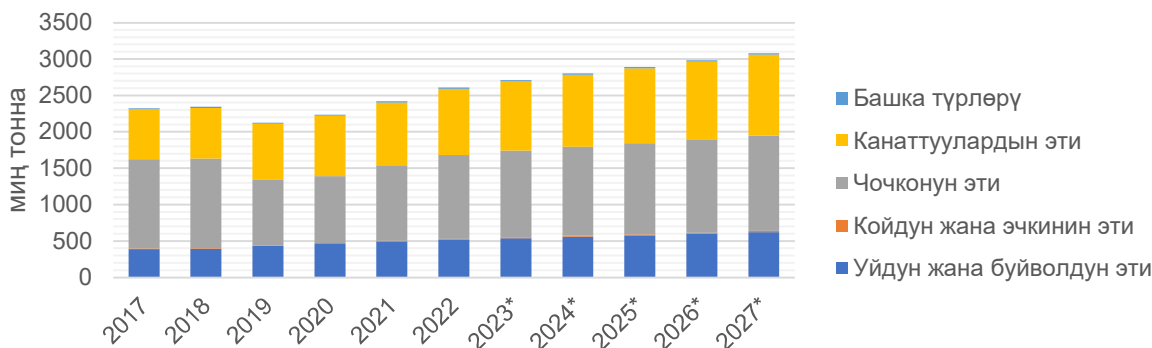
Анализдин негизинде андан аркы талдоо үчүн товарлар тандалды (10-таблицаны караңыз). Рынокту талдоо төмөнкү көрсөткүчтөрдү камтыйт: рыноктун көлөмү, сатуу динамикасы жана болжолу, сатуу каналдары боюнча түзүм (анын ичинде электрондук коммерцияны карап чыгуу), керектөөчүлөрдүн өзгөчөлүктөрү жана каалоолору, таңгактоо тенденцияларына сереп салуу.

ЭТ РЫНОГУН ТАЛДОО

Түштүк Кореянын эт базарында сатуу 2022-жылы 7,9%га өсүп, 2610 миң тоннага жеткен. Сатуу болжолу 2027-жылы орточо 3,3% же 3981 миң тоннага өсөрүн көрсөтөт. Эт рыногунда үстөмдүк кылуучу позиция физикалык сатуу көлөмүнүн 44%ды түзгөн чочконун эти, бирок чочко этин сатуу 5 жыл ичинде 5,7% га төмөндөдү. Эң ылдам өскөн позициялар уйдун жана үй канаттууларынын 5 жылдык өсүшү менен тиешелүүлүгүнө жараша 33,4% жана 32,5%.

Кыргызстан койдун этин экспорттоп жаткандыктан, бул позициянын рыногун түшүнүү зарыл, 2022-жылы койдун этин сатуу 12,3 миң тоннаны түздү, ал эми жылдык сатуунун өсүшү 0,406 миң тоннаны түзүп, 2027-жылга карата 14,3 миң тоннага жетиши күтүлүүдө.

15-сүрөт. Түштүк Кореяда эт сатуунун динамикасы жана болжолу, миң тонна

Булак: © Euromonitor International

Эттин чекене сатуусу (нарк жагынан) көлөм жагынан ашып түштү жана 2022-жылы 11,4% ды түзүп, 7,444,8 млрд вонду (5,843 млрд АКШ долл) түздү, бул пандемияга байланыштуу чектөөлөрдүн жеңилдетилишинен кайра көтөрүлдү, бирок бул ошондой эле баанын өсүшүнөн кабар берет, дүйнөлүк инфляция менен байланышкан. Чекене сатуунун эң чоң өсүшү уй этинен келип чыккан 13,1%⁵³.

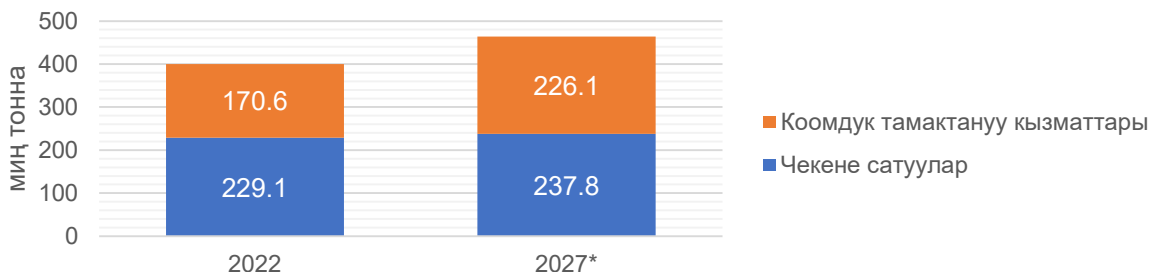
COVID менен байланышкан чектөөлөрдүн алынып салынышы Кореядагы ресторандардын ишин колдоого алганы менен, жаңы чакырыктар керектөөнүн өсүшүн, тактап айтканда инфляцияны жана корейлик вондун алсыздыгын кармап турат. Жашоо наркынын кескин өсүшү, анын ичинде тамак-аш сатып алуу, көптөгөн корейлердин колунда бар кирешени кыскартты жана өкмөттү чара көрүүгө мажбур кылды. Июль айында Корея АКШдан, Австралиядан жана башка соода өнөктөштөрүнөн импорттолгон уй этине алымсыз тариф квотасын (TRQ) киргизээрин жарыялаган. Өкмөт импорттук бааларды төмөндөтүүгө аракет кылды, ал акырында чекене сатып алуучуларга жетет. Бирок корейлик вондун арзандашы импорттук бааларды төмөндөтүү боюнча мындай аракеттерди жокко чыгарды⁵⁴.

2022-жылы козу этин чекене сатуу 49 млрд вонду (38,2 млн АКШ долл) түздү. Сатуу болжолу 2027-жылга чейин 3,8% (1,715 млн АКШ долл) жылдык өсүүнү талап кылат.

⁵³ Euromonitor International 2023.

⁵⁴ АКШнын Мамлекеттик Айыл чарба департаменти, 2022-жыл.

16-сүрөт. Түштүк Кореяда «Иштетилген этти» сатуу каналдары, миң тонна

Булак: © Euromonitor International

Сатуу каналыбызды талдообуздук алкагында биз кайра иштетилген эттин көрсөткүчтөрүн карайбыз. Алсак, 2022-жылы чекене сатуу 229,1 миң тоннаны же 57%ды, ал эми коомдук тамактануу тармактары 170,6 миң тоннаны (43%) түзөт.

10-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана товардык позициялар боюнча Түштүк Кореянын эт импорту⁵⁵

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, АКШ млн. Долл.	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
0202	Бодо малдын эти, тоңдурулган	2866,5	АКШ	57 %
			Австралия	31 %
			Канада	6 %
0203	Чочконун эти, жаңы, муздатылган же тоңдурулган	2034,3	Испания	26 %
			АКШ	25 %
			Нидерланд	10 %
0201	Бодо малдын эти, жаңы же муздатылган	1372,0	АКШ	65,5 %
			Австралия	34,3 %
			Канада	0,2 %
0207	0105 товардык позицияда көрсөтүлгөн үй канаттууларынын эти жана субөнүмдөрү, жаңы, муздатылган...	452,9	Бразилия	86 %
			Таиланд	10 %
			АКШ	2 %
0206	Бодо малдын, чочколордун, койлордун, эчкилердин, жылкылардын, эшектердин, качырлардын субөнүмдөрү, ...	301,1	Австралия	45 %
			АКШ	34 %
			Жаңы Зеландия	10 %
0204	Жаңы союлган койдун же эчкинин эти, муздатылган же тоңдурулган	272,6	Австралия	93 %
			Жаңы Зеландия	7 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

2022-жылы Түштүк Корея 7,4 млрд АКШ долл эт импорттогон, анын 4,2 млрд АКШ доллары АКШ, Канада жана Австралиядан тоңдурулган жана муздатылган малдын эти. Козу жана эчкинин эти 272,6 млн АКШ долл менен 6-орунда турат жана негизги жеткирүүчүлөр Австралия (93%) жана Жаңы Зеландия (7%).

КР экспортоочулар үчүн бул рыноктун өсүү тенденцияларын жана өзгөчөлүктөрүн эске алуу маанилүү. Эт импорту 2018-жылдан 2022-жылга чейин орточо жылдык өсүш темпин 9% көрсөттү, өзгөчө күчтүү өсүш 2022-жылы 19%га, балким дүйнөлүк инфляцияга жана эттин баасынын өсүшүнө байланыштуу болушу мүмкүн.

⁵⁵ Эскертүү. Талдоо рыноктун эттин түрлөрү боюнча түзүлүшүн түшүнүү үчүн, ТЭИ ТН кодунун 4 цифрасынын негизинде жүргүзүлгөн. Мисалы, субпозицияларга бөлүү жаныбардын этин жиликтеп, баш-шыйрагын ж.б. өзүнчө бөлөт.

КЫРГЫЗСТАНДЫН ЭКСПОРТТУК ДАРАМЕТИ

КР экспорттоочулары “Жаңы же муздатылган козулардын бүтүн жана жарым эттери” субпозициясына көңүл бурушу керек. 2022-жылы Түштүк Кореяга импорт 272,6 млн АКШ долл түзгөн. Акыркы 5 жылда импорттун өсүшү 18%ды түздү (эт товардык позицияларынын ичинен эң ылдам), биздин экспорттоочулар экспорттук мүмкүнчүлүктөрдү кылдат изилдеп, муздатылган эт логистикасын өнүктүрүүсү керек. Акыркы 5 жылда Кыргызстандан козу этин экспорттоонун максималдуу жалпы көлөмү 822 тоннаны түзсө, 2022-жылы 179 тоннаны түздү.

Түштүк Кореянын козу базарынын өсүшү күтүлүүдө жана 2023-2027-жылдар аралыгында орточо жылдык өсүү темпи 3,3% га өсөт деп күтүлүүдө. Чекене кайра иштетилген эттин жалпы көлөмү 2023-жылы өсө берет деп күтүлүүдө; бирок болжолдонгон мезгилдин калган жылдарында бир аз төмөндөшү күтүлүүдө. Белгилей кетчү нерсе, негизинен үй тамак-ашы үчүн ингредиенттер катары колдонулуучу текчеде туруктуу иштетилген кызыл эт жана муздатылган кайра иштетилген кызыл эттер болжолдонгон мезгилде азайып же иштебей калышы мүмкүн.

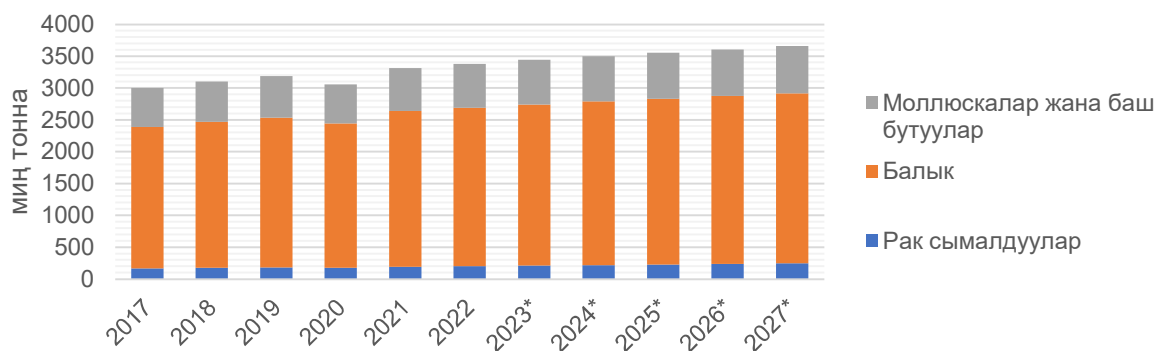
БАЛЫК ПРОДУКЦИЯСЫНЫН РЫНОГУН ТАЛДОО

Корей рыногунда форель импортунун жалпы структурасында форель балыктарынын жупуну болушуна карабастан, Түштүк Корея деңиз азыктарын эң ири керектөөчүлөрдүн бири экенин түшүнүү керек. Бул талдоо рынок мүмкүнчүлүктөрүн аныктоодо жана форель азыктарын илгерилетүү боюнча потенциалдуу стратегияларды иштеп чыгууда пайдалуу болушу мүмкүн.

Деңиз азыктарын керектөө өндүрүштүн токтоп калганына карабастан өсүүдө. Кореянын деңиз өнөр жайы деңиз азыктарын кызыл этке пайдалуу протеинге альтернатива катары ийгиликтүү жайылтты. 2000-жылдан 2018-жылга чейин деңиз азыктарын керектөө жылына орточо 3,5% өскөн, эт азыктары үчүн орточо өсүш 3%. Деңиз азыктарынын ишканалары да балык азыктарын диверсификациялоо, сапатын жакшыртуу жана кайра иштетүүнүн жаңы технологияларын изилдөө боюнча иш алып барууда. Минтай, кальмар, скумбрия, креветка, камбала, краб, балыкчы балык, анчоус, устрица жана осьминог Кореяда керектелүүчү деңиз азыктарынын негизги түрлөрү болуп саналат ⁵⁶.

Кореяда деңиз азыктары менен өзүн-өзү камсыз кылуу деңгээли 65-72%ды түзөт.

17-сүрөт. Түштүк Кореяда балык жана деңиз азыктарын сатуу динамикасы жана болжолу

Булак: © Euromonitor International

⁵⁶ АКШнын Мамлекеттик Айыл чарба департаменти, 2022-жыл..

Түштүк Кореянын балык жана деңиз азыктары рыногунда сатуу 2022-жылы 2,0%га өсүп, 3378,4 миң тоннаны түздү. Ошол эле учурда акчалай эсептегенде чекене сооданын көлөмү 6 110,4 млрд вонду (4,973 млрд АКШ долл) түзгөн.

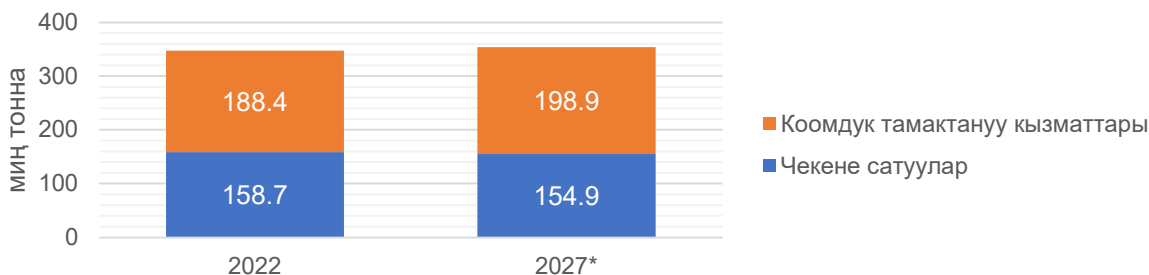
Сатуу 2027-жылы орточо жылдык өсүү 1,6% га өсүп, 3,659,5 миң тоннага же 7,759,2 млрд вонго (3,389 млрд АКШ долл) жетет деп болжолдонууда.

Бул сектордо сатуунун 74% ашыгы балык сатуу, 20% моллюскалар жана 6% рак сымалдуулар⁵⁷.

Кореянын жан башына балык жана моллюскалар керектөө жаш керектөөчүлөрдүн арасында азайып кеткенине карабастан, акыркы он жылда туруктуу бойдон калды. Акыркы он жылдын ичинде калктын жан башына балырларды керектөө эки эсе дээрлик өстү.

Корейлер жаңы, муздатылган жана тоңдурулган балыкты артыкчылык иретинде жешет. Кореялык керектөөчүлөр жаңы балык бышырылгандан кийин да тоңдурулган балыкка караганда даамдуу болот деп эсептешет. Демек, жаңы же муздатылган балык, адатта, тоңдурулган балыкка караганда бир кыйла кымбат.

18-сүрөт. Түштүк Кореяда “Иштелген деңиз азыктары” сатуу каналдары, миң тонна

Булак: © Euromonitor International

2022-жылы ар кандай балык сатуу каналдары аркылуу сатуу түзүмү боюнча коомдук тамактануу тармактары 188,4 миң тоннаны же 54%ды, ал эми чекене сатуу боюнча 158,7 миң тоннаны (46%) түздү.

Кореяда кайра иштетилген, даярдалган жана консервантанган азыктарга, анын ичинде кайра иштетилген деңиз азыктарына жана деңиз азыктарынын ингредиенттерин камтыган даяр тамак комплекттерине (HMR) суроо-талап өсүп жатат. Бул жалгыз бой үй-бүлөлөрдүн санынын көбөйүшүнө жана аялдардын эмгекке активдүү катышуусуна байланыштуу. HMR комплекттери деңиз азыктарынан жасалган тамактарды даярдоону жеңилдетет жана балык жытын азайтат. COVID-19 пандемиясы ошондой эле онлайн азык-түлүк сатууну, анын ичинде деңиз азыктарын, HMR сатууну күчөттү.

Тамак-аш тейлөө жана мейманкана сектору жогорку баада жогорку сапаттагы деңиз азыктарын колдонушат, ал эми институттук сектор жеткиликтүү ингредиенттерди колдонот. Кореядагы популярдуу балык азыктарына тоңдурулган камбала (негизинен сары камбала), горбыль, скумбрия, креветка, тоңдурулган минтай жана куйрук балык кирет.

⁵⁷ Euromonitor International 2023.

11-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана товардык позициялар боюнча Түштүк Кореянын балык импорту⁵⁸

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, АКШ млн долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
030389	Башка тоңдурулган балыктар	371,6	Кытай	46 %
			Гвинея	9 %
			АКШ	6 %
030367	Минтай (theragra chalcogramma), тоңдурулган	352,7	Россия	98 %
			АКШ	2 %
030214	Жаңы же муздатылган балык, балык сулп этин жана башка балык эттерин товардык позициясына кошпогондо...	312,9	Норвегия	97 %
			Австралия	2 %
			Чили	1 %
030487	Тунецтин (thunnus тукуму), скипджектин же чаар тунецтин (euthynnus (katsuwonus) pelamis) сулп эти, ...	207,8	Испания	20 %
			Туркия	17 %
			Франция	16 %
030199	Башка тирүү балыктар	199,2	Кытай	54 %
			Жапония	42 %
			АКШ	4 %
030499	Балыктын сулп эти жана башка балык эти (анын ичинде фарш), жаңы, муздатылган же тоңдурулган: башка	195,6	Вьетнам	51 %
			Кытай	31 %
			Индия	8 %
030192	Угорь (anguilla spp.) тирүү	169,3	Гонконг (КНР)	66 %
			Кытай	21 %
			Тайвань	10 %
030391	Боор, икра жана молока:	134,0	Россия	87 %
			АКШ	11 %
			Жаңы Зеландия	1 %
030441	Тынч океан лососунун, атлантика лососунун жана дунай лососунун сулп эти	122,0	Норвегия	100 %
030363	Треска (gadus morhua, gadus ogac, gadus macrocephalus тоңдурулган	121,2	Россия	94 %
			АКШ	5 %
			Нидерланд	1 %
030354	Скумбрия (scomber scombrus, scomber australasicus, scomber japonicus) тоңдурулган	119,4	Чили	52 %
			Таиланд	15 %
			Кытай	14 %
030312	Башка Тынч океандын лососу (oncorhynchus gorbusha, oncorhynchus keta, oncorhynchus tshawytscha, ...)	104,1	Норвегия	90 %
			Кытай	5 %
			Улуу Британия	3 %
030494	Минтайдын башка эти (анын ичинде фарш) (theragra chalcogramma)	101,7	АКШ	94 %
			Россия	6 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

2022-жылы Түштүк Корея 5,6 млрд АКШ долл балык жана деңиз азыктарын импорттогон, анын ичинен «0302 Жаңы же муздатылган балык», «0303 Тоңдурулган балык» жана «0304 Балыктын сулп эти жана башка балык эти» позициялары боюнча 2,7 млрд АКШ долл же 48%ды түздү. Форель Түштүк Кореяга дээрлик импорттолбойт.

⁵⁸ Балык жана балык продуктуларынан башка, моллюскалар, рак сымалдуулар жана башка деңиз азыктары талдоодон чыгарылган.

КЫРГЫЗСТАНДЫН ЭКСПОРТТУК ДАРАМЕТИ

Учурда Түштүк Кореянын рыногу КР форель балыгын экспорттоочулар үчүн келечектүү эмес.

СҮТ РЫНОГУН ТАЛДОО

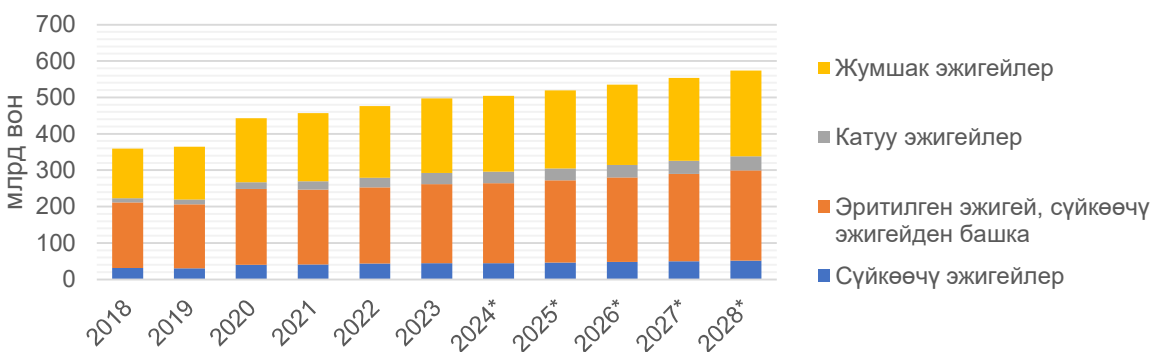
Кыргызстандын экспорттук түзүмүн, ошондой эле Түштүк Кореянын рыногунун алыстыгын эске алуу менен бул сереп салууда сактоо мөөнөтү кыска сүт азыктары каралбайт, анын ичинде сүт, каймак, айран жана йогурт. Бул продуктылар табиятынан жана чектелген сактоо мөөнөтүнөн улам ташуу үчүн кыска аралыкты талап кылат. Анын ордуна биз башка эки позицияны талдоо кылабыз: "эжигей жана быштак" жана "ак май".

Эжигей рыногу

Түштүк Кореянын эжигей рыногунда чекене сатуу 2023-жылы 4,3% (учурдагы баалар боюнча) өсүп, 497,2 млрд вонго (382 млн АКШ долл) жетти. 2028-жылы⁵⁹ сатыктын орточо жылдык өсүшү 2,9% же 573,8 млрд вонго (436,8 млн АКШ долл) жетери болжолдонууда. Сүйкөөчү эжигейлер рыноктун 60%тен ашыгын ээлейт.

Эжигей сатуунун физикалык көлөмү⁶⁰ 0,9%га көбөйүп, 2023-жылы 133,9 миң тоннага жетип, 2028-жылга карата 148,4 миң тоннага жетиши болжолдонууда.

19-сүрөт. Түштүк Кореянын эжигей сатуунун динамикасы жана болжолу

Булак: © Euromonitor International

2023-жылы эжигей Түштүк Кореяда баанын өсүшүн уланткан, себеби инфляциядан кийин сүт азыктары улам кымбаттап баштады. Бирок, эжигейдин бардык категорияларынын (катуу сырдан башкасы) сатуусу азайган, анткени адамдар COVID-19 пандемиясынан кийин эшиктен тамактанууга кайтып келишкен. Кээ бир керектөөчүлөр гана ресторанга барбай, үйдөн тамактанып, даяр тамактарды жана комплекттерди колдонуу менен акча үнөмдөөнү туура көрүшөт.

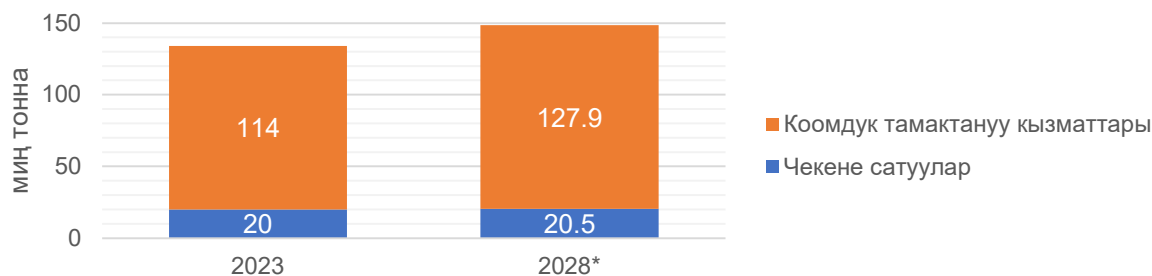
Түштүк Кореядагы эжигей салттуу сорттор арасында ырааттуу популярдуу, бирок жаңы эжигей азыктары өткөн көмчиликтерден улам кыйынчылыктарга туш болушат. Пандемиядан жана инфляциядан улам келип чыккан белгисиздиктен улам керектөөчүлөр этият болуп, эжигейдин белгиленген сортторуна артыкчылык берип, жаңы сунуштарга анча кызыкпай калышты. Бул компанияларды стратегияларын кайра карап чыгууга жана эжигейдин салттуу сортторуна көбүрөөк көңүл бурууга мажбур кылууда. Ийгиликтүү жаңы өнүмдөрдү иштеп чыгуу өзгөрүп жаткан керектөөчү базасына кылдат жана максаттуу мамилени талап кылат.

⁵⁹ Euromonitor International 2023.

⁶⁰ Анын ичинде чекене сатуу жана тамак-аш тейлөө тармактарында сатуу.

Бүгүнкү күндө Кыргызстан эжигейди ЕАЭБ өлкөлөрүнө гана экспорттойт. Экспорттук багыттарын диверсификациялоо үчүн өндүрүүчүлөр Түштүк Кореянын рыногун изилдеши керек. Түштүк Кореядагы эжигей рыногу стагнацияда турат, жылдык сатуунун өсүшү 2,1% деңгээлинде болжолдонууда.

20-сүрөт. Түштүк Кореяда «Эжигей» сатуу каналдары, миң тонна

Булак: © Euromonitor International

Эжигей сатуу мындан ары да нарктын жогорулашы күтүлүүдө, бирок рыноктун жетилгендигинен улам жайыраак темп менен. Бул бир жагынан Түштүк Кореяда эжигей керектөөчүлөрдүн негизги тобу болгон балдардын саны азайып баратканына байланыштуу. Өлкө 2022-жылы 0,78 рекорддук деңгээлге жете турган төрөттүн өтө төмөн көрсөткүчүнөн улам чоң көйгөйгө туш болууда.

Төрөттүн калыбына келүүсүнүн так белгилери болбосо, эжигей категориясында стагнация болот. Ыңгайлаштыруу үчүн, жергиликтүү өндүрүүчүлөр чоңдор арасында эжигейди колдонууну кубаттоого аракет кылып жатышат, айрыкча шарап менен жупташканда. Башында балдарга багытталган мини-порциялар жана эжигей сыяктуу азыктар кеңири аудиторияны тартуу үчүн ребрендингге ээ болгон. Бул аракеттер кандайдыр бир деңгээлде жардам бергени менен, чоңдор арасында эжигей керектөө балдарга караганда азыраак болгондуктан, жалпы сатуу чектелген бойдон калууда.

Түштүк Кореянын улгайган калкы ден-соолукка, өзгөчө карылыкка көбүрөөк көңүл бурууда. Диетадагы азыктык баалуулугу барган сайын маанилүү болуп, функционалдык тамак-ашка болгон кызыгууну арттырып, эжигей табигый функционалдуу вариант катары пайда болууда.

Белок, маанилүү азык, таңгакталган тамак-аш белок мазмунуна карай уланып жаткан тенденциянын аркасында популярдуулукка ээ болду. Керектөөчүлөр белокту организмдеги маанилүү ролу үчүн издешет. 30% аз май жана 40% көбүрөөк белок бар, бул цинк кошуу аркылуу үчүн *Maeil Dairies* кесилген эжигейдин ийгиликтүү ишке ашырылышы рыноктун мындай азыктарга болгон кызыгуусун көрсөтөт. *Dongwon F&B* да бул тенденцияны колдонуп, белоктун мазмунун жогорулатуу жана сиңирүүнү жакшыртуу үчүн эчкинин сүтүн колдонуп, эжигей сунуштарынын премиум имиджин көтөрдү.

12-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана субпозициялар боюнча Түштүк Кореянын эжигей импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
040610	Жаңы эжигейлер (жетиле элек), аны менен бирге сары суу-альбумин эжигейлери жана быштак	481	АКШ	51 %
			Германия	13 %
			Жаңы Зеландия	6 %
040690	Башка эжигейлер	214	Жаңы Зеландия	40 %
			АКШ	23 %
			Нидерланд	9 %
040620	Бардык сорттогу майдаланган же үбөлөнгөн эжигейлер	50	АКШ	72 %
			Дания	9 %

040630	Эритилген, майдаланбаган жана үбөлөнбөгөн эжигейлер	45	Италия	7 %
			АКШ	30 %
			Франция	26 %
			Австралия	15 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Кыргызстан экспортоочулар үчүн Түштүк Кореянын рыногуна чыгууну пландаштырып жатканда, тармакта болуп жаткан өзгөрүүлөргө көңүл буруу зарыл. Катуу эжигей кийинчерээк өзүнүн өзгөчө даамы жана жыты менен Түштүк Кореяда пайда болгон, биринчи кезекте импорттук продукту катары таркалышы чектелген. Керектөөчүлөр аны үйдө шарап менен жупташтыргандыктан, COVID-19 пандемиясы сатууну кыска мөөнөткө жогорулатты, бирок эксперттер бул убактылуу тенденция деп айтышат.

Жип-эжигей жана жаңы моцарелла сыяктуу жумшак сорттору жумшак даамы менен ийгиликке жетишти, бул Түштүк Кореяга сөзсүз керек, себеби эжигей-экзотикалык деп эсептелет. Түштүк Кореяда сөзсүз керек. Катуу эжигейдин өзгөчө даамы жана жыты анын жагымдуулугун чектеши мүмкүн.

Бирок, катуу эжигейдин нишалык потенциалы бар. Өнүгүү стратегиялары жана жаңы даамдарды киргизүү Түштүк Кореянын рыногунда уникалдуу эжигей тажрыйбасын издеген конкреттүү керектөөчүлөргө багытталган мүмкүнчүлүктөрдү ачышы мүмкүн.

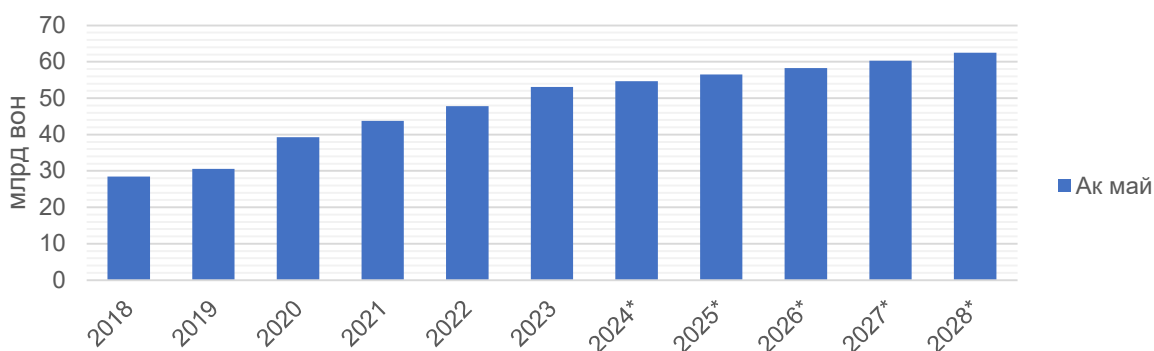
2022-жылы Түштүк Корея 792,7 млн АКШ долл эжигей импорттогон, анын ичинде 481 млн АКШ долл жаш эжигей болгон. Экинчи орунда 214 млн АКШ долл менен башка эжигейлер турат.

Кыргызстандык экспортоочулар үчүн өсүү көрсөткүчтөрүн жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн эске алуу маанилүү. Эжигей импорту 2018-2022-жылдар аралыгындагы орточо жылдык өсүштөн 9%га (нарктык мааниде) көбөйдү жана 2%га (көлөмдө) төмөндөдү, ал эми импорт дагы 2022-жылы 19%га өстү, бул дүйнөлүк инфляция менен байланыштуу.

Ак май рыногу

Түштүк Кореянын ак май рыногунда чекене сатуу 2023-жылы 15,6% (учурдагы баалар боюнча) өсүп, 39,8 млрд вонду (30,6 млн АКШ долл) түзгөн. Сатуу болжолу 2028-жылы жылдык орточо көрсөткүч 4,7% же 49,9 млрд вонду (38 млн АКШ долл) талап кылат⁶¹.

21-сүрөт. Динамика и прогноз продаж сливочного масла в Южной Корее

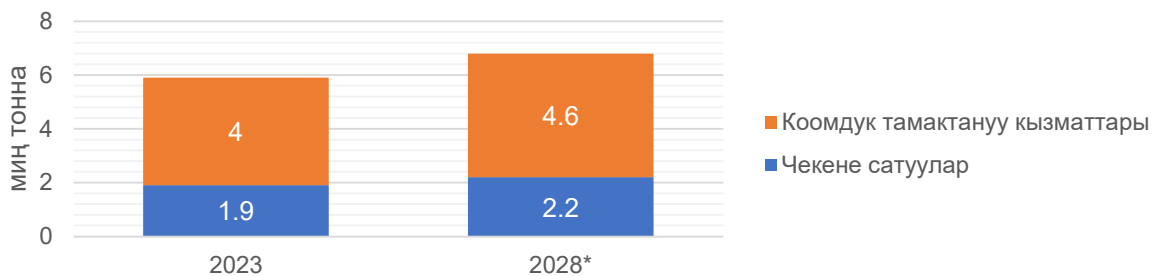

Булак: © Euromonitor International

⁶¹ Euromonitor International 2023.

Ак майдын физикалык сатуу көлөмү⁶² 2023-жылы 6,0 миң тоннаны түзсө, 2028-жылга карата 6,7 миң тоннага жетиши болжолдонууда. Май жана спред рыногунун 15% ак май ээлейт.

22-сүрөт. Түштүк Кореянын “Ак май” сатуу каналдары, миң тонна

Булак: © Euromonitor International

2023-жылы ак майды сатуу каналдары төмөнкүдөй бөлүндү: чекене сатууга 1,9 миң тонна же (32%), ал эми коомдук тамактануу тармактарына 4,0 миң тонна же (68%) туура келди.

2023-жылы Түштүк Кореяда ак майдын чекене баасы инфляциянын жана түштүк корейлык тамак-аш даярдоодо ак майдын популярдуулугунун өсүшүнөн улам жогорулаган. Мурда экзотикалык деп эсептелген ак май азыр батыш диетасынын жана үй бышыруу тенденцияларынын таасиринен улам үзгүлтүксүз колдонулат. Ак майга карай жылыш маргарин сатууну төмөндөтүп, керектөөчүлөрдүн каалоолору өзгөргөндүктөн 2023-жылга чейин сатуунун көлөмүн да, наркын да жайылтууда.

Ак майдын ар тараптуулугу Түштүк Кореяда көңүл бурууда. Ак май тамак-аш тейлөө тармагында суроо-талапты козгоп, бышырылган азыктардын негизги компоненти болуп саналат. Ак май менен нан жана даамдуу туздуу нанدار сыяктуу тамактар миллениал жана Z муундун арасында популярдуу жана алдыңкы наабайканалар менен кафелер тарабынан сунушталат.

Бүгүнкү күндө Кыргызстан ЕАЭБ өлкөлөрүнө ак майды экспорттоп, Түштүк Кореяга экспорттой элек. Түштүк Кореяда ак май жакынкы келечекте көлөм боюнча 2,4% жана нарк жагынан 4,7% өсөт деп күтүлүүдө.

Импорттук ак май бренддери 2023-жылы Түштүк Кореяда популярдуу бойдон калууда, бул COVID-19 пандемиясынын электрондук коммерцияга тийгизген таасиринен улам күчөгөн. Онлайн платформалар кадимки дүкөндөргө караганда ак май бренддеринин кеңири тандоосун сунуштайт, бул импорттолгон ак майды арзаныраак кылат. Импорттук премиум ак май импорттук бренддердин чекене сатуусун көбөйтүү үчүн нан бышыруучу жайлардын жана ресторандардын негизги маркетинг стратегиясы болуп саналат.

Түштүк Кореянын керектөөчүлөрү импорттук ак майды жактырышат, анткени анын даамы байыраак жана майдын курамы жогору, бул тазалыкты билдирет. *Beurre D'Isigny*, *Lurpak* жана *Président* сыяктуу европалык бренддер популярдуулукка ээ болду. Импорттук бренддердин ак майдын мини-порциялык таңгактары ак майды биринчи кезекте спред катары колдонгондор үчүн ыңгайлуу. Буга карабастан, Түштүк Кореянын ак май бренддери кеңири жайылтуунун аркасында чекене рыногунда күчтүү катышуусун сактап калууда. 2022-жылы Түштүк Корея 202,2 млн АКШ дол лак май импорттогон.

⁶² Анын ичинде чекене сатуу жана тамак-аш тейлөө тармактарында сатуу.

13-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Түштүк Кореянын ак май импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
040510	Ак май	202,2	Жаңы Зеландия	33 %
			Франция	29 %
			АКШ	16 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Экспортоочулар өсүү темптерин жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн изилдеп чыгышы керек. Ак майдын импорту 2018-2022-жылдар аралыгында нарктык мааниде орточо жылдык өсүшү 30% жана көлөмү боюнча 29% га өстү, импорт 2022-жылы 40% га өстү.

КЫРГЫЗСТАНДЫН ЭКСПОРТТУК ДАРАМЕТИ

Түштүк Кореяга эжигей жана ак май импортунун структурасына таянсак, Кыргызстандын компаниялары «ак май» жана «башка эжигейлер» категорияларына кызыгышы мүмкүн. Акыркы 5 жылдын ичинде ак май, башка эжигейлер жана майдаланган эжигейлер туруктуу өсүштү көрсөттү жана жергиликтүү экспортерлер бул рынокко кирүүнү ойлонушу керек. Мисалы, 2017-жылы Кыргызстан 5154 тонна башка эжигейлерди экспорттосо, 2022-жылы 2385 тоннаны экспорттогон. Акыркы 5 жылда эжигей импортунун азайгандыгына карабастан, чекене сатуу өсүүдө. Кыргызстандан ак майдын экспорту да 2020-жылы эң жогорку чегине жетип, дээрлик 5 миң тоннаны түзүп, 2022-жылы 4,7 миң тоннаны түзгөн жогорку деңгээлде сакталган.

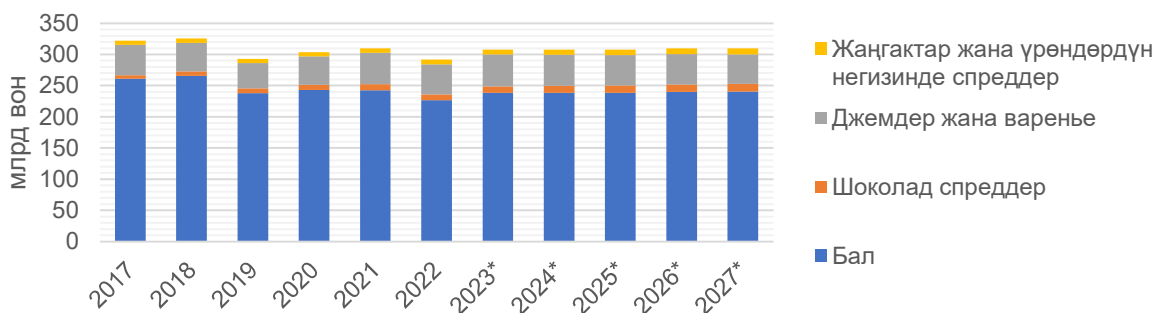
Түштүк Кореяда быштактарды жана ак майларды сатуунун болжолу оң, бирок көлөмдүн өсүшү 2023-жылдан 2028-жылга чейин 0,9% (эжигей) жана 4,7% (ак май) болжолдонгон орточо жылдык өсүшү менен жөнөкөй болот деп күтүлүүдө.

Экспортоочуларга логистикалык маселелерди жана мүмкүн болуучу бөлүштүрүү каналдарын карап чыгуу, потенциалдуу өнөктөштөр үчүн жагымдуу сунуштарды даярдоо жана экспорттук сатуу планын иштеп чыгуу сунушталат.

БАЛ РЫНОГУН ТАЛДОО

Түштүк Кореянын рыногунда балдын чекене сатуусу 2022-жылы 2,4% (учурдагы баалар боюнча) өсүп, 284,1 млрд вонду (226,4 млн АКШ долл) түзгөн. Сатуу болжолу 2027-жылы 298,9 млрд вонго (240,3 млн АКШ долл) жетүү үчүн жыл сайын 0,5% га өсүүнү талап кылат⁶³. Бал таттуу спред рыногунун 80% түзөт.

23-сүрөт. Түштүк Кореяда таттуу спреддерди сатуу динамикасы жана болжолу

Булак: © Euromonitor International

⁶³ Euromonitor International 2023.

Түштүк корейлыктардын жашоо образын жана тамак-ашын эске алуу менен бал спред катары эмес, кантка пайдалуу альтернатива катары тамак жасоодо табигый таттуу ингредиент катары колдонулат. Бул контекстте, 2021-жылы үйдө тамак жасоо табигый түрдө төмөндөп кеткендиктен, бал сатуу да терс таасирин тийгизип, 2020-жылдагы өзгөчө өсүштөн кийин кайра төмөндөгөн. Бирок, балдын наркын сатуу 2022-жылы өсүшкө кайтып келди, анткени кээ бир керектөөчүлөр тамак-аш кызматтарына баалардын жогорулашына байланыштуу үйдө тамак жасоого жана үйдө керектөөгө кайтып келишкен.

Түштүк Кореядагы көпчүлүк дүкөндөр, оффлайн жана онлайн, ата мекендик жана импорттук балдын кеңири тандоосун сунуштайт. Супермаркеттер премиум бал азыктарына адистешкен жана адатта өздөрүнүн витриналары жана билимдүү кызматкерлери бар.

Түштүк Кореяда 2021-жылдын декабрына карата 2,7 млн түп аары колониясы жана 27 591 пасекасы бар ири балчылык өнөр жайы бар. Өлкөдөгү негизги бал көп гүлдүү, анткени бал челектердин көбү кичинекей жана монофлоралдуу бал чыгара албайт. Ата мекендик балдын 70%ын түзгөн акация эң кеңири таралган түр, каштан гүлдөрүнүн балы да популярдуу.

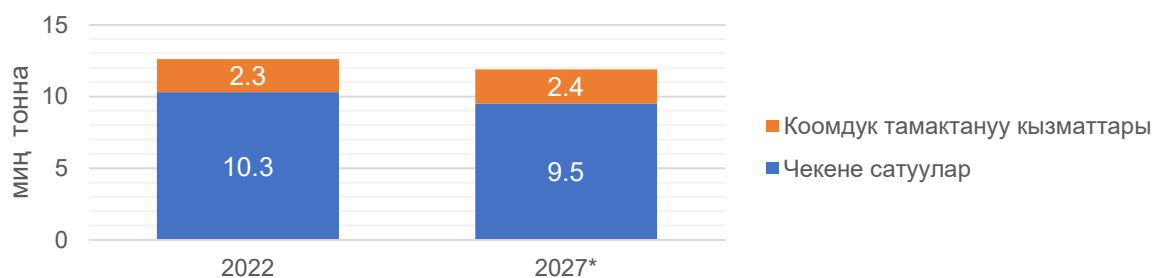
Түштүк Кореяда ата мекендик балды жогору баалашат жана сурамжылоого ылайык, респонденттердин көбү ага көбүрөөк акча төлөөгө даяр. Алардын ичинен 33,6% - 10% жана 40,6% - 20% көбүрөөк төлөөгө даяр. Балды тандоого таасир этүүчү факторлор: гүлдүн түрү, өндүрүш аянты, даамы, чыгарылган өлкө жана баасы. Бренд жана түс абдан маанилүү эмес.

Кореяда табигый балдан тышкары канттуу тоют балды да өндүрүлөт, ал популярдуу болбосо да, ар кандай климаттык шарттарда өндүрүү жана туруктуу өндүрүштү сактоо оңой.

Түштүк Кореяда бал өндүрүү түшүмдүүлүктүн өзгөрүшү, климаттын өзгөрүшү жана жугуштуу оорулар жана зыянкечтерден келип чыккан аары көйгөйлөрү сыяктуу ар кандай факторлорго байланыштуу өзгөрүшү мүмкүн. Акыркы 6 жылда (2017-жылдан 2022-жылга чейин) бал өндүрүү жылына 25 миң тоннадан 79 миң тоннага чейин жеткен⁶⁴.

2022-жылы бал сатуунун физикалык көлөмү 12,6 миң тоннаны түздү, анын ичинен 82% чекене тармактар аркылуу, 18% коомдук тамактануу тармактары аркылуу сатылды. Божомолдор боюнча, 2027-жылга карата сатуунун көлөмү 11,9 миң тоннага чейин төмөндөйт.

24-сүрөт. Түштүк Кореядагы бал сатуу каналдары, миң тонна

Булак: © Euromonitor International

Түштүк Кореяда ингредиенттерди жана тамактарды даярдоодо жаңы тренд болбосо да, аз калориялуу концепция жаңы өсүштүн кыймылдаткычы же таттуу спред индустриясынын өсүшүнө коркунуч болуп калышы мүмкүн. Төмөн калория концепциясы бал керектөөнү бузушу мүмкүн. Мисалы катары аллюлоздук сироптун популярдуулугу өсүүдө, анткени ал балга окшош эле тамак жасоодо таттуу даам түзүү үчүн колдонулат.

Импорттук бренддер балдан башка бардык спреддерде өз катышуусун кеңейтет.

⁶⁴ Жаңы Зеландиянын соода жана ишканаларды өнүктүрүү агенттиги, 2023-жыл.

14-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Түштүк Кореянын бал импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
040900	Табигый бал	17,4	АКШ	36 %
			Жаңы Зеландия	34 %
			Австралия	7 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Кореяга балдын импортуна жогорку бажы тарифтери (243%) ата мекендик өндүрүүчүлөрдү коргойт, ошондуктан 2022-жылы бал импорту 17,4 млн АКШ долл түздү, анын ичинен АКШдан (36%), Жаңы Зеландиядан (34%), Австралиядан (7%) жана Кыргызстандан 105 миң АКШ долл (0,6%).

КР экспорттоочулары үчүн өсүү көрсөткүчтөрүн жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн эске алуу маанилүү. 2018-2022-жылдар аралыгында бал импортунун темпи нарктык мааниде орточо жылдык өсүш 12%ды жана көлөмдө 13%ды түздү.

КЫРГЫЗСТАНДЫН ЭКСПОРТТУК ДАРАМЕТИ

Түштүк Кореяга бал импорту өсүп жатат, бирок айыл чарба азыктарына тарифтик протекционизмдин жогорку деңгээли рынокко кирүүнү айрыкча дүйнөлүк инфляция учурунда кыйындатат.

Акыркы жылдары Кыргызстандан балдын жалпы экспортунун максималдуу көлөмү 704 тоннаны (2017-жылы), ал эми 2022-жылы 257 тоннаны түзгөн.

2018-2022-жылдар аралыгында Кыргызстандан Түштүк Кореяга бал импорту 2018-жылдагы 72 миң АКШ долл 2022-жылы 20,4 млн АКШ долл чейин 310,5% менен эң жогорку орточо жылдык өсүштү көрсөттү. Бал сатууну көбөйтүү үчүн биздин экспорттоочулар түштүк корейлык керектөөчүлөрдүн артыкчылыктарын эске алуу менен жаңы маркетинг мүмкүнчүлүктөрүн кылдат изилдеп чыгышы керек. Кошумчалай кетсек, Кыргыз Республикасы Корея Республикасынын табигый балды импорттоо квотасынан кантип пайдалана алаарын изилдөө зарыл.

Түштүк Кореянын бал рыногу кыскарууда жана 2023-2027-жылдарга болжолдонгон мезгилде орточо жылдык өсүш 0,5% (нарктык мааниде) жана 1,0% га (көлөм боюнча) өсөт деп күтүлүүдө.

ЖАШЫЛЧА-ЖЕМИШ РЫНОГУН ТАЛДОО

Бул кароодо биз Кыргызстандын экспорттук структурасынын өзгөчөлүгүнөн жана Түштүк Кореянын рыногунун алыстыгынан улам арзан жана кыска экспорттук аралыктагы жашылча жана буурчак өсүмдүктөрүн эске албайбыз. Мындан тышкары, картошка анализден чыгарылат.

Буурчак рыногу

2022-жылы Түштүк Кореянын рыногунда буурчак чекене сатуу 3,1%га (көлөмдүк мааниде) өсүп, 28,1 миң тоннага же 29,9 млрд вонго (23,4 млн АКШ долл) жеткен. Сатуу болжолу жыл сайын 0,3% өсүш деңгээлинде (көлөмдүк мааниде) бааланат жана 2027-жылга карата 28,5 миң тоннага жетет⁶⁵.

⁶⁵ Euromonitor International 2023.

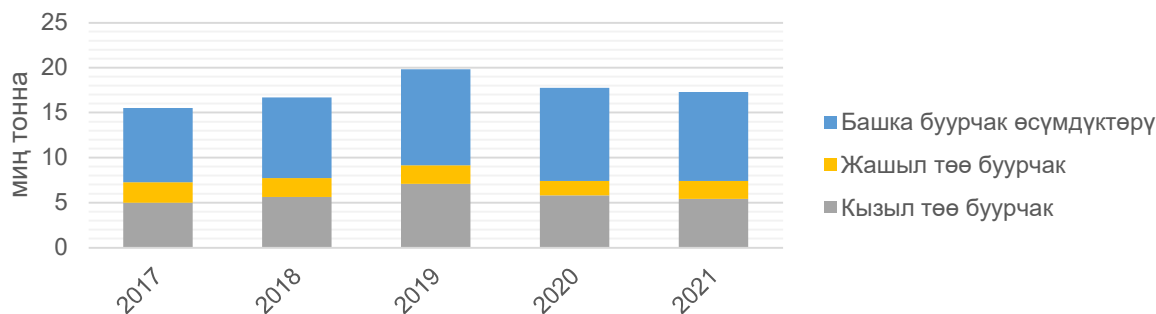
25-сүрөт. Түштүк Кореяда буурчак өсүмдүктөрүн сатуу динамикасы жана болжолу

Булак: © Euromonitor International

Статистикалык маалыматтарга ылайык, Түштүк Кореяда өстүрүлгөн төө буурчактын негизги түрлөрү 2021-жылы 5,4 миң тонна өндүрүш көлөмү менен кызыл төө буурчак жана тиешелүүлүгүнө жараша 2,0 миң тонна жашыл төө буурчак болуп саналат.

26-сүрөт. Түштүк Кореяда буурчак өндүрүү көлөмү ⁶⁶

Булак: Кореянын статистикалык маалымат кызматы

2022-жылы төө буурчакты сатуунун физикалык көлөмү 12,8 миң тоннаны (11,4 млрд вон же 9 млн АКШ долл) же буурчак өсүмдүктөрүн сатуунун 46%ын түздү жана 2027-жылга карата 13,0 миң тоннага жетиши болжолдонууда.

Корей диетасынын негизги аспектилерине жашылчаларды пропорционалдуу түрдө көп керектөө, буурчак өсүмдүктөрүн жана балыкты орточо жана жогорку керектөө жана кызыл этти аз керектөө кирет. Салттуу корей тамактарынын ингредиенттери дан жана жашылчалардан турат, бирок океандык аймактарда балык жана балырлар колдонулат.

Сарымсак, калемпир жана кызыл калемпир сыяктуу дары чөптөр да тамактын даамын жана ден соолукка пайдасын жогорулатуу үчүн колдонулган. Корей ачытуу технологиясы жогоруда аталган тамак-аш ресурстарын, анын ичинде буурчак өсүмдүктөрүн, жашылчаларды жана балыктарды сактоодо маанилүү роль ойноду. Тарыхта, буурчак жана балык протеинди камтыйт ⁶⁷. Корейлер соя, маш, кызыл төө буурчак жана вигна сыяктуу буурчак өсүмдүктөрүнүн түрлөрүн жакшы көрүшөт.

Бүгүнкү күндө Кыргызстан көптөгөн өлкөлөргө, анын ичинде Балкан өлкөлөрүнө, Түркияга, Россияга, Жакынкы Чыгыш өлкөлөрүнө, Афганистанга, Закавказье өлкөлөрүнө, Түштүк Азия өлкөлөрүнө буурчак өсүмдүктөрүн экспорттойт. Кыргызстан Түштүк Кореяга товар бербейт.

⁶⁶ Соя өндүрүнү кошпогондо.

⁶⁷ Корея тамак-аш изилдөө институту, 2016-жыл.

Түштүк Кореянын буурчак рыногу 2022-жылы дүйнөлүк импорттун 0,6%ын (31-орунда) түзгөн кичинекей рынок болуп саналат.

15-таблица. 2022-жылы өлкөлөр жана субпозициялар боюнча Түштүк Кореянын буурчак импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
071332	Кургатылган, кабыгынан ажыратылган, тазаланган чакан кызыл төө буурчак (адзуки) (phaseolus же vinga angularis)	43,5	Кытай	94 %
			Перу	3 %
			Канада	2 %
071331	Vinga mungo (l.) hepper же vinga radiata(l.) wilczek түрүндөгү кургатылган, кабыгынан ажыратылган, тазаланган төө буурчак	25,1	Перу	56 %
			Кытай	38 %
			АКШ	4 %
071333	Кадимки төө буурчак, анын ичинде майда уруктуу ак төө буурчак (phaseolus vulgaris), кургатылган	11,3	АКШ	38 %
			Канада	28 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

2022-жылы Түштүк Корея 95,2 млн АКШ долл буурчак (0713 товардык позиция) импорттогон, анын 43,5 млн АКШ долл (46%) адзуки буурчактары болгон. Андан кийинки экинчи орунда “Vinga Mungo (l.) Hepper же vinga radiata(l.) wilczek түрлөрүнүн кургатылган, кабыгынан ажыратылган, тазаланган төө буурчак” 25,1 млн. АКШ долл. Кадимки төө буурчак 11,3 млн АКШ долл.

КР экспорттоочулар үчүн өсүү көрсөткүчтөрүн жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн эске алуу маанилүү. Түштүк Кореянын буурчак өсүмдүктөрүнүн импортунун көрсөткүчтөрү 2018-2022-жылдар аралыгында орточо жылдык өсүшү 21% (нарктык мааниде) жана 3% төмөндөдү (көлөм менен алганда), ал эми 2022-жылга карата 9% төмөндөө болгон.

КЫРГЫЗСТАНДЫН ЭКСПОРТТУК ДАРАМЕТИ

Түштүк Кореядан буурчак өсүмдүктөрүнүн импортунун товардык түзүмүнө таянуу менен КР экспорттоочулары субпозициялардын ичинен «кадимки төө буурчак» гана кызыкдар болушу мүмкүн. 2016-жылы Кыргызстан «07133 кадимки төө буурчактын» максималдуу көлөмү 105,5 миң тонна, ал эми 2022-жылы 34,7 миң тоннаны түзгөн.

Бирок 2022-жылы Түштүк Кореяга төө буурчактын импортунун жалпы көлөмү анча деле чоң эмес 11,6 миң тоннаны түзөт.

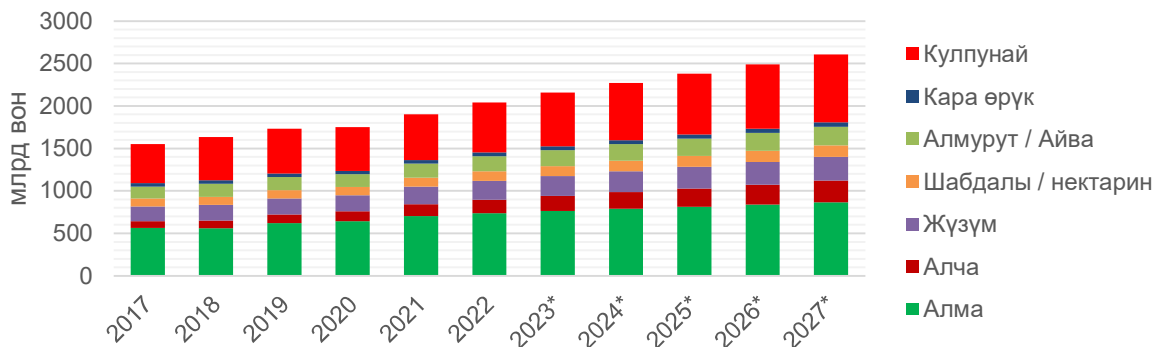
Жаңы жашылча-жемиштер рыногу

Түштүк Кореянын мөмө-жемиш рыногунда ⁶⁸ чекене сатуу 2022-жылы 6,0%га (нарктык мааниде, учурдагы баада) жана 4,7%га (көлөмдө) өсүп, 6,121,3 млрд вонду (5,0 млрд АКШ долл) түздү. Сатуу болжолу боюнча, 2027-жылы орточо жылдык өсүш 3,5% (нарктык мааниде) же 1,6% (көлөм жагынан) 7,333,4 млрд вонго (5,5 млрд АКШ долл) жетери болжолдонууда.

2022-жылы эң чоң өсүштү “алча” категориялары көрсөттү – 14,3% (нарктык жагынан да, көлөм жагынан да), ошондой эле “кулпунай” – көлөм жагынан 5,4% жана нарктык жагынан 9,3%.

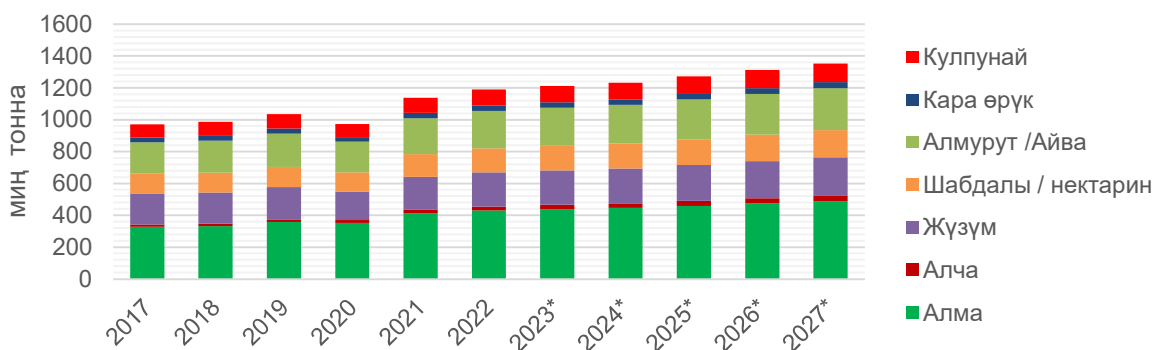
⁶⁸ Талдоого КР аймагында өслөгөн тропикалык жемиштер кирген жок.

27-сүрөт. Түштүк Кореяда мөмө-жемиш сатуунун динамикасы жана болжолу

Булак: © Euromonitor International

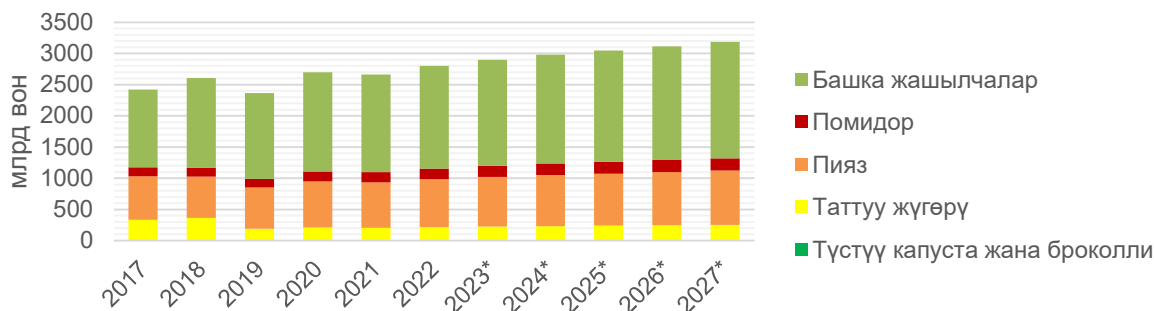
28-сүрөт. Түштүк Кореяда мөмө-жемиш сатуунун динамикасы жана болжолу, миң тонна

Булак: © Euromonitor International

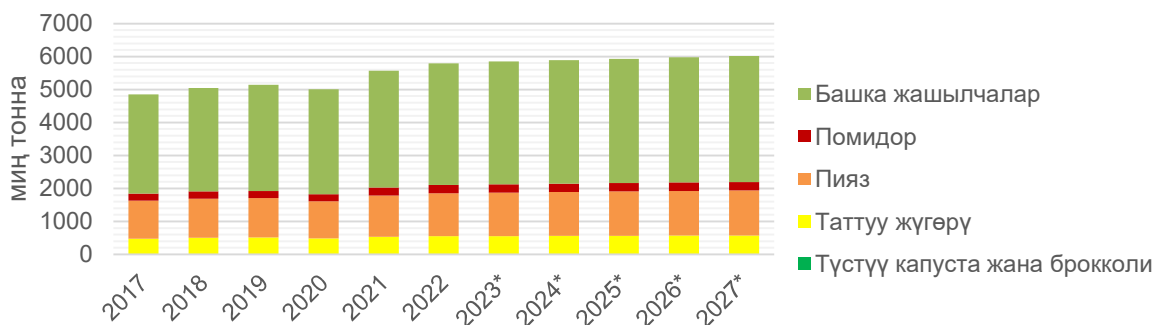
Түштүк Кореянын жашылча рыногунда чекене сатуу 2022-жылы 5,2%га (нарктык мааниде, учурдагы баада) же 3,9%га (көлөмдө) өсүп, 2,801,7 млрд вонду (2,2 млрд АКШ долл) түздү. Сатуу болжолу 2027-жылы орточо жылдык өсүш 2,4% (нарктык жагынан) же 0,7% (көлөм жагынан) 3,086,9 млрд вонго (5,6 млрд АКШ долл) жетиши керек. 2022-жылы эң чоң өсүштү “түстүү капуста жана брокколи” категориялары көрсөткөн: 6,2% (нарктык мааниде) жана 5,1% (көлөм мааниде).

29-сүрөт. Түштүк Кореяда жашылча сатуунун динамикасы жана болжолу, млрд вон

Булак: © Euromonitor International

30-сүрөт. Түштүк Кореяда жашылча сатуунун динамикасы жана болжолу, миң тонна

Булак: © Euromonitor International

Түштүк Корея өзүнүн чоң жана бай калкын канааттандыруу үчүн жаңы мөмө-жемиштердин олуттуу көлөмүн импорттойт.

16-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Түштүк Кореянын жашылча импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
071080	Башка жашылчалар (чийки же сууга бышырылган же бууга бышырылган), тоңдурулган	281	Кытай	94 %
			Вьетнам	4 %
			Испания	1 %
071410	Маниок (кассава), жаңы, муздатылган, тоңдурулган же кургатылган, бүтүндөй же кесилген	107	Вьетнам	56 %
			Таиланд	44 %
071290	Башка жашылча жана жашылча аралашмалары, кургатылган, бүтүн, бөлүктөргө кесилген, кесимдилер, майдаланган	67	Кытай	90 %
			Мьянма	3%
			АКШ	3%
070690	Башка жегенге жарактуу тамырлар, жаңы же муздатылган	53	Кытай	98 %
070610	Сабиз жана шалгам	44	Жапония	2 %
			Кытай	94 %
070310	Баш пияз жана шалот пиязы (шалот)	37	Вьетнам	3 %
			Кытай	91 %
			Жапония	4 %
070190	Баш картошка, жаңы же муздатылган	31	Таиланд	3 %
			Кытай	88 %
			Жаңы Зеландия	6 %
070320	Сарымсак, жаңы же муздатылган	25	Австралия	2 %
			Кытай	100 %
071029	Башка буурчак өсүмдүктөрү, кабыгы менен же кабыгы тазаланган, чийки же сууга кайнатылган же бууга бышырылган, тоңдурулган	21	Кытай	80 %
			Индонезия	10 %
			Нидерланд	4 %
070959	Башкалар: козу карындар жана трюфельдер	21	Кытай	57 %
			Жаңы Зеландия	22 %
			Перу	4 %
071190	Кыска мөөнөткө сактоо үчүн консервантанган башка жашылча жана жашылча аралашмалары	20	Кытай	98 %
			Вьетнам	1 %
			Индонезия	1 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Эгерде 2018–2022-жылдар аралыгындагы импорттун өсүү темптерин салыштыра турган болсок, анда төмөнкү цифраларды көрөбүз: жашылчаларды импорттун орточо жылдык өсүшү 8%ды (нарктык мааниде) жана 13%ды (көлөм мааниде) түздү. Жашылчалардын ичинен нарктык мааниде акыркы 5 жылдагы өсүштү төмөнкү статьялар боюнча белгилей кетүү керек: башка жашылчалар 5%, шалот 24%, картошка 6%, жаңы сарымсак 57%.

17-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Түштүк Кореянын мөмө-жемиш импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
080610	Жаңы бышкан жүзүм	148	Чили	40 %
			Перу	32 %
			АКШ	16 %
080929	Алча жана башка гилас, жаңы бышкан	117	АКШ	50 %
			Чили	48 %
			Канада	1 %
081110	Кожогат (кулпунай), кант же башка таттуу заттар кошулган же кошулбаган	24	Кытай	47 %
			Перу	17 %
			Чили	15 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

2018-2022-жылдары мөмө-жемиштердин импортунун өсүү темпи -1%ды (нарктык мааниде) жана -8%ды (көлөм мааниде) түздү, мөмө-жемиштердин ичинен кожогаттын (кулпунай) импорту 9%га өстү.

КЫРГЫЗСТАНДЫН ЭКСПОРТТУК ДАРАМЕТИ

Кыргызстан жашылча-жемиштерди ЕАЭБ өлкөлөрүнө, Түркияга, Германияга жана Өзбекстанга экспорттойт. 2022-жылы Кыргызстандан 54 миң тонна мөмө-жемиш жана 50 миң тонна жаңы жашылча экспорттолгон.

Түштүк Кореянын жашылча-жемиш базары протекционизмдин астында, өлкө соода келишимдерине ылайык преференцияларды колдонууда. Мисалы, жаңы жүзүмгө РНБ тарифи 45%ды түзөт, ал эми Чили үчүн тариф 0%, АКШ үчүн 13,2%, Евробиримдик үчүн 15%, башка айыл чарба товарларынын көбү үчүн ушундай эле көрүнүш байкалат.

Жакынкы 5 жылда жашылча-жемиштерди чекене сатуунун басаңдашын, ошондой эле протекционизмдин жогорку деңгээлин эске алуу менен Кореянын рыногу КР жеткирүүчүлөрү үчүн жагымдуу көрүнбөйт.

Жаңгактар жана кургатылган жемиштер рыногу

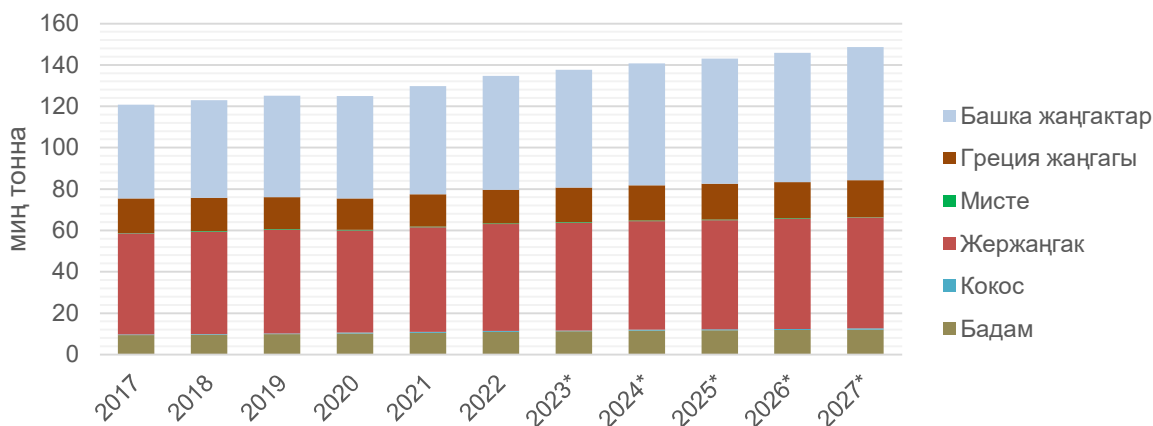
Түштүк Кореянын жаңгак рыногунда чекене сатуу 2022-жылы 7,3%га (нарктык мааниде, учурдагы баада) жана 3,8%га (көлөмдө) өсүп, 134,7 миң тоннага же 1670,1 млрд вонго (1,3 млрд АКШ долл) жеткен. Сатуу болжолу 2027-жылы жылдык орточо өсүшү 4,5% (нарктык мааниде) же 1,9% (көлөмдө) 148,7 миң тоннага же 2,100,2 млрд вонго (1,6 млрд АКШ долл) жетиши керек.

2022-жылы жаңгактар рыногунун өсүү динамикасы төмөндөгүдөй болгон: “башка жаңгактар” 5,2% (көлөмдө) жана 8,0% (нарктык мааниде), “мисте” 6,7% (көлөмдө) жана 9,3% (нарктык мааниде).

Кореяда керектелген дарак жаңгактарынын 90%га жакыны сырттан ташылып келет. Жергиликтүү жаңгак өндүрүү көлөмү жана сорту боюнча чектелген. Каштан, гинкго жана карагай жаңгагы негизги жергиликтүү жаңгак болуп саналат. Корея рыногунда бадам жана

греция жаңгак үстөмдүк кылат. Жакынкы жылдарда пекан жана мисте сыяктуу өзгөчө жаңгактардын өсүшү болот⁶⁹.

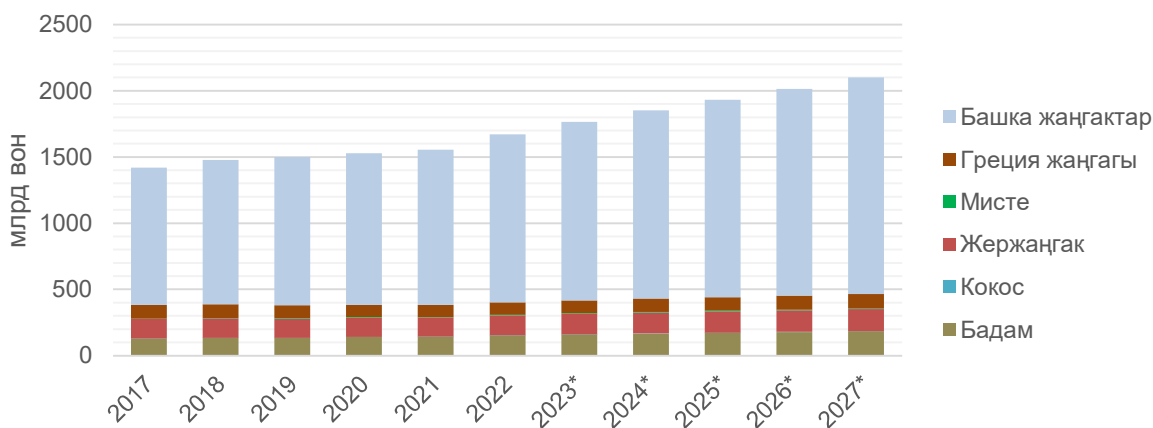
31-сүрөт. Түштүк Кореяда жаңгак сатуунун динамикасы жана болжолу, миң тонна

Булак: © Euromonitor International

Корей дарак жаңгак рыногу керектөөчүлөрдүн табити көп түрдүүлүк үчүн өнүгүп жатат. Бадам жана жаңгак базардагы эң популярдуу жаңгак бойдон калууда, башка жаңгактарга, анын ичинде пеканга, мистеге жана макадамия жаңгагына суроо-талап өсүүдө. Иштетүүчүлөр жана чекене сатуучулар ар кандай дарак жаңгак ингредиенттерин камтыган өнүмдөрдү сунуш кылуу үчүн иштеп жатышат.

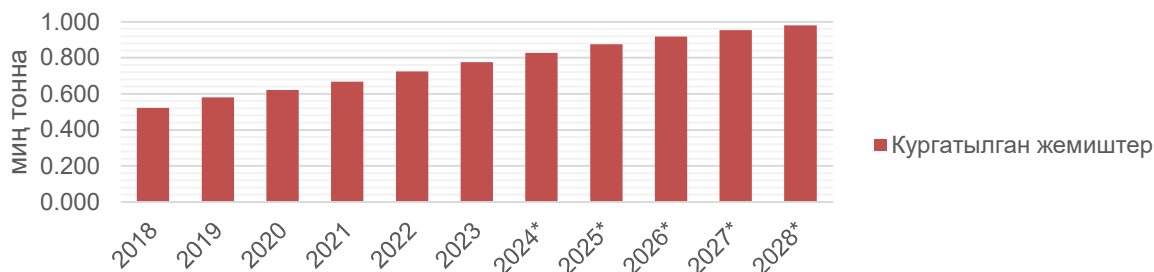
32-сүрөт. Түштүк Кореяда жаңгак сатуунун динамикасы жана болжолу, млрд вон

Булак: © Euromonitor International

⁶⁹ АКШнын Мамлекеттик Айыл чарба департаменти, 2020-жыл.

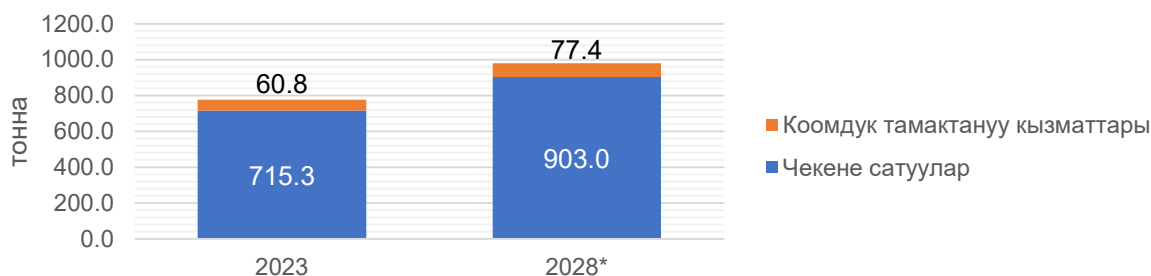
33-сүрөт. Түштүк Кореяда кургатылган жемиштердин сатуу динамикасы жана болжолу, миң тонна

Булак: © Euromonitor International

Кургатылган жемиштер болжолдонгон мезгил ичинде чекене соода көлөмү жана учурдагы нарк жагынан өсүү траекториясын сактап калат деп күтүлүүдө. Бул позитивдүү тенденцияны керектөөчүлөрдүн ден-соолукка пайдалуу тамак-ашка болгон артыкчылыктары менен түшүндүрсө болот. Ошентип, жемиш снектерге суроо-талап алардын ден-соолукка пайдасы жана аш болумдуу баалуулугунан улам бир топ өсөт деп болжолдонууда.

34-сүрөт. Түштүк Кореяда жемиш батончиктерди сатуу каналдары, тонна

Булак: © Euromonitor International

Жалпысынан, болжолдоо керектөөчүлөрдүн закуска адаттарындагы өзгөрүүлөр жана ден-соолукка пайдалуу варианттарга басым жасоо тенденциясын көрсөтөт. Бул мейкиндиктеги өндүрүүчүлөр жана бренддер жаңы даамдарды, форматтарды жана ден-соолукка пайдалуу ингредиенттерди иштеп чыгууну кошкондо, өсүп жаткан суроо-талапты капиталдаштыруу жана алардын категориясында атаандаштык артыкчылыкка ээ болуу үчүн инновацияга басым жасашы керек.

18-таблица. 2022-жылы Түштүк Кореядан жаңгак жана кургатылган жемиштердин импорту өлкөлөр боюнча

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
080212	Бадам, кабыгынан ажыратылган	143	АКШ	99 %
080232	Греция жаңгагы кабыгынан ажыратылган, жаңы же кургатылган	90	АКШ	97,9 %
			Чили	1,9 %
			Кытай	0,2 %

080132	Кешью жаңгагы, кабыгынан ажыратылган	28	Индия	50 %
			Вьетнам	47 %
			Камбоджа	2,5 %
080290	Башка жаңгактар	15	АКШ	98 %
			Туркия	1,3 %
			Вьетнам	0,4 %
080122	Бразилия жаңгагы, кабыгынан ажыратылган	9	Индия	50 %
			Вьетнам	47 %
			Камбоджа	2,5 %
080251	Кабыгы менен мисте	8,7	АКШ	100 %
080252	Мисте, кабыгынан ажыратылган	5,2	АКШ	96,6 %
			Иран	3,1 %
			Италия	0,2 %
080620	Кургатылган жүзүм	10	АКШ	81 %
			Чили	14 %
			Туркия	4 %
081320	Кургатылган кара өрүк	8	АКШ	98 %
			Чили	1 %
			Франция	1 %
081310	Кургатылган өрүк	0,9	Туркия	96 %
			АКШ	2 %
			Пакистан	1 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Жаңгактар жана кургатылган жемиштердин ичинен 2018-2022-жылдар аралыгында төмөнкү товарлар боюнча нарктык мааниде импорттун өсүшүн белгилей кетүү керек: мисте, кабыгынан ажыратылган (39%), кабыгы менен мисте (9%), кургатылган кара өрүк (13%), кургатылган өрүк (8 %), кабыгы менен греция жаңгагы (3 %), ал эми төмөндөшү төмөндөгүдөй байкалган: кабыгынан ажыратылган бадам (-3 %), кургатылган жүзүм (-3 %) жана кабыгы жок греция жаңгагы (-1 %).

КЫРГЫЗСТАНДЫН ЭКСПОРТТУК ДАРАМЕТИ

Кыргызстан жашылча-жемиштерди ЕАЭБ өлкөлөрүнө, Түркияга, Германияга жана Өзбекстанга экспорттойт. Кургатылган жемиштер жана жаңгактар акыркы 5 жылда оң динамикасын көрсөттү.

Түштүк Кореянын жаңгак жана кургатылган жемиштердин рыногу протекционизмдин астында, өлкө соода келишимдерине ылайык преференцияларды колдонууда. Ошентип, кабыгынан ажыратылган греция жаңгактарга РНБ тарифи 30%ды түзөт, ал эми АКШ, Евробиримдиги жана Улуу Британияга карата 0%ды түзөт, ушундай эле көрүнүш көпчүлүк башка айыл чарба товарларында байкалат. Мындай тарифтик айырма Кыргызстандан Кореяга импорттолгон продукциянын наркынын бир топ кымбатташына алып келиши мүмкүн.

Түштүк корейлыктардын тамактануу адаттарынын өзгөрүшү болжолдонууда, ден-соолукка пайдалуу варианттарга өтүү менен, жаңгактар жана кургатылган жемиштер ден-соолукка пайдалуу закусколардын альтернативалары катары каралат.

Экспорттоочулар Түштүк Кореянын рыногундагы экспорттук мүмкүнчүлүктөрдү, тобокелдиктерди кылдат изилдеп, логистиканы өнүктүрүүсү керек.

ДАЯР ТАМАК-АШ ПРОДУКЦИЯСЫНЫН РЫНОГУН ТАЛДОО

Наабайкана продукциянын (выпечка) рыногу

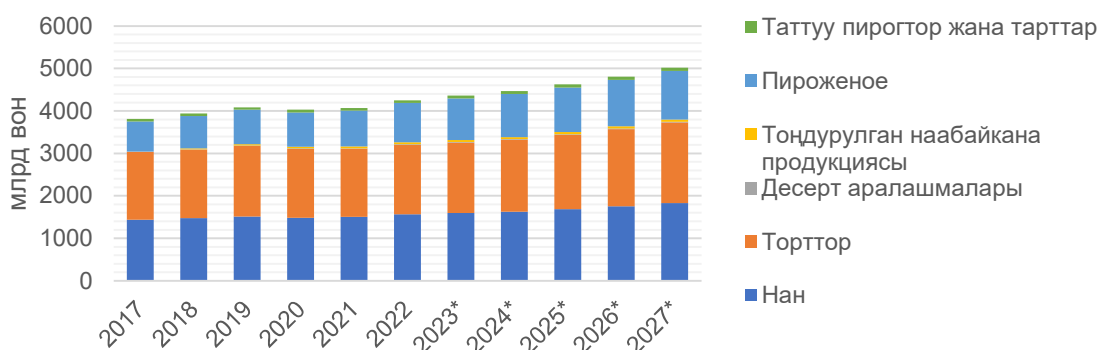
Түштүк Кореянын наабайкана продукциянын рыногунда чекене сатуу 2022-жылы 4,4%га (азыркы баада, нарктык мааниде) өстү жана -4,9%га (көлөм жагынан) 2022-жылы 4,247,9 млрд вонду (3,4 млрд АКШ долл) түздү. Сатуу болжолу боюнча, 2027-жылы жылдык орточо

өсүш 3,6% (нарктык мааниде) жана 1,5% (көлөм жагынан) же 5,018,6 млрд вон (4,0 млрд АКШ долл) талап кылат⁷⁰.

2022-жылы ачыткы нандарына, тортторго жана таңгакталган наабайкана продукциясына, өзгөчө таңгакталган наабайкана продукциясына чекене баалар жогорулаган. Пандемиядан кийинки нормалдуу абалга кайтып келгенине карабастан, ачыткы нандарын керектөө көбөйө берди, айрыкча жумушка же мектепке баратканда сатып алынган таңгакталган наабайкана продукциясы. Натыйжада, таңгакталган наабайкана продукция, башка наабайкана түрлөрүнө караганда көбүрөөк инновацияларды жана өсүштү байкады.

Ошондой эле, 2022-жылы таңгаксыз наабайкана продукциясынын баасы көтөрүлгөн, анткени пандемия чектөөлөрү алынып салынган жана чоң дүкөндөрүндө жана сырткы жерлерде нан азыктарын сатуу калыбына келтирилген. Бирок, тоңдурулган наабайкана продукциясына суроо-талап төмөндөп кетти, анткени алар социалдык алыстоо мезгилинде популярдуулукка ээ болгон, бирок чектөөлөр алынып салынгандан кийин бул статусун жоготушкан.

35-сүрөт. Түштүк Кореяда наабайкана продукциянын сатуунун динамикасы жана болжолу

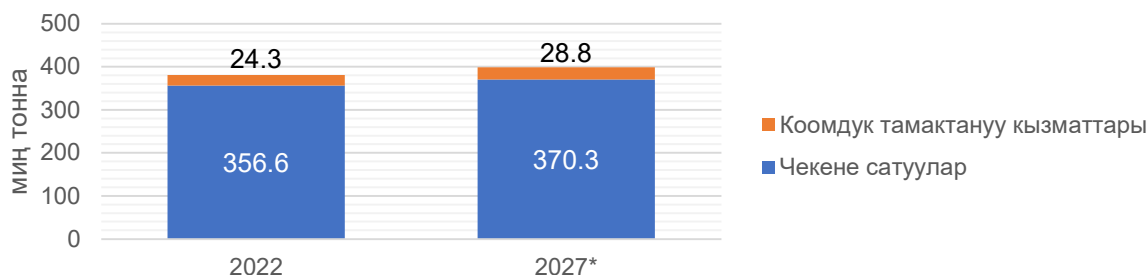
Булак: © Euromonitor International

2022-жылы наабайкана продукциянын тенденциялары, мисалы, таңгакталган товарлардын баасынын өсүшү жана таңгактанбаган товарлардын өсүшүнүн басаңдашы уланышы мүмкүн. Наабайкана продукциясынын жалпы категориясы сатуунун көлөмүнүн да, баанын да өсүшүн улантат деп болжолдонууда, анткени алар тез жана оңой тамактын варианты катары, айрыкча эртең мененки тамакты алмаштыруу катары популярдуу болуп калышат. Көптөгөн түштүк корейлыктар үчүн наабайкана продукциялары дагы эле десерт жана толук тамак эмес. Ошондуктан, наабайкана продукциясын сатуу, мисалы, инновациялык активдүүлүктүн жогорулашынан улам ачыткы нан сатуудан көбүрөөк өсөт деп күтүлүүдө.

2022-жылы наабайкана продукциялары сатуу каналдары төмөнкүчө бөлүндү: чекене сатуу 356,6 миң тоннаны (94%) жана коомдук тамактануу түйүндөрүн 24,3 миң тоннаны (6%) түздү.

⁷⁰ Euromonitor International 2023.

36-сүрөт. Түштүк Кореяда наабайкана продукциянын сатуу каналдары, миң тонна

Булак: © Euromonitor International

Торт индустриясындагы кызыктуу тенденция - бул жаш муундун атайын таңгаксыз тортторго багыт алуусу. Торттор Кореяда салттуу болгон эмес, бирок алар туулган күндөрдө эле эмес, ар кандай учурларда популярдуу болууда. Уникалдуу дизайны, түстөрү жана жазуулары бар тортторго заказ берген сайын популярдуу болуп баратат. Алып кетүүчү майда торттор да популярдуулукка ээ болууда.

Күнү-түнү дүкөндөр өз товарларын өз бренддери менен активдүү сунуштайт. Мындай кызматташуунун мисалы - *Yonsei Milk* жана *CU* дүкөндөрү тарабынан иштелип чыккан *Yonsei Milk Cream Bread*. Бул сүт крем продуктусу өзүнүн таттуулугу жана кремдин көптүгү менен бир топ популярдуулукка ээ болуп, социалдык тармактарда талкуу жаратты.

Мындан тышкары, дүкөндөр 20 жашка чейинки өспүрүмдөрдүн жаш керектөөчүлөрүн өзүнө тартып, жагымдуу соода тажрыйбасын камсыз кылган товарларга басым жасашууда. Бул ийкемдүүлүк аларды чоң супермаркеттер менен да атаандашууга жөндөмдүү кылат. Мисалы, *CU Zepeto* метаАалам платформасында *Yonsei Milk Cream Bread* менен биргелешкен санариптик маркетинг кампаниясын баштады, бул Z муундар үчүн өзгөчө жагымдуу.

19-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Түштүк Кореянын наабайкана продукциянын импорту

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	
			Импорттогу үлүшү	
190590	Башка нандар жана ундан жасалган кондитердик азыктар	308,6	Кытай	21 %
			Малайзия	19 %
			АКШ	18 %
190531	Кургак таттуу печенье	75,9	Индонезия	9 %
			Франция	9 %
			АКШ	8 %
190532	Вафли жана вафли облаткалары	33,4	Малайзия	21 %
			Италия	19 %
			Индонезия	13 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Экспорттоочулар өсүү темптерин жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн изилдеп чыгышы керек. Эгерде 2018–2022-жылдар аралыгындагы импорттун өсүү темптерин салыштырсак, анда «1905 Нан, ундан жасалган кондитердик азыктар, торт, печенье ж.б.» импорт 2022-жылы орто эсеп менен жылына 4% (нарктык мааниде) жана 2% (көлөм боюнча) өскөн.

КЫРГЫЗСТАНДЫН ЭКСПОРТТУК ДАРАМЕТИ

Бүгүнкү күндө Кыргызстан Казакстанга «1905» товардык позициясынын 91% экспорттойт. Бул позициянын экспорту акыркы 5 жылда орто эсеп менен жыл сайын 25%га өсүүдө. Кыргызстан бул товарды Түштүк Кореяга экспорттой элек.

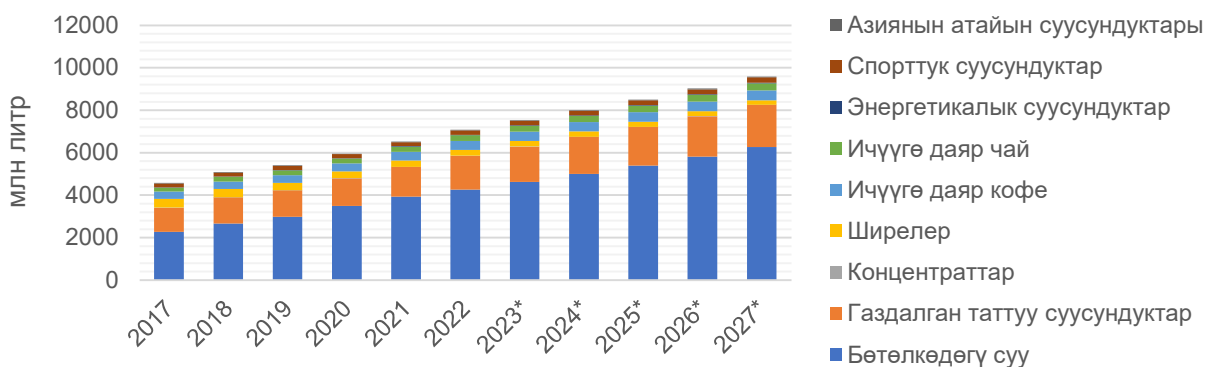
Наабайкана продукциянын жаңы тенденциялар өзгөчө Z муунунун арасында, бул рынокто жаңы мүмкүнчүлүктөрдү көрсөтүп турат.

Бул рынок тарифтик чаралар менен корголгон эмес жана РНБ тарифи 8% түзөт, бирок соода келишимдерине ылайык, айрым соода өнөктөштөр Кыргызстанга караганда тарифтик артыкчылыкка ээ болот, мисалы, АКШ, Евробиримдик, АСЕАН өлкөлөрү, Вьетнам, Чили, Колумбия, Сальвадор жана башка өлкөлөр 0% түзөт.

Алкоголсуз суусундуктар рыногун талдоо

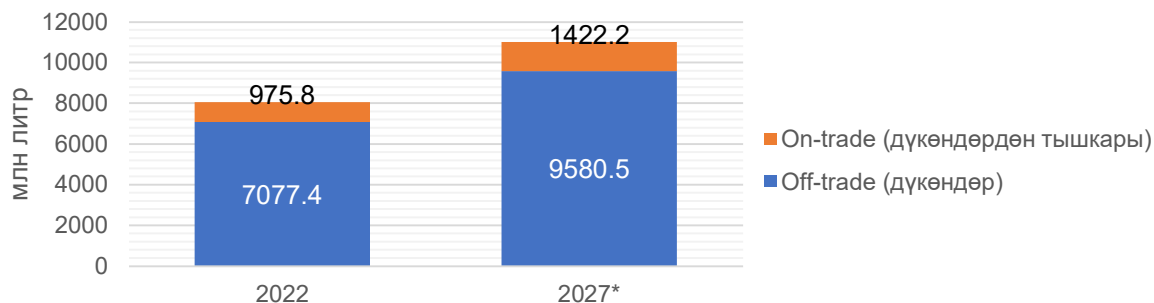
Алкоголсуз суусундуктар рыногу 2022-жылы 8,733,1 млрд вон (6,9 млрд АКШ долл) жана 7,1 млрд литрди түзгөн. 2022-жылы рынок өткөн жылга салыштырмалуу 4,2%га (нарктык мааниде) жана 8,2%га (көлөмдө) өскөн. Ал эми 2023–2027-жылдарга болжол менен жылдык орточо өсүш 6,8%ды (нарктык мааниде) жана 6,2%ды (физикалык мааниде) болору күтүлүүдө.

37-сүрөт. Түштүк Кореядагы алкогольсуз суусундуктарды чекене сатуунун динамикасы жана болжолу, млн литр

Булак: © Euromonitor International

38-сүрөт. Түштүк Кореяда алкогольсуз суусундуктарды сатуу каналдары, млн литр

Булак: © Euromonitor International

2022-жылы "Нөл шекер" Түштүк Кореядагы алкогольсуз суусундуктарды өндүрүүчүлөрдүн негизги темасы болуп калды. Кантты азайтып, ден-соолукка кам көрүү маанилүү болуп калды. *Coca-Cola Zero Sugar* жана *Pepsi Zero Sugar* сыяктуу аз канттуу кола бренддери популярдуу жана эң көп сатуучу болуп калды.

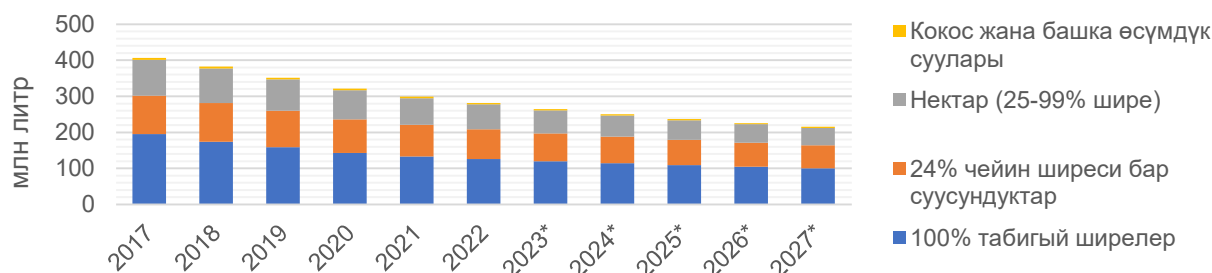
Дагы бир көрүнүктүү тенденция - этикеткасыз тунук таңгактарды колдонуу. Бул экологиялык таза таңгактарга болгон кызыгуунун жана электрондук коммерциянын өсүшүнө байланыштуу. Тунук таңгак суу, чай, кофе жана газдалган суусундуктарга популярдуу болуп калды, айрыкча интернетте сатылганда.

ШИРЕ РЫНОГУ

Буга чейин Түштүк Кореяда шире пайдалуу жана аш болумдуу деп эсептелген. Азыр ширелер мөмө-даты бар бөтөлкөдөгү сууларга жана кантсыз карбонаттарга карата популярдуулугун жоготуп жатышат. *Lotte Chilsung Beverage* жана *LG Household & Health Care* сыяктуу шире рыногунун лидерлери өнүмдөрдүн ассортиментин өзгөртүп, канттын азайышы менен өнүмдөрдү жигердүү жарнамалоодо.

Түштүк Кореянын шире рыногунда чекене сатуу акыркы жылдары бир топ төмөндөдү, акыркы 5 жылда чекене сатуу рыногу 30%га же 125 млн литрге кыскарып, 281,6 млн литрди түздү. Сатуу болжолу -3,7% (учурдагы баада, нарк жагынан) жана -7,1% (көлөмдө) орточо жылдык төмөндөөнү көрсөтүп турат жана 215,4 млн литрге же 754,7 млрд вонго чейин төмөндөйт⁷¹.

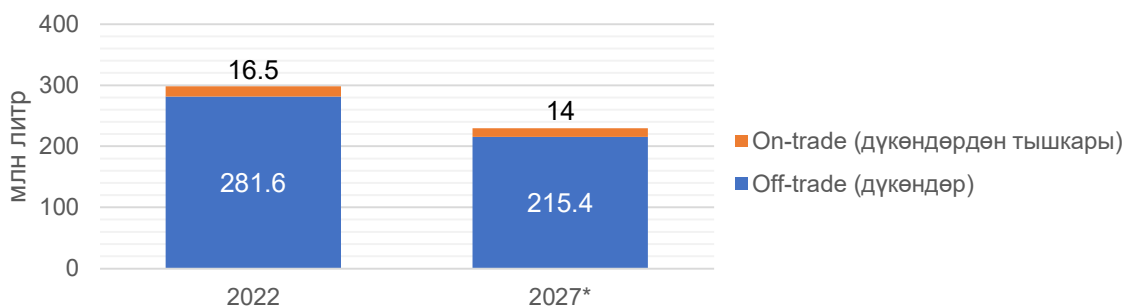
39-сүрөт. Түштүк Кореядагы шире сатуунун динамикасы жана болжолу, млн литр

Булак: © Euromonitor International

2022-жылы шире каналдары төмөнкүчө бөлүндү: дүкөндөр аркылуу сатуу 1929,8 млн литрди (95%) жана дүкөндөн тышкаркы сатуу 98,4 млн литрди (5%) түздү.

40-сүрөт. Түштүк Кореядагы шире сатуу каналдары, млн литр

Булак: © Euromonitor International

Түштүк Кореяда ширелерге болгон суроо-талап алардын канттын жана калориялуулугунун жогору болушунан улам төмөндөөнү улантууда. Оюнчулар бул тенденция менен күрөшүп жатышат, бирок көйгөйдү жеңүү кыйындай сезилет. Бирок, *Lotte Confectionery* аз калориялуу десерттердин "ZERO" брендин ишке киргизүү менен ийгиликке жетишти, ал керектөөчүлөрдүн көз карашын өзгөртүүгө жана алардын колдоосуна ээ болду.

⁷¹ Euromonitor International 2023.

20-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Түштүк Кореянын шире импорту⁷²

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
200989	Мөмө-жемиштин же жашылчанын бир түрүнүн ширеси, башкалары	73	АКШ	16 %
			Испания	15 %
			Туркия	15 %
200990	Ширелердин аралашмалары	23	Германия	28 %
			Таиланд	22 %
			Испания	11 %
200969	Башка жүзүм ширеси	22	Чили	54 %
			АКШ	18 %
			Испания	10 %
200979	Башка алма ширеси	15	Чили	41 %
			Туркия	23 %
			Кытай	17 %

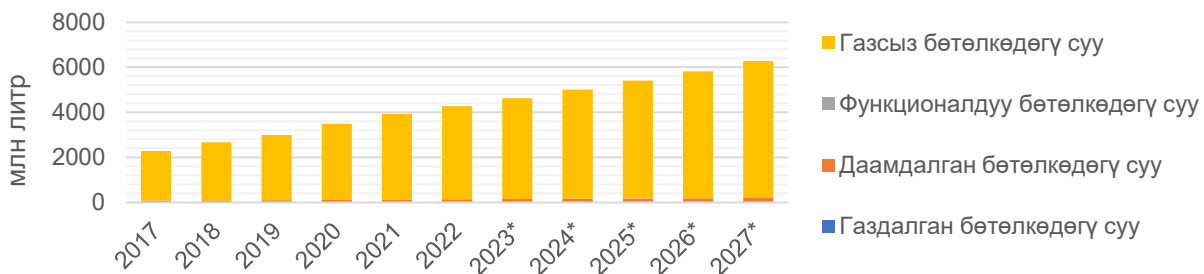
Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

Экспорттоочулар өсүү темптерин жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн изилдеп чыгышы керек. Эгерде 2018-2022-жылдар аралыгындагы импорттун өсүү темптерин салыштыра турган болсок, анда «Мөмө-жемиш ширелери жана жашылча ширелери, ачытылбаган жана кошумчалары жок» позициясы боюнча 2022-жылы импорт орточо жыл сайын (-1%) жана (-2%) азайган.

БӨТӨЛКӨГӨ КУЮШТУРУЛГАН СУУ РЫНОГУ

Түштүк Кореянын бөтөлкөдөгү суу рыногунда чекене сатуу акыркы жылдары кыйла өстү, акыркы 5 жылда чекене сатуу рыногу 88% же 2 млрд литрге өсүп, 4,3 млрд литрге же 2254,4 млрд вонго (1,79 млрд АКШ долл) жетти. Сатуу болжолу 2027-жылы орточо жылдык өсүш 10,4% (учурдагы баада, нарктык мааниде) жана 7,9% (көлөмдө) же 6,27 млрд литр жана 3525,5 млрд вон (2,83 млрд АКШ долл) болуп саналат⁷³.

41-сүрөт. Түштүк Кореядагы бөтөлкөдөгү суунун динамикасы жана болжолу

Булак: © Euromonitor International

2022-жылы Түштүк Кореяда бөтөлкөдөгү сууга суроо-талап өстү. Бул пандемиядан улам керектөөчүлөрдүн адаттарынын өзгөрүшүнө байланыштуу. Бөтөлкөгө куюлган суу үйдө керектөө үчүн популярдуу болуп калды, ал эми керектөөчүлөр сергек жашоо образын жана кантты керектөөнү азайтууга көбүрөөк көңүл бурушту. Кошумчалай кетсек, бөтөлкөдөгү суунун баасынын төмөндүгү анын рынокто өсүшүнө чоң роль ойногон.

2022-жылы Түштүк Кореяда чекене электрондук коммерция аркылуу бөтөлкөдөгү сууну сатып алуу олуттуу өскөн. Бул тенденция, айрыкча, булак жана газдалган суулар үчүн уланууда.

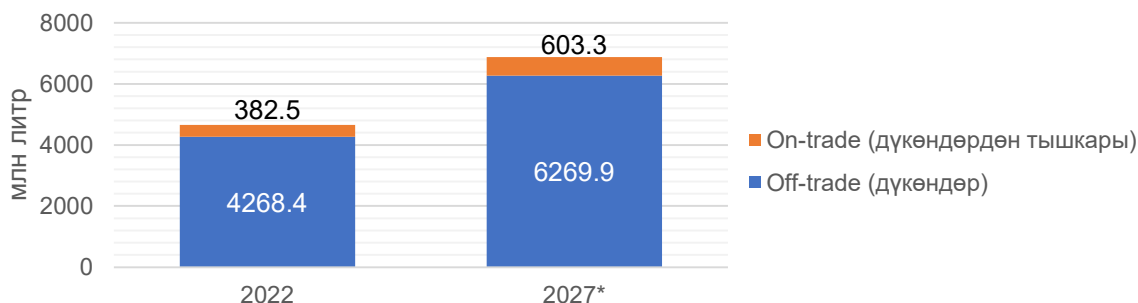
⁷² Эскертүү. Бул жерде КР өндүрүлгөн жашылча-жемиштерден жасалган ширелер талкууланат.

⁷³ Euromonitor International 2023.

Керектөөчүлөр онлайн жеткирүүнүн ыңгайлуулугун жана атаандаштыкка жөндөмдүү бааны артык көрүшөт. Кээ бир компаниялар экологиялык жактан аң-сезимдүү керектөөчүлөрдү тартуу менен үзгүлтүксүз суу менен камсыздоого жазылууну сунушташат.

2022-жылы бөтөлкөдөгү суу каналдары төмөнкүчө бөлүндү: дүкөндөр аркылуу сатуу 4268,4 млн литрди (92%) жана дүкөндөн тышкаркы сатуу 382,5 млн литрди (8%) түздү.

42-сүрөт. Түштүк Кореяда бөтөлкөдөгү сууну сатуу каналдары

Булак: © Euromonitor International

Экспортчулар өсүү темптерин жана рыноктун өзгөчөлүктөрүн изилдеп чыгышы керек. Бөтөлкөдөгү сууну импорттоонун өсүү темпи эки продукт субпозициясында 2018–2022-жылдар үчүн (-0,7%) жана 2022-жылы 1,8% түздү.

21-таблица. 2022-жылы өлкөлөр боюнча Түштүк Кореянын бөтөлкөгө куюштурулган суу импорту⁷⁴

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
220299	Алкоголсуз суусундуктар (суудан, мөмө-жемиш жана жашылча ширелеринен, сүттөн жана сырадан башка)	90	Таиланд	23 %
			АКШ	21 %
			Кытай	12 %
220110	Минералдык жана газдалган суусундуктар	75	Кытай	72 %
			Франция	12 %
			Италия	5 %
220210	Курамында кант же башка таттуу даам бергичи бар суулар, анын ичинде минералдык жана газдалган суулар	38	Түштүк Корея	24 %
			АКШ	21 %
			Италия	16 %

Булак: TradeMap (Эл аралык соода борбору)

КЫРГЫЗСТАНДЫН ЭКСПОРТТУК ДАРАМЕТИ

Акыркы 5 жылда шире экспорту жыл сайын орто эсеп менен 25%га, бөтөлкөгө куюштурулган суу 17%га өсүүдө. Кыргызстан Түштүк Кореяга алкогольсуз суусундуктарды экспорттобойт.

Кореянын алкогольсуз суусундуктар рыногунда ширеге суроо-талап азайып, бөтөлкөгө куюштурулган суу олуттуу өсүүдө, тенденциялар жана божомолдор аралашкан.

Түштүк Кореянын шире рыногу протекционизмдин астында, өлкө соода келишимдерине ылайык преференцияларды колдонууда. Мисалы, алма ширесине РНБ тарифи 45% болсо, Австралияга, Чилиге, Европа Биримдигине, АКШга, Сингапурга жана Улуу Британияга карата 0%ды түзөт. Ири өнөр жай өлкөлөрү үчүн тарифтик артыкчылыкты, ошондой эле логистиканын татаалдыгын жана керектөөнүн кыскарышын эске алганда, шире рыногуна кыргызстандык өндүрүүчүлөр үчүн кирүү кыйын.

⁷⁴ Эскертүү. Бул жерде КР өндүрүлгөн жашылча-жемиштерден жасалган ширелерди карайбыз..

Төмөн орточо баа Кореяда бөтөлкөдөгү сууга суроо-талапты жаратат. Суу рыногунда РНБ тарифи 8% түзөт, бирок кээ бир соода өнөктөштөрү артыкчылыкка ээ, мисалы, АКШ, Европа Биримдиги, Вьетнам, Жаңы Зеландия, Австралия, Канада жана башка өлкөлөрдүн тарифи - 0%.

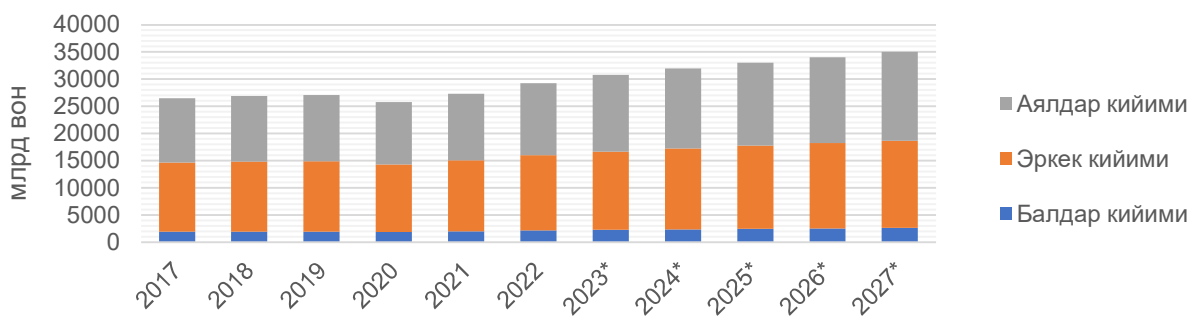
КИЙИМ РЫНОГУН ТАЛДОО

2021-жылы кийим-кече жана бут кийимдин чекене соодасы пандемиядан калыбына келип, 2020-жылы COVID-19га чейинки сатуу деңгээлинен ашты. Бул өсүш 2022-жылы уланып, апрель айында социалдык алыстоо жоюлгандан кийин социалдык активдүүлүк калыбына келе баштады. Керектөөчүлөр кокусунан иштиктүү көрүнүшкө өтүп, коомдук иш-чараларга кайтып келишти жана кадимки дүкөндөрдө сатып алуулар көбөйдү.

Жаш муундар, анын ичинде миллениалдар жана Z муундары люкс кийимдер жана бут кийимдер рыногунун негизги аудиториясы болуп, мода тенденцияларына таасирин тийгизип, бизнести онлайн платформаларга которуп жатышат. 2022-жылдагы инфляциянын жогорку деңгээли кийим-кече жана бут кийимдин баасына таасирин тийгизди, бирок ошондой эле тез мода бренддерине сатууну көбөйтүүгө мүмкүндүк берди.

Түштүк Кореянын кийим рыногу акыркы 5 жылда орточо жылдык 2,1% өсүүдө жана болжол менен 120 млн даанага кыскарган. 2022-жылы чекене соода 30,84 трлн вон (24,1 млрд АКШ долл) жана 973,5 млн даана болгон. Кореянын кийим рыногу дүйнөдөгү эң чоң базарлардын бири.

43-сүрөт. Динамика и прогноз продаж женской, мужской и детской одежды

Булак: © Euromonitor International

Аялдар кийиминин рыногу

2022-жылы Түштүк Кореянын аялдар кийиминин рыногунда чекене сатуу 8,5% (нарк жагынан) өсүп, 6,5% (көлөм жагынан) өсүп, 13,25 трлн вонду (10,34 млрд АКШ долл) түзгөн. Сатуу болжолу боюнча, 2027-жылы орточо жылдык өсүш 3,8% (нарктык мааниде) же 15,49 трлн вонду талап кылат.

2021-жылы аялдардын кийимдери 2020-жылы пандемия учурунда байкалган чекене соода көлөмү боюнча да, учурдагы нарк жагынан да толук калыбына келе алды. Бирок, өсүш 2022-жылы уланган, анткени адамдар гардеробдорун жаңы кийимдер менен жаңырта беришкен. Аялдар үйдөн кеңсеге чейин бардык жерде кийүүгө боло турган ар тараптуу буюмдарды издей башташты. Адамдар кеңселерге кайтып келе баштаганда, аялдардын костюмдарына суроо-талап да өстү, бирок костюмдардын стили жалпысынан күнүмдүк болуп калды.

Жүргүзүлгөн интервьюлар виртуалдык түрдө жеке жүргүзүлө баштады жана жолугушуулардын барган сайын күчөгөнү физикалык жактан дооматтардын көбөйүшүнө өбөлгө түздү. 2022-жылы сатуунун төмөндөшүн көрсөткөн жалгыз категория аялдардын

юбкалары болгон. Аялдардын жана эркектердин кийимдеринин ортосундагы бөлүнүү азыраак болуп баратат.

44-сүрөт. Түштүк Кореяда аялдар кийимин сатуунун түзүмү

Булак: © Euromonitor International

Бүгүн Кореядагы мода индустриясы барган сайын өзгөчө жана ар түрдүү, өзгөчө аялдардын кийимдери. *К-Портун* жана шоу-бизнестин күчөшү менен аялдар модага көбүрөөк кызыгып, өздөрүнүн стили аркылуу өздөрүн көрсөтүүдө. Буга чейин Түштүк Кореяда көптөгөн бренддер бир эле кийимдин стилин сунушташкан, бирок жаңы бренддердин жана вертикалдуу соода аянтчаларынын пайда болушу менен тандоо ар түрдүү болуп баратат. Кийим-кече жана бут кийим сатууну күчөтүү менен люкс бренддердин популярдуулугу уланат деп күтүлүүдө.

22-таблица. Аялдар кийими рыногундагы лидерлер

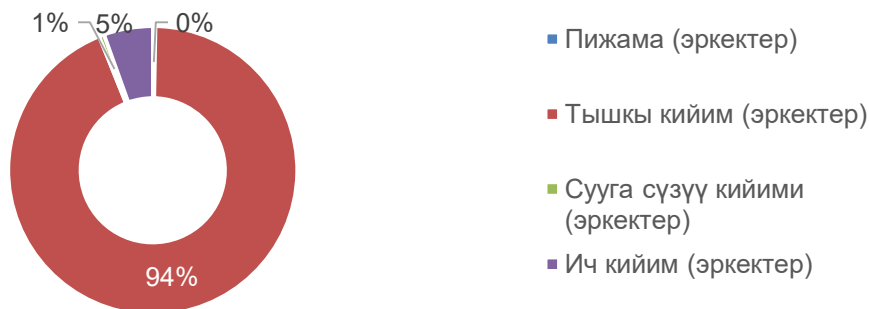
Компаниялар	Рыноктогу үлүшү, %
Handsome Corp	3,6%
Fri Korea Co Ltd	3,6%
LF Corp	3,3%
Zara Retail Korea Ltd	3,2%
FnC Kolon Corp	2,5%
Daehyun Co Ltd	2,5%
F&F Co Ltd	2,4%
North Face Inc, The	2,3%
Samsung C&T Fashion Group	2,2%
Cotton Club Co Ltd	2,1%
Менчик соода маркалары	16,1%
Башка компаниялар	56,2%
Жалпы	100,0%

Булак: © Euromonitor International

Эркектер кийиминин рыногу

2022-жылы Түштүк Кореянын эркектер кийиминин рыногунда чекене сатуу 6,0% (учурдагы АКШ долл) жана 4,9% (көлөмдө) өсүп, 13,85 трлн вонду (10,81 млрд АКШ долл) түзгөн. Сатуу болжолу боюнча, 2027-жылы орточо жылдык өсүш 2,7% (нарктык мааниде) же 15,46 млрд вонду талап кылат.

45-сүрөт. Түштүк Кореяда эркектер кийимдерин сатуу түзүмү

Булак: © Euromonitor International

23-таблица. Эркектер кийиминин рыногундагы лидерлер

Компаниялар	Рыноктогу үлүшү, %
Samsung C&T Fashion Group	4,5%
FnC Kolon Corp	4,0%
LF Corp	3,4%
Frl Korea Co Ltd	2,8%
Nike Sports Korea Co Ltd	2,6%
F&F Co Ltd	2,5%
North Face Inc, The	2,2%
adidas Korea LTD	2,0%
Менчик соода маркалары	9,9%
Башка компаниялар	42,9%
Жалпы	100,0%

Булак: © Euromonitor International

2021-жылы Түштүк Кореяда эркектердин кийимдерин сатуу сатуунун көлөмү жана баалары боюнча пандемияга чейинки деңгээлден ашып кетти жана бул өсүш 2022-жылы дагы уланды. Инфляциянын өсүшүнө карабастан, эркектер кийим-кечеге акчаны активдүү коротууну улантууда. 2022-жылдын апрель айында социалдык алыстоо жоюлуп, алар кадимки жашоого кайтып келишти, жумуш жана коомдук иш-чаралар үчүн гардеробторун жаңырта башташты.

Эркектердин модага болгон кызыгуусу өсүүдө жана 2022-жылы күчтүү өсүштү колдойт. Алар көбүрөөк люкс кийимдерди жана бут кийимдерди сатып алып, жумуш жана эс алуу үчүн ар тараптуу кийимдерди издеп жатышат жана модага көбүрөөк кызыгып, өнөр жай тенденцияларына таасир этүүдө.

24-таблица. 2022-жылдагы Түштүк Кореянын кийим импорту (61 жана 62-товардык топтор) ⁷⁵

ТЭИ ТН коду	Товардык позиция	Импорттун көлөмү, млн АКШ долл	Жеткирип берүүчү ТОП-3 өлкө	Импорттогу үлүшү
6110	Свитерлер, пуловерлер, кардигандар, жилеттер жана машинага же колго токулган трикотаж кийимдер ...	1630	Кытай	42 %
			Вьетнам	15 %
			Италия	13 %

⁷⁵ Эскертүү. Мындагы талдоо ТЭИ ТН кодунун 4 белгидеги деңгээлинде жүргүзүлөт.

6204	Костюмдар, комплектилер, жакеттер, блайзерлер, көйнөктөр, юбкалар, юбка-шымдар, шымдар, боору бар комбинезондор...	1580	Кытай	50 %
			Вьетнам	23 %
			Италия	7 %
6202	Пальто, кыска пальто, накидкалар, плащтар, курткалар (анын ичинде лыжа курткалары), шамалдан коргоочулар курткалар, штормовкалар жана ушул сыяктуулар. . .	1090	Вьетнам	37 %
			Кытай	26 %
			Италия	10 %
6203	Костюмдар, комплектилер, жакеттер, блайзерлер, көйнөктөр, юбкалар, юбка-шымдар, шымдар, боору бар комбинезондор...	1088	Вьетнам	44 %
			Кытай	16 %
			Индонезия	10 %
6109	Майкалар, жеңи бар фуфайкалар жана машинага же колго токулган трикотаж фуфайкалар	1043	Кытай	29 %
			Вьетнам	28 %
			Бангладеш	11 %
6211	Спорт, лыжа жана сууга түшүүчү костюмдар, кийимге тийиштүү башка нерселер	958	Вьетнам	35 %
			Кытай	25 %
			Италия	7 %
6201	Пальто, кыска пальто, накидкалар, плащтар, курткалар (анын ичинде лыжа курткалары), шамалдан коргоочулар курткалар, штормовкалар жана ушул сыяктуулар. . .	954	Вьетнам	49 %
			Кытай	13 %
			Мьянма	11 %
6104	Костюмдар, комплектилер, жакеттер, блайзерлер, көйнөктөр, юбкалар, юбка-шымдар, шымдар, боору бар комбинезондор...	455	Кытай	32 %
			Вьетнам	32 %
			Индонезия	7 %
6210	5602, 5603, 5903, 5906 же 5907 позицияларынын материалдарынан жасалган кийим буюмдары	354	Вьетнам	47 %
			Кытай	23 %
			Бангладеш	9 %
6103	Костюмдар, комплектилер, пиджактар, блайзерлер, шымдар, боору жана лямкасы бар комбинезондор, бриджилер	312	Вьетнам	34 %
			Кытай	34 %
			Бангладеш	5 %
6114	Башка машинага же колго токулган трикотаж кийимдер	294	Вьетнам	43 %
			Кытай	25 %
			Индонезия	10 %
6206	Аялдар же кыздар үчүн блузкалар, блузкалар жана блузондор	271	Кытай	45 %
			Вьетнам	20 %
			Италия	7 %
6212	Бюстгальтерлер, курлар, корсеттер, курсак тарткычтар, байлагычтар жана ушуга окшогон нерселер, алардын трикотаж бөлүктөрү . . .	266	Кытай	59 %
			Вьетнам	18 %
			Филиппиндер	9 %
6108	Комбинациялар, ички юбкалар, трусылар, панталондор, уктоочу көйнөктөр, пижамалар, пеньюарлар, жуунуучу халаттар ...	247	Кытай	57 %
			Вьетнам	18 %
			Индонезия	8 %
6205	Эркектердин же балдардын көйнөктөрү	221	Вьетнам	51 %
			Кытай	10 %
			Мьянма	10 %
6116	Трикотаж мээлейлер, мээлейлер жана кол каптар, машинада же колго токулган	185	Кытай	49 %
			Вьетнам	41 %
			Индонезия	5 %
6105	Эркектер же балдар үчүн трикотаж көйнөктөр, машинага же колго токулган	185	Вьетнам	46 %
			Кытай	25 %
			Мьянма	4 %
6107	Кальсондор, трусылар, түнкү көйнөктөр, пижамалар, жуунуучу халаттар, үй халаттар жана ушул сыяктуу буюмдар. . .	165	Китай	40 %
			Вьетнам	29 %
			Индонезия	8 %
6214	Шаль, шарф, кашне, мантильи, вуаль жана ушул сыяктуу буюмдар	138	Италия	65 %
			Кытай	12 %

			Франция	8 %
6115	Колготкилер, чулкилер, гольфалар, байпактар, подследниктер жана башка чулки-байпактар, анын ичинде компрессиондугу да бар ...	129	Кытай	62 %
			Вьетнам	10 %
			АКШ	4 %
6208	Майкалар жана башка денеге кийилүүчү фуфайкалар, комбинациялар, ички юбкалар, трусылар, панталондор, уктоочу көйнөктөр, . . .	113	Кытай	61 %
			Вьетнам	16 %
			Бангладеш	7 %

Источник: TradeMap (Международный торговый центр)

Түштүк Кореяга импорттолгон кийимдердин 33%дан ашыгы Кытайдан, 30% Вьетнамдан жана 7% Италиядан келет. Кийим-кечелерди импорттоонун өсүш темптери ар түрдүү: трикотаж буюмдарынын импорту 8% жана трикотаждык эмес кийимдердин импорту 1% өстү.

КЫРГЫЗСТАНДЫН ЭКСПОРТТУК ДАРАМЕТИ

Тигүү секторунун экспорту акыркы 5 жылда орточо жылдык 57% өсүүдө, ал эми трикотаждын экспорту 7%га кыскарган. Кыргызстан Түштүк Кореяга экспорт кылбайт.

Түштүк Кореянын рыногуна кирүү үчүн арзан жана кымбат товарлардын ортосундагы өсүп бара жаткан поляризацияга көңүл буруу маанилүү, ошондуктан өндүрүшкө да, эл аралык мода бренддери менен кызматташууга да стратегиялык мамилени өзгөртүү акылга сыярылык.

Түштүк Кореянын кийим рыногунда эл аралык, аймактык же жергиликтүү бренддер үстөмдүк кылгандыктан, КР экспорттоочулары негизги оюнчулар үчүн, өзгөчө спорттук бренддер үчүн жигердүү даярдануусу керек. Бул үчүн сиз алдыңкы эл аралык компаниялардын же жергиликтүү бренддердин сорсинг⁷⁶ стратегияларын изилдеп, анан өз кызматтарыңызды сунуштаңыз.

Кореяда кийимдерди чекене сатуу боюнча позицияны көбүрөөк ээлеп келе жаткан онлайн коммерциянын ролу да маанилүү.

4-БӨЛҮМ: ИШКЕРЛИК КЫЗМАТТАШТЫК ЛАНДШАФТЫНЫН СЕРЕБИ

2022-жылы Түштүк Корея сатып алуу жөндөмдүүлүгү паритети менен өлчөнгөн дүйнөдөгү он төртүнчү ири экономикага айланды. Өлкөдө олуттуу экономикалык эркиндикке карабастан, саясий чөйрөдө терс көрүнүштөрдү жаратып жаткан жогорку кызмат адамдарынын арасында коррупция маселеси бар. Инфляция төмөн бойдон калууда жана экспорттун өсүшү мындан аркы өсүштү колдоого алат. Бирок экономика жайлап баратат, андыктан чет элдик инвестицияларды көбөйтүү негизги болушу мүмкүн.

Түштүк Кореянын орто классы керектөө рыногун колдоону улантат. Ошол эле учурда улгайган калктын балдар сегментине болгон кызыгуусу азаят. Түштүк Корея технологиялык жактан шамдагай бойдон калууда жана жасалма интеллект сыяктуу жаңы тармактарга инвестиция салууда.

Жеке сектордун, жогорку квалификациялуу жумушчулардын жана инновацияларды киргизүү жөндөмдүүлүгүнүн аркасында өлкөнүн экономикасы туруктуу жана тез өнүгүп жатат. Түштүк Кореяда да күчтүү мыйзам базасы бар, бирок коррупция экономикалык эркиндикке жана өкмөттүн интеграциялануусуна шек келтирген көйгөй бойдон калууда.

Түштүк Корея 2023-жылдагы Экономикалык Эркиндик индексинде "негизинен эркин" өлкөлөрдүн катарына кирет, бул жеке сектор үчүн жагымдуу жөнгө салуучу чөйрөнү жана

⁷⁶ Сорсинг стратегиясы (жеткирип берүүчүлөрдү (поставщиктерди) табуу) – бул компаниянын сатып алуу чыгымдарын анын жалпы максаттары менен шайкеш келтирүүгө багытталган иш-чаралардын жыйындысы.

мыйзам үстөмдүгүн сактоону баса белгиледи. Бирок 2018-жылдан бери өлкөнүн салык жүгү байкаларлык өстү, бул инвестицияга, керектөө чыгымдарына жана эл аралык атаандаштыкка терс таасирин тийгизиши мүмкүн. Буга жооп кылып, өкмөт 2023-жылдан тарта салыкты кыскартууну пландап жатат, бул жүктү жеңилдетүү жана атаандаштыкка жөндөмдүүлүктү жогорулатуу.

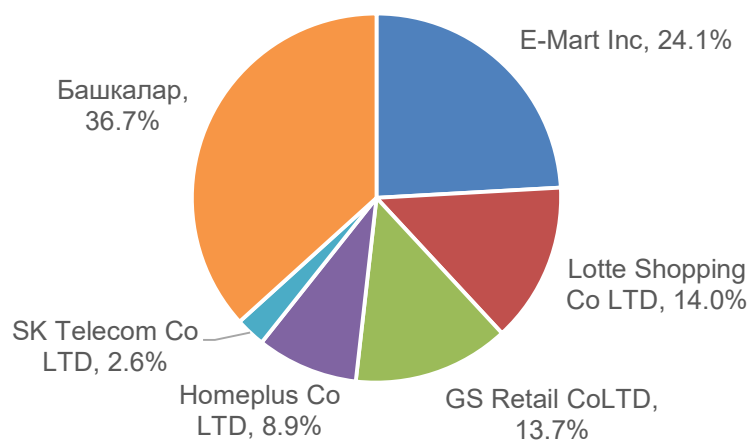
2022-жылдагы Коррупцияны кабылдоо индексинде салыштырмалуу жогорку орунду ээлегенине карабастан, Түштүк Корея жогорку даражалуу чиновниктердин жана саясатчылардын арасындагы коррупцияга байланыштуу олуттуу көйгөйлөргө туш болууда. Мындай көрүнүштөр бийликке болгон ишенимди кетирип, бизнеске жана демократиялык принциптерге тоскоолдуктарды жаратышы мүмкүн.

Түштүк Кореянын рыногуна натыйжалуу кирүүнүн маанилүү аспектиси болуп эл аралык кызматташтыкты өнүктүрүү уюмдары менен кызматташуу саналат, анын ичинде төмөнкүлөр:

- Корея Эл аралык соода ассоциациясы (КІТА). КІТА чет өлкөлөрдөгү соода миссияларын уюштурат, рыноктук изилдөөлөрдү жүргүзөт, потенциалдуу чет өлкөлүк сатып алуучуларга же сатуучуларга жардам берет, ошондой эле эрежелери боюнча кеңештерди жана жекелештирилген консультациялык кызматтарды сунуштайт, экспорт жана импорт процедуралары, бизнести башкаруу, рынокту изилдөө, технологияны өнүктүрүү жана салык салуу боюнча кеңештерди сунуштайт.
- Кореянын Соода-өнөр жай палатасы (КССІ). КССІ Кореянын эң ири жеке экономикалык уюму болуп саналат, анын 73 аймактык палатасы жана болжол менен 180 000 мүчөсү бар. 1884-жылы түзүлгөндөн бери КССІ улуттук экономиканын өсүшүнө жана өнүгүшүнө, ошондой эле эл аралык коомчулукта Кореянын статусунун жогорулашына салым кошкон.
- Корея импорттоочулар ассоциациясы (КОІМА). КОІМА Кореянын негизги импорттук бирикмеси жана 8500дөн ашык ишканаларды камтыйт.

Түштүк Кореянын чекене рыногун изилдөөнүн маанилүүлүгүн да белгилей кетүү керек.

46-сүрөт. 2021-жылы ири чекене компаниялардын жүгүртүүсү

Булак: © Euromonitor International

Тармакта иштеген компаниялардын жалпы саны 2021-жылы өсүүнү улантып, 1 714 435 компанияны түздү. Тармакты концентрацияланган деп эсептөөгө болот, анткени 2021-жылы беш ири компания продукциянын наркынын 63,3% түзгөн. Өнөр жайынын концентрациясы жыл ичинде төмөндөдү. *E-Mart Inc* Түштүк Кореядагы алдыңкы чекене компания бойдон калууда, 2021-жылы өндүрүштүн наркынын 24,1% түзгөн⁷⁷.

⁷⁷ Euromonitor International, 2022 г.

КЫЗМАТТАШУУНУН ӨКМӨТ АРАЛЫК ПЛАТФОРМАЛАРЫ

КР менен Корея Республикасынын ортосундагы дипломатиялык байланыштар 1992-жылдын январында түзүлгөн. 2007-жылдын сентябрь айында Бишкекте Корея Республикасынын элчилиги, 2008-жылдын июнь айында Сеул шаарында КР элчилиги ачылган.

Дипломатиялык байланыштар түзүлгөндөн бери Кыргызстан менен Түштүк Кореянын мамилеси ырааттуу өнүгүп келе жатат. Бул убакыттын ичинде эки өлкө тең түрдүү тармактарда кызматташууну туруктуу өнүктүрүү үчүн жагымдуу шарттарды түзүштү.

Кыргызстан Түштүк Кореяны Азия чөлкөмүндөгү өзүнүн маанилүү жана артыкчылыктуу өнөктөштөрүнүн бири катары карайт жана достук мамилелерди мындан ары өнүктүрүүгө жана кызматташтыкты тереңдетүүгө умтулат.

Эки өлкө тең ар кандай эл аралык уюмдардын, өзгөчө БУУнун алкагында бири-бирин активдүү колдошот. Кошумчалай кетсек, «Борбордук Азия – Корея Республикасы» форумунун алкагында кызматташуу уланууда.

НЕГИЗГИ СООДА КӨРГӨЗМӨЛӨРҮНҮН ЖАНА В2В⁷⁸ АЯНТЧАЛАРЫНЫН ТИЗМЕСИ

Кореяда жыл сайын көптөгөн көргөзмөлөр өткөрүлөт. Тарыхый жактан алганда, бул көргөзмөлөрдүн көбү В2С иш-чараларына басым жасашкан жана ошондуктан квалификациялуу компаниялар менен жолугушууга кызыкдар экспортоочулар үчүн жалпы керектөөчүлөр үчүн анчалык жагымдуу эмес. Иш-чаралардын графиги экспортчуларды кызыктырышы мүмкүн болгон төмөнкү соода жана көргөзмө уюмдарын бөлүп көрсөтүү керек:

- COEX – бул 36 027 чарчы метр көргөзмө аянты менен Кореянын ири толук тейлөө көргөзмө уюму болуп саналат. Жыл бою жүздөгөн көргөзмөлөр (В2В жана В2С) өткөрүлөт.
- SETEC – бул Сеул соода жана көргөзмө борбору Кореянын соода жана инвестицияны илгерилетүү боюнча агенттиги (KOTRA) тарабынан башкарылат.
- KINTEX – бул Сеулдун жанындагы Илсан, Кёнгидо шаарында жайгашкан, KINTEX 108 566 чарчы метр аянты менен Кореядагы эң чоң көргөзмө аянтына ээ.
- ВЕХСО – бул Пусан шаарында жайгашкан, Кореянын экинчи ири шаары (Түштүк-Чыгыш Корея), ВЕХСО ондогон улуттук В2С жана В2В көргөзмөлөрүн өткөрөт жана 26 446 чарчы метр көргөзмө аянтына ээ. Түштүк Кореянын динамикалык шаарларынын бири катары, ал дүйнөлүк деңгээлдеги соода көргөзмөлөрүн жана конференцияларын өткөрөт.

25-таблица. Түштүк Кореядагы көргөзмөлөрдүн тизмеси

Аталышы	Тематикасы	Өткөрүлгөн жана жери	күнү
"Seoul Food & Hotel" эл аралык көргөзмөсү	Тамак-аш жана меймандостук өнөр жайы	Июнь 2024 (Сеул)	
"Coex Food Week" тамак-аш жана суусундуктардын эл аралык көргөзмөсү	Тамак-аш өнөр жайы	Ноябрь 2024 (Сеул)	
«Sourcing Fair» эл аралык көргөзмөсү	Тамак-аш өнөр жайы, табигый жана органикалык тамак-аш	Июнь 2024 (Сеул)	
«Daegu Fashion Fair» көргөзмөсү	Кийим үчүн кездемелер, кийим үчүн текстиль; субподрядчылар, берүүчүлөр жана өнөктөштөр	Октябрь 2024 (Денгу)	
«Eco-Expo Korea» көргөзмөсү	Экологиялык товарлар жана кызматтар	Октябрь 2024 (Сеул)	

⁷⁸ b2b – business-to-business. Бул компаниялар ортосундагы соода-сатык.

«Gwangju International Food Fair» эл аралык көргөзмөсү	Тамак-аш өнөр жайы	Октябрь 2024 (Гванжу)
«Korea Food Industry Technology Trade Show» эл аралык көргөзмөсү	Тамак-аш өнөр жайы	Ноябрь 2024 (Сеул)
«Food Week Korea» эл аралык көргөзмөсү	Тамак-аш өнөр жайы, мейманкана бизнеси, коомдук тамактануу	Ноябрь 2024 (Сеул)
«GT Korea» эл аралык көргөзмөсү	Тигүү машиналары, кездемелер (кийим үчүн текстиль)	Май 2024 (Сеул)
«KORTEX» эл аралык көргөзмөсү	Тигүү машиналары, кездемелер (кийим үчүн текстиль)	Март 2024 (Денгу)
«Korea Pack» эл аралык көргөзмөсү	Таңгактарды басып чыгаруу, орнотуу, графикалык дизайн	Апрель 2024 (Сеул)
«BOFOOD» (Busan International Food Expo) эл аралык көргөзмөсү	Тамак-аш өнөр жайы – ингредиенттер, тамак-аш кошумчалары	Июнь 2024 (Пусан)

ӨНҮМДӨРДҮН ҮЛГҮЛӨРҮН КИРГИЗҮҮГӨ КОЮЛГАН ТАЛАПТАР

Жалпысынан алганда, азык-түлүк үлгүлөрү Кореянын импорттук талаптарына баш ийбейт. Берилген үлгүлөр үчүн эсеп-фактурада алардын коммерциялык мааниге ээ эместиги көрсөтүлүшү керек. Карантиндик көзөмөлгө алынган продукциялар үлгү катары жөнөтүлгөн күндө да фитосанитардык сертификат жана эттин ден соолугунун экспорттук сертификаты талап кылынат.

МАМЛЕКЕТТИК УЮМДАРДЫН ЖАНА БИЗНЕС-АССОЦИАЦИЯЛАРДЫН ТИЗМЕСИ

Экспорттоочулар үчүн экспорттук иш-чараларды пландаштыруунун жана ишке ашыруунун ар кандай этаптарында пайдалуу боло турган мамлекеттик жана мамлекеттик эмес уюмдардын ролун эске алуусу маанилүү. Алардын арасында тышкы сооданы жөнгө салуучу органдар жана эл аралык соода-экономикалык мамилелерди өнүктүрүү боюнча иштеген уюмдар бар.

26-таблица. Түштүк Кореядагы мамлекеттик жана башка уюмдар үчүн байланыш маалыматы

Уюмдун аталышы	Веб-сайты
Кыргыз Республикасынын Корея Республикасындагы Элчилиги	https://mfa.gov.kg/ru/dm/posolstvo-kyrgyzskoy-respubliki-v-respublike-koreya
Корея Республикасынын тышкы иштер министрлиги	http://www.mofa.go.kr/eng/index.do
Корея Республикасынын Азык-түлүк жана дары-дармек коопсуздугу министрлиги	http://www.mfds.go.kr/eng
Корея Республикасынын Экономика жана Финансы министрлиги	http://english.moef.go.kr/
Корея Республикасынын Соода, өнөр жай жана энергетика министрлиги	http://english.motie.go.kr/
Корея Республикасынын адилет соода комиссиясы	http://eng.ftc.go.kr/
Корея Республикасынын Бажы кызматы	https://www.customs.go.kr/english/main.do

Корея Республикасынын Ички киреше кызматы	https://www.nts.go.kr/nts/main.do
Корея импорттоочулар ассоциациясы (KOIMA)	http://www.import.or.kr/
Корея Эл аралык соода ассоциациясы (KITA)	http://www.kita.org/
Кореянын соода жана инвестицияны илгерилетүү боюнча агенттиги (KOTRA)	http://www.kotra.or.kr
Кореянын коммерциялык арбитраждык кеңеши (KCAB)	http://www.kcab.or.kr
Кореянын Соода-өнөр жай палатасы	https://kocham.org/